

รายงานวิจัยชุมชนฉบับสมบูรณ์

(เมษายน 2557 – ธันวาคม 2558)

ชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เรื่อง การจัดการกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่ม
แรงงานอิฐ เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง
ชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ อำเภовารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี

โดย

นางสุอำพร อุตรา และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานวิจัยชุมชนฉบับสมบูรณ์

(เมษายน 2557 – ธันวาคม 2558)

โครงการการจัดกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของ
กลุ่มแรงงานอิฐ เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง
ชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ อำเภอวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวสุอำพร อุดรา
2. นายอุทัย โยธา
3. นางแดง บ้านแสน
4. นางวันเพ็ญ วงษ์ทอง
5. นางลัดดา ทองดวง

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

ชุมชนหาดสวนสุขเป็นชุมชนที่เก่าแก่ที่บุกเบิกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411 ได้สร้างหมู่บ้านด้วยผู้สร้างเป็นกรรมกรแบกหามอยู่ที่ท่าเรือสินค้า แต่ด้วยเหตุที่คนในชุมชนมาจากต่างถิ่นต่างอาชีพมาอยู่รวมกันจนกลายมาเป็นชุมชนเล็กๆที่ตั้งอยู่แถวริมแม่น้ำมูล ผู้คนใหญ่ที่เข้ามาล้วนเป็นผู้ที่ได้ผ่านการศึกษามาไม่น้อยมากทำให้ขาดโอกาสหลายอย่าง แต่อย่างไรก็ตามคนในชุมชนสามารถลุกขึ้นมารวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัย โดยการตั้งกลุ่มรวมเงินออมทรัพย์ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือกันภายในชุมชน จากนั้นชาวบ้านได้มีการเจรจาขอซื้อที่ดินที่อยู่อาศัยพร้อมทั้งเสนอโครงการต่างๆรวมทั้งได้เสนอโครงการหมู่บ้านมั่นคงขึ้นกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จนชาวบ้านได้สร้างที่อยู่อาศัยของตนเองขึ้นจนสำเร็จกลายมาเป็นชุมชนเล็กๆ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีชุมชนก่อตั้งขึ้นมาแล้วคนในชุมชนก็ยังต้องดำเนินการต่อสู้เพื่อขอสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยของตน คนในชุมชนก็เลยมารวมตัวกันตั้งกองทุนขึ้นมาอีกหนึ่งกองทุน เพื่อทำงานวิจัยร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จึงได้ทำงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนและได้ให้โอกาสชุมชนในการใช้งานวิจัยท้องถิ่นเพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาการจัดระบบกระบวนการ และสร้างการมีส่วนร่วมกลุ่มแรงงานเดาอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและเพื่อสร้างมั่นคงให้กับชุมชนหาดสวนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

รายงานความก้าวหน้าฉบับนี้ จะสำเร็จขึ้นมาต้องผ่านการแก้ไขทั้งจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและทีมงานมูลนิธิชุมชนไท ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความไม่รู้และไม่ได้ผ่านการทำงานวิจัยในรูปแบบนี้มาก่อนจึงขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการเริ่มต้นบันทึกข้อมูล การรวบรวมข้อมูล รวมถึงนำข้อมูลมาเขียนเพื่อให้เกิดความชัดเจน อย่างไรก็ตามชุมชนก็ได้พยายามจัดทีมงานขึ้นมาทำวิจัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ครั้งใหม่และชุมชนก็มีความตั้งใจจะทำให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

ทีมวิจัยชุมชนหาดสวนสุข

30 มิถุนายน 2558

บทคัดย่อ

- ชื่อเรื่อง** : การจัดการกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอัญญา เพื่อการสร้าที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
- โดย** : สุอำกร อุดรา และคณะ
- ศัพท์สำคัญ** : กระบวนการกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วม สิทธิในที่ดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความมั่นคงในชีวิต

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมการจดบันทึกและการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มแรงงานเตาอัญญา ทีมวิจัย คนในชุมชนหาดสวนสุข ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ ผู้อาวุโส กลุ่มเยาวชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลอำเภวารินชำราบ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้มาโดยวิธีการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่าการจัดการกระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอัญญาเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง พบว่ามี 4 กระบวนการด้วยกัน ดังนี้

1. กระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการแสดงความคิดเห็น
2. กระบวนการสร้างกลุ่มทำงานอย่างเข้มแข็ง
3. กระบวนการในการทำงานกลุ่ม
4. กระบวนการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ

สำหรับพัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอัญญาในการแก้ปัญหาในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง คือ ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงในที่อยู่ ดังนั้นความมั่นคง ในการอยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาซึ่งความมั่นคงในการตั้งหลักแหล่ง สร้างถิ่นฐาน การสร้างชีวิต สร้างชุมชน และสังคมที่มั่นคง สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของกลุ่มแรงงานเตาอัญญา คือ 1.ความเข้มแข็งของชุมชน 2.การเข้าร่วมเครือข่าย และ 3.กาสันับสนุนจากเครือข่ายที่เข้าร่วม

การร่วมกลุ่มเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่ที่ดินที่มั่นคงและเป็นชุมชนใหม่ที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีแนวทางแก้ไขหลักดังนี้

1. กระบวนการให้ได้ซึ่งโฉนดชุมชน
2. กระบวนการเสนอข้อแผนพัฒนาชุมชน เพื่อยกระดับพื้นที่นฟูกลุ่มต่างในชุมชน
3. กระบวนการแผนในการพัฒนาที่ดิน เพื่อรักษาแนวทางจัดการเรื่องที่ดินให้ยั่งยืนชั่วลูกหลาน

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญรูปภาพ	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ

บทที่

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา	4
1.5 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	4
1.6 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย	4
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5

บทที่ 2 วิธีวิจัยและกระบวนการทำวิจัยในชุมชน

2.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	6
2.2 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล	7
2.3 รวบรวมกระบวนการวิจัยชุมชน	7
2.4 การประชุมทีมวิจัยในชุมชน	8
2.5 การอบรมฉายวิจัยชุมชน	10
2.6 การประชุมทำความเข้าใจกับสมาชิก	11
2.7 การประชุมวางแผนงานออกแบบวิธีการดำเนินงานการเก็บข้อมูล	13
2.8 การลงพื้นที่ของทีมวิชาการ	14

สารบัญ (ต่อ)

2.9 การสรุปข้อมูลประมวลผลจากการวิจัย	14
2.10 การประชุมของทีมวิจัยและนักวิชาการเพื่อติดตามความก้าวหน้า/ปัญหาอุปสรรค	15
2.11 การจัดเวทีคืนข้อมูล	16
2.12 เวทีถอดสรุปบทเรียนของทีมวิจัยชุมชนหาดสวนสุข	18
บทที่ 3 บริบทพัฒนาการของชุมชนหาดสวนสุขและ	
สถานการณ์ปัญหาเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชน	
3.1 ประวัติชุมชนหาดสวนสุข	20
3.2 บริบทของชุมชนหาดสวนสุข	29
3.3 สถานการณ์ปัญหาเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชน	31
บทที่ 4 สรุปผลการศึกษา	
4.1 ความเข้าใจสิทธิ	34
4.2 กระบวนการต่อสู้ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินที่อยู่อาศัย	35
4.3 ความสำนึกในความเป็นชุมชน	39
4.4 กระบวนการพัฒนาในที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชน	42
บทที่ 5. การจัดการกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อสร้าง	
ที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง	
5.1 การจัดการกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง	46
5.2 พัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง	47
5.3 เกิดกระบวนการการวางแผนแนวทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน	49
5.4 ลักษณะที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงของชุมชนหาดสวนสุขในปัจจุบัน	49

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 6. สรุป และข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปผลการศึกษา	51
6.2 ข้อเสนอแนะ	55
เอกสารอ้างอิง	56
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. 2553	57
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	62
ภาคผนวก ค ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์	65
ภาคผนวก ง ประวัติทีมวิจัยและกระบวนการความคืบหน้าในการทำวิจัย	71
ภาคผนวก จ ภาพประกอบในการทำวิจัย	86

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 การเตรียมดิน	26
รูปภาพที่ 2 การปักอิฐ	27
รูปภาพที่ 3 การปักอิฐ	27
รูปภาพที่ 4 การเตรียมเตาและการเผาอิฐ	28
รูปภาพที่ 5 โรงเรียนบ้านหาดสวนสุข	30

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1 กระบวนการสร้างคน-บทบาทผู้หญิง

37

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ชุมชนหาดสวนสุขนั้นก่อนเป็นชุมชนเริ่มจากการย้ายมาตั้งถิ่นฐานเมื่อปี พ.ศ. 2411 เดิมคนในชุมชนรวมตัวกันอยู่ที่ชุมชนหาดสวนยา หมู่ที่ 10 ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งบริเวณนี้เมื่อก่อนเคยเป็นท่าเรือที่มีการขนส่งสินค้าไปต่างอำเภอต่างจังหวัด ในสมัยก่อนนั้นการคมนาคมส่วนใหญ่จะเป็นการคมนาคมทางน้ำ จากนั้นได้มีผู้คนมาอาศัยทำมาหากินโดยส่วนใหญ่ยึดอาชีพกรรมกร เพราะบริเวณท่าเรือสมัยก่อนมีโรงสีข้าว รถร่วม รถพ. รถม้า และปั้มน้ำมัน ทำให้มีผู้คนส่วนมากต่างพามาอาศัยอยู่บริเวณนี้กัน แต่ก็ยังไม่มีการสร้างบ้านที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคงถาวร ต่อมาผู้คนได้มีการชักชวนกันเดินทางเข้ามาทำงานทำงานหาเงินกันในตัวเมือง หลังจากว่างงานพากันเริ่มปลูกต้นยาสูบในบริเวณริมแม่น้ำมูลเพื่อไว้สูบเองและแบ่งขายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวซึ่งเป็นที่มาของชื่อชุมชนหาดสวนยา สมัยก่อนการค้าขายต้องอาศัยการคมนาคมทางน้ำโดยใช้เรือเป็นพาหนะข้ามฝั่งไปมา ทั้งสองฝั่งแม่น้ำมูลเรียกได้ว่าเป็นย่านการค้าที่เจริญรุ่งเรือง โดยส่วนใหญ่สินค้าที่นำมาขายจำเป็นสินค้าจำพวกข้าวสารอาหารแห้ง พืชไร่พืชสวนที่ชาวบ้านปลูกเอง รวมทั้งของใช้ในครัวเรือนที่มาจากต่างถิ่นเวลามีเรือมาขึ้นทำสองฝั่งแม่น้ำมูลมีท่าเรือด้วยกันหลายท่าอาทิเช่น ท่าตลาดใหญ่ ท่าจวน ท่าอดิหลวง ท่าถ่วงอก ท่าวัดกลางท่าโรงเหล้า ท่าโรงไฟฟ้า ฯลฯ ท่าเรือฝั่งอำเภวารินชำราบก็มีมีท่าเรือที่สำคัญในการขนส่งสินค้าของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเขตอำเภวารินชำราบก็มีเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟโดยสารของเส้นทางสายอีสานใต้

ส่วนใหญ่แล้วแรงงานเกิดขึ้นที่ท่าเรือซึ่งมีหลากหลายอาชีพเช่น กรรมกร ชาวประมง มุขทราย ล้างหิน แจวเรือ และอีกหนึ่งอาชีพที่คนในชุมชนได้มีการริเริ่มทำอิฐแดงขึ้นมา มีผู้นำโดย นายอ้วน จนทะเส และนายแอ๊ด แสงกล้า ซึ่งสองครอบครัวนี้ได้รวมกลุ่มกันทำอิฐแดงขึ้นมาเพื่อค้าขายในปี พ.ศ.2489ทำกันแบบครอบครัวและเริ่มมีการรับคนงานเข้ามาช่วยโดยจ่ายค่าแรงให้เป็นรายวันและรายเดือนขึ้นอยู่กับความพอใจในสามารถของคนงานในสมัยนั้น

ปีพ.ศ.2518 ได้มีการแยกชุมชนออกจากกัน ชนชุมชนหาดสวนสุขได้แยกตัวออกมาจากชุมชนหาดสวนยาโดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ นายแพง ชันอ่อน เป็นผู้ใหญ่บ้านมาสังกัดจนได้มาลาออกในช่วงปี พ.ศ.

2534 จากนั้นจึงได้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านคนที่สองขึ้นมาคือ นายอุดม เผ่าวาริ ในช่วงปีพ.ศ. 2535 และเทศบาลก็ได้มีการขยายเขตพื้นที่เป็นกลายมาเป็นเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ ซึ่งได้รวมหมู่บ้านหาดสวนสุขไว้เป็นเขตเทศบาลด้วย ซึ่งเมื่อก่อนชุมชนหาดสวนสุขเป็นชื่อหมู่บ้านหลังจากได้ย้ายมาในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบแล้วจึงกลายมาเป็นชุมชนหาดสวนสุข เนื่องจากสภาพพื้นที่ในชุมชนอยู่กันอย่างแออัด พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนมีเนื้อที่ประมาณ 235 ไร่ มีครัวเรือนทั้งหมด 156 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งหมดประมาณ 603 คน โดยแบ่งเป็นชาย 278 คน หญิง 325 คน การประกอบอาชีพบางครัวเรือนยังยึดอาชีพเดิมที่เคยทำมาคือ ทำอิฐแดงเกือบ 20 ครัวเรือน นอกนั้นก็รับจ้างทั่วไปประมาณ 156 ครัวเรือน และทำการค้าอีก 10 ครัวเรือน

ต่อมาในปีพ.ศ. 2540 ในยุคฟองสบู่แตกชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพการทำมาหากิน ชาวบ้านที่ไปทำงานอยู่ต่างจังหวัดเริ่มทยอยเดินทางกลับมาอยู่ชุมชน มาประกอบอาชีพทำอิฐขาย โดยมีนายจ้างในชุมชนและลูกจ้างก็เป็นคนในชุมชน ซึ่งสมัยค่าจ้างยังน้อยทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการรับจ้างทำอิฐเพียงวันละ 25 บาท และลูกจ้างบางคนไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเองจึงได้สร้างที่พักชั่วคราวที่เป็นลักษณะเป็นเพิงพักใกล้ที่โรงเตาเผาอิฐ

ในโรงเตาเผาอิฐนั้นจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ซึ่งเจ้าของเตาเผาอิฐก็ได้ระดมพลจากผู้คนที่ย้ายมาอาศัยอยู่แถวนั้นมาเป็นแรงงานในการเผาอิฐ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยในที่ดินดังกล่าวโดยไม่มีสิทธิในที่ดินใดๆทั้งสิ้นนอกจากเป็นเพียงผู้อาศัย ชาวบ้านก็ตกอยู่ในสภาวะแบบนี้มายาวนานจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน แม้ว่าที่ดินที่ชาวบ้านอาศัยอยู่นั้นจะมีเบียดบ้านแล้วก็ตามแต่ก็ยังเป็นเพียงแค่ทะเบียนบ้านชั่วคราว รวมทั้งการใช้ไฟฟ้าประปาก็ยังมิได้จ่ายต่อหน่วยที่แพงต่างจากชาวบ้านที่มีทะเบียนบ้านแบบถาวร ด้วยความผูกพันความเป็นชุมชนที่ชาวบ้านมารวมตัวกัน ได้ทำให้พวกเขาเหล่านั้นต้องอยู่ไม่ย้ายไปที่อื่น

จากนั้นได้มีนักพัฒนาลงมาในพื้นที่ชุมชนแรกเริ่มชาวบ้านเองก็ยังไม่เปิดใจยอมรับ เพราะชาวบ้านยังไม่มี的信心ในความสามารถของนักพัฒนาว่าสามารถช่วยชาวบ้านได้ ชาวบ้านมองว่าแม้แต่เทศบาลเองยังไม่มียุบายช่วยเหลือพวกเขาได้ แล้วนักพัฒนาเป็นใครมาจากไหนถึงจะมีนโยบายมาช่วยพวกเขาเหล่านั้น นักพัฒนาที่เข้ามานั้นก็ไม่เคยย่อท้อต่อชุมชนได้เข้ามาในพื้นที่เพื่อถามปัญหาที่แท้จริง ได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่อยู่อาศัยของแรงงานเตาอิฐ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดในยุคสมัยนั้น เพราะเมื่ออุปสรรคเหล่านี้กำลังจะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญก็ยังคงมิให้เห็นคือ แรงงานส่วนใหญ่ยังไม่มีความมั่นคงในเรื่องของที่อยู่อาศัยและมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านอื่นตามมาอีกมากมาย ซึ่งหากชาวบ้านต้องการเปลี่ยนอาชีพที่ไม่ใช่ประกอบอาชีพเตาอิฐก็ไม่สามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนนี้ได้

นักพัฒนาจึงได้หาแนวทางในการช่วยเหลือชาวบ้าน ได้มีการสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน โดยเริ่มตั้งแต่กลุ่มออมทรัพย์ขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยพร้อมทั้งยังมีกิจกรรมอื่นอีกด้วย เช่น การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน จากนั้นชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงความคิดของตน ได้รู้สิทธิบทบาทหน้าที่ของตนเองทางสังคม อย่างไรก็ตามชาวบ้านก็ยังไม่เข้าใจมากนักเกี่ยวกับสิทธิบทบาทหน้าที่ของตนเองทางสังคม

ใช้เวลาในการรวมกลุ่มประมาณ 3 ปี หรือประมาณปี 2543 จึงมีการเจรจากับเจ้าของเตาอิฐ เพื่อแบ่งที่ดินจากเจ้าของเตาอิฐ ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 235 ไร่ มาเป็นชุมชนของผู้ใช้แรงงานเตาอิฐจำนวนประมาณ 55 ไร่ โดยตกลงจ่ายค่าหน้าดินให้แก่เจ้าของเตาประมาณ ไร่ละ 30,000 บาทเป็นการตอบแทนเพื่อลดความขัดแย้งและชาวบ้านในชุมชนนี้ได้ร่วมกับเครือข่ายชุมชนแออัดจังหวัดอุบลฯ ทำโครงการบ้านมั่นคงนำร่อง 114 หลังคาเรือนมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ รวมทั้งบในการพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ทั้งหมดซึ่งเป็นครั้งแรกที่กลุ่มแรงงานเตาอิฐ ได้มีสิทธิในการครอบครองที่ดิน ดังกล่าว และต่อมาเมื่อได้รับแจ้งจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (อบจ.) ว่าที่ดินทั้งหมดในบริเวณนี้ ประมาณ 800 ไร่ เป็นของ อบจ. ชุมชนหาดสวนสุขจึงร่วมกับสมาชิกเครือข่ายฯ อีก 5 ชุมชน เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยออกเป็นโฉนดชุมชน ซึ่งอยู่ในกลุ่มพื้นที่นำร่อง 58 แห่งของนโยบายโฉนดชุมชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวไปในข้างต้น ทำให้ทีมวิจัยเกิดการตั้งคำถามว่าถ้าชุมชนมีการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานเตาอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและมีโฉนดชุมชนเป็นชุมชนใหม่ที่มั่นคงและเข้มแข็งเป็นอย่างไร ทำให้ทีมวิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ศึกษาพัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐ ในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง และเพื่อให้เกิดกระบวนการและการวางแผนแนวทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน

1.2 คำถามวิจัย

การจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานเตาอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง

1.3.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการ ของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐ ในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่

1.3.3 เพื่อให้เกิดกระบวนการและการวางแผนทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน

1.4 กรอบแนวคิด

กลุ่มแรงงานอิฐจากแรงงานอพยพมาจากหลากหลายพื้นที่ เกิดการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย จนมาสู่การร่วมกันสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ ซึ่งการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมจะเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ให้มีความเป็นชุมชนที่มั่นคง

1.5 ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

1.6 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

1.6.1 ทีมวิจัย

1.6.2 ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ ผู้อาวุโส กลุ่มเยาวชน และคนในชุมชน

1.6.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลอำเภวารินชำราบ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ด้านการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐในการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่
2. ได้องค์ความรู้ด้านพัฒนาการรวมกลุ่มของแรงงานอพยพเพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย
3. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่อย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงาน

1.7.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงงานพัฒนา

1. เกิดการวางแผนทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่

2. คนในชุมชนเกิดทักษะการเรียนรู้จากข้อมูลจากการร่วมกันทำงานเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
3. คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้กระบวนการการจัดระบบภายในชุมชนใหม่
4. คนในชุมชนเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

บทที่ 2

วิธีวิจัยและกระบวนการทำวิจัยในชุมชน

การศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงต่อการนำมาวิเคราะห์ ซึ่งเครื่องมือที่ผู้ศึกษาใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ มีดังนี้

2.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการจากแหล่งข้อมูลและสิ่งพิมพ์ต่างๆเช่นเอกสารทางวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามคณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบตัวต่อตัวลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยกำหนดคำถามให้ครอบคลุมและตรงประเด็นที่ทำวิจัยก่อนเริ่มทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์และขออนุญาตถ่ายภาพฉบับทึบและบันทึกเสียงระหว่างทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและเป็นกันเองโดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ ตัวอย่างประชากรรายละเอียดประมาณ 30 - 60 นาทีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ให้สัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งทีมการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ทีม เพื่อเก็บข้อมูล ดังนี้

ทีมที่ 1

- 1.นางวันเพ็ญ สมเดช
- 2.นางแดง บ้านแสง
3. นางหทัยชนก สายเบา
4. นางนริศรา จันทะเส
5. นางสุพรรณิ ลำอาจ

ทีมที่ 2

- 1.นางสุอำพร อุดรา
- 2.นางลัดดาวัลย์ ทองดวง
- 3.นายอุทัย โยชา
- 4.นางสุภาภรณ์ สุขมี
- 5.นางสุภาพร เทวีพันธ์

2.2 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากนั้นนำผลการสัมภาษณ์กลับมาตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูลและพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องในแบบสัมภาษณ์รวมถึงปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมกับตัวอย่างประชากรเพื่อนำไปวิเคราะห์ ข้อมูล ขั้นตอนในการเขียนรายงานที่มีความสำคัญ เป็นการเอาข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษารวบรวมและทำการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสรุปและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.3 รวบรวมกระบวนการวิจัยชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 ต่อเนื่องมาถึง ฉบับที่ 5-6 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้เมืองใหญ่มีความเจริญเพราะเป็นที่ราบเป็นศูนย์กลางพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ขอนแก่น โคราซ อุบลราชธานี เชียงใหม่ สงขลา เป็นต้น แต่ภาคชนบทของทุกภาคกลับประสบความล้มเหลวในภาคเกษตร ทำให้เกิดการอพยพหลั่งไหลเข้าหัวเมืองใหญ่ของเกษตรกรที่ล้มเหลว ซึ่งด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมหรือชุมชนแออัดขึ้น แทบทุกหัวเมืองในสวนของอีสานเกิดชุมชนสลัมขึ้นในขอนแก่น โคราซ และอุบลราชธานี เช่น ชุมชนลับแล ชุมชนหาดวัดใต้ และชุมชนหาดสวนยา ซึ่งต่อมาได้ขยายไปตลอดริมฝั่งมูล และแยกตัวตั้งเป็นชุมชนหาดสวนสุข ณ ปัจจุบัน

การเกิดชุมชนสลัมขึ้นนับ 1000 แห่งในกรุงเทพมหานคร และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับหัวเมืองในต่างจังหวัด ในขณะที่แผนพัฒนาประเทศมาถึงขั้นวิกฤตก็ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาแบบเดิมเมืองมีการขยายตัวเพิ่มตลอด ที่ดินถูกระดมกว้านซื้อเพื่อการพาณิชย์การลงทุน ทำให้เกิดการไล่ที่ไล่ถือนอกจากภาคเอกชนและรัฐ ทำให้ชุมชนเริ่มมีการรวมตัวต่อสู้โดยมี ศูนย์ร่วมพัฒนาชุมชน (เดิมชื่อศูนย์รวมสลัม) และนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นที่ปรึกษา เช่น ศูนย์ร่วมสลัมซึ่งมีสมาชิกประมาณ 30 แห่ง กระจายอยู่ทั่ว กทม. หรือกลุ่มสลัมคลองเตย สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้บรรจุชุมชนเมืองเข้าในแผนพัฒนา โดยมีเทศบาล กทม. จังหวัด การเคหะแห่งชาติ เป็นผู้ดูแลและพัฒนา จึงทำให้ชุมชนสลัมได้รับการยอมรับว่าเป็นคนจนเมือง มีความสำคัญเท่ากับชาวไร่ชาวนาในชนบท แต่อย่างไรก็ตามกระแสพัฒนาที่ทุนเสรีครอบครองปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะที่ดินไว้ในมือตามกฎหมายการครอบครองสิทธิ์ที่ดินแบบไม่มีขอบเขตได้อย่างเสรีและแผนรัฐบาลก็อุดหนุนทุนเอกชนอย่างเต็มที่ ทำให้ชาวสลัมทั้งประเทศต่างก็อยู่ในการภาวะถูกไล่ถือนหรืออยู่แผนการไล่ถือน ในขยายโครงการขนาดใหญ่ทั้งของรัฐและเอกชนอยู่ตลอดเวลา

ต่อมาเมื่อปี 2535 ศูนย์ร่วมพัฒนาชุมชน (ศชอ.) ได้ผลักดันให้มีการเจรจากับรัฐบาล นายกรัฐมนตรีนายอานันต์ ปิณฑุรชุน ให้อนุมัติงบประมาณจัดตั้งกองทุนพัฒนาคนจนเมือง (โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองหรือ พชม.และภายหลังขยายมาทำงานชนบทจึงเปลี่ยนมาเป็นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ พอช.) ได้สำเร็จเพิ่มจากการเคหะแห่งชาติ ทำให้กองทุนนี้ได้เป็นช่องทางในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย ของ ชาวชุมชนแออัดและชนบททั่วประเทศ ชุมชนเมืองในจังหวัดอุบล เช่น ชุมชนลับแล ชุมชนเกตุแก้ว ชุมชนหนองสระ ชุมชนหาดสวนสุข ชุมชนคุรุมิตร ก็ได้ใช้กองทุนนี้สำหรับแรงงานเตาอิฐ ซึ่งเป็นแรงงานปั้นอิฐ ที่ไร้ที่ดิน

ความต้องการวิจัย แรงงานเตาอิฐเป็นแรงงานปั้นอิฐที่อยู่กับเจ้าเก่าเตาอิฐมา 3-4 รุ่นอายุคนในฐานะ แรงงานที่ถูกอุปถัมภ์ให้ทำงานที่ค่าแรงส่วนหนึ่งได้เป็นที่อยู่อาศัยอยู่ในที่ดินของเจ้าเก่า ซึ่งแทบทุกเตาจะ ครอบครองที่ดินริมมูลโดยจับจองไว้ตั้งแต่ยุคก่อตั้งเพื่อขุดดินขึ้นปั้นอิฐ ดังนั้นแรงงานปั้นอิฐ จะมีที่อยู่อาศัย อยู่ได้ตราบใดที่เป็นแรงงานปั้นอิฐ แต่เมื่อใดที่เปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่นก็จะไร้ที่อยู่อาศัยทันที ดังนั้น ตลอดชีวิตที่เป็นแรงงานนั้นเขาแทบไม่มีทรัพย์สินใดๆ ที่จะเป็นหลักในอนาคต

แต่ในปี 2541-2542 ได้มีนักพัฒนาเอกชน จาก ศชอ. ได้เข้ามาจัดตั้งกลุ่มแรงงานปั้นอิฐ และได้ สร้างกระบวนการกระจายที่ดินสู่คนไร้ที่ดิน โดยใช้เวลา 3 ปี ทำให้แรงงานปั้นอิฐ 60ครัวเรือนได้มีที่ดิน เป็นของตัวเอง เข้าถึงกองทุน ของสถาบันพัฒนาชุมชน (พอช.)มาใช้ในการพัฒนาจัดระบบสาธารณูปโภค บ้านที่อยู่อาศัย

เราจึงจะทำการวิจัยให้เห็นถึงกระบวนการความมุ่งมั่นตั้งใจหาที่ดิน หาบ้านที่อยู่ที่มีมั่นคงของคน กลุ่มนี้ว่าเป็นมาอย่างไร เพื่อเป็นบทเรียนข้อมูลสำหรับผู้ไร้ที่ดินชนชั้นล่างอื่นๆศึกษาเป็นบทเรียนในโอกาส ต่อไปโดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้

2.4 การประชุมทีมวิจัยในชุมชน

ประชุมทำความเข้าใจทีมนักวิจัยชุมชน ก่อนที่จะลงมือทำงานวิจัยชิ้นนี้ อันดับแรกที่ปรึกษา โครงการศึกษาการจัดกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย และชุมชนใหม่ที่มั่นคงของชุมชนหาดสวนสุขโดยอาจารย์จาง จิตรนิรัทธ์ ได้ให้นักวิจัยชุมชนแต่ละคน บอกถึงความรู้สึกที่คิดอยากจะทำงานวิจัยชิ้นนี้ก่อนเป็นการรวมแรงรวมใจรวมพลัง ความสำคัญของการ ทำงานเป็นทีมให้เห็นความสำคัญของคน ทุกส่วนในการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดความสำเร็จและความ สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และบอกถึงเป้าหมายการทำงานวิจัยชุมชนในครั้งนี้ทำไมถึงอยากทำงานวิจัย

ทำเพื่ออะไรบ้าง บางคนบอกเพื่อเป็นการฝึกตัวเองได้ฝึกการคิดให้เป็นระบบ ฝึกการเขียน เพื่อจะได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง บางคนบอกอยากช่วยเพื่อนทำงาน ที่สำคัญทีมวิจัยมองเห็นคุณค่าของงานวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต และเพื่อเป็นชิ้นงานประกอบอ้างอิง การขอ ใจคนชุมชนและเป็นแหล่งข้อมูลให้ลูกหลานรุ่นได้สืบค้นหาความรู้ และทีมนักวิจัยชุมชนยังร่วมกัน แบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานแต่ละฝ่ายตามความถนัด อย่างลงตัวด้วยความเต็มใจ โดยประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัยมีดังนี้

1. เป็นการบันทึกกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ดิน และประวัติชุมชนในด้านอื่นๆ เพื่อเป็นการอ้างอิง
2. สมาชิกแรงงานและชาวชุมชนจะได้ตระหนักถึงการยากลำบากถึงการได้มาของที่ดิน และจะได้วางแผนที่ดินของตนเอง
3. งานวิจัยนี้จะบันทึกให้เห็นกระบวนการขั้นตอนต่างๆ ในการกระจายที่ดิน จากคนที่มีที่ดินมากไปสู่คนที่ไม่มีที่ดิน
4. ทำให้นักวิจัยซึ่งเป็นชาวบ้าน ซึ่งไม่เคยรู้เรื่องในการทำงานวิจัยมาก่อน ได้รู้ถึงขั้นตอนในการทำงานวิจัย
5. งานวิจัยเป็นกระบวนการ เป็นงานแรกที่มีการรวมคนหลายวัยร่วมให้ข้อมูลในทุกๆ ด้าน

รายชื่อทีมทำวิจัยทั้งหมด มีดังนี้

1.นางสุอำพร	อุตรา
2.นางลัดดาวัลย์	ทองดวง
3.นางวันเพ็ญ	สมเดช
4.นางแดง	บ้านแสง
5.นายอุทัย	โยธา
6.นางสุภาพร	เทวีพันธ์
7.นางสุภาภรณ์	สุขมี
8.นางนริศรา	จันทะเส
9.นางหทัยชนก	สายเบาะ
10.นางสุพรรณิ	ลำอาง

2.5 การอมรมงายวิจัยชุมชน

สืบเนื่องจากทางทีมวิชาการและมูลนิธิชุมชนไท ได้จัดให้มีการอบรมขึ้นในวันที่ 6 -7 กันยายน พ.ศ. 2557 ณ โรงแรมอเล็กซานเดอร์ เป็นเวลา 2 วัน 1 คืน โดยการอบรมนี้เป็นการอบรมภายใต้โครงการวิจัย ท้องถิ่นเรื่องการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชนอย่าง ยั่งยืน

โดยในการอบรมมี ดร.มรว.อกิน ระพีพัฒน์ นักวิชาการ นางปรีดา คงแป้น ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไท และทีมนักวิชาการเข้าร่วม ส่วนทีมนักวิจัยที่เข้าอบรมมาจาก 7 พื้นที่ คือ บ้านปางแดง จังหวัดเชียงใหม่ , ชาวเลราไวซ์ จังหวัดภูเก็ต , ชุมชนกึ่งแก้วชอย 1 จังหวัดภูเก็ต บ้านทับยาง จังหวัดพังงา , บ้านน้ำเค็ม จังหวัด พังงา , ชุมชนหาดสวนสุข จังหวัดอุบลราชธานี และ ชุมชนลับแล จังหวัดอุบลราชธานี

การอบรมได้ให้ทีมวิจัยแต่ละพื้นที่เล่าถึงสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ว่ามีปัญหาอะไรและพยายาม แก้ปัญหาอย่างไรบ้าง มี ดร.มรว.อกิน ระพีพัฒน์ เป็นนักวิชาการในการติดตามโครงการนี้ และนางปรีดา คงแป้น มาให้ความรู้ในการทำงานวิจัยอย่างเป็นระบบ ซึ่งการดำเนินงานประกอบด้วย ดังนี้ 1.การวางแผน ขั้นตอนการทำงานวิจัย 2. การวางแผนการทำงาน 3.การทำงานเป็นระบบ 4.การเรียนรู้การเก็บข้อมูลและ 5.มีกฎระเบียบร่วมกันและมีการสร้างแรงบันดาลใจนักวิจัยชุมชนให้มีกำลังใจในการร่วมกันสรรค์สร้าง งานวิจัยชุมชนขึ้นได้ แม้ว่าเราจะไม่ได้เรียนสูงก็ให้ทำตาม ซึ่งให้เห็นว่างานวิจัยเป็นเรื่องง่ายนิดเดียวหากมี การร่วมแรงร่วมใจและมีใจที่อยากทำงานวิจัยชุมชน

นอกจากนั้นนางปรีดา คงแป้น ได้พูดถึงว่าทุกพื้นที่ล้วนมีปัญหาที่ดิน โจทก์วิจัยของแต่ละพื้นที่เป็น เรื่องต้องค้นหางานวิจัยว่าจะค้นหาทางออกได้หรือไม่ ส่วนดร.มรว.อกิน ระพีพัฒน์ นักวิชาการ ได้ให้ ความสำคัญในเรื่องการวิจัยคือสิ่งที่เราอยากรู้เราหาหลักฐาน ข้อมูลต่าง ๆ มาตอบโจทย์หรือคำถาม ฉะนั้น วิธีการหาข้อมูลเป็นเรื่องสำคัญและจะแสดงให้เห็นว่าคำตอบที่เราได้นั้นเป็นอย่างไร ข้อมูลที่เราจะเก็บนั้น เป็นอย่างไร ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นอย่างไร กลุ่มคนเป็นอย่างไร มีกลุ่มอะไรบ้าง สิ่งที่สำคัญอีกอย่างคือ ต้องพัฒนาพวกเราให้รู้จักคิด รู้จักทำ ถ้าเรารู้ว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร จะเกิดผลดีหรือผลเสียกับใคร แล้วมาคุยกันจะเห็นบทเรียนข้างหน้า

ทีมวิจัยที่เข้าร่วมอบรม

1.นางสุอำพร	อุดรธา
2.นางลัดดาวัลย์	ทองดวง
3.นางวันเพ็ญ	สมเดช
4.นางแดง	บ้านแสง

5. นายอุทัย

โยชา

นอกจากนั้น มีวิทยากรจากหมู่บ้านแพรกกหนามแดง จ.สมุทรสงคราม มาเล่าประสบการณ์ในการทำงานวิจัยให้ฟัง โดยเริ่มทำงานกับ กลุ่มคนที่สนใจและได้เดินหน้าทำงานต่อไปเรื่อยๆ เพื่อเป็นตัวอย่างคนในชุมชน ได้เห็นการทำงานของทีมวิจัย เพื่อดึงให้คนที่ยังไม่ได้สนใจมาเข้าร่วมการทำวิจัย และได้ถอดทบทวน ออกล้นต่อสู่กับปัญหาหลายๆอย่าง ที่เข้ามาจนไปถึงเป้าหมายและประสบความสำเร็จจากนั้นมีการทำไทม์ไลน์ โดยให้แต่ละทีมวิจัยเล่าสถานการณ์โดยใช้เวลาเป็นเครื่องมือในการนำมุลมาจัดเรียง มีการให้ทีมวิจัยได้ฝึกทักษะด้านต่าง เช่น ทำแผนที่ การนำเสนอ เป็นต้น

2.6 การประชุมทำความเข้าใจกับสมาชิก

จัดประชุมทำความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชน มีผู้เข้าร่วม 100 คน โดยมีการทำความเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นางสาวพร อุตรา ประธานโครงการแนะนำโครงการ เรื่องวิจัยในหัวข้อการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง แนะนำ ส.ก.ว สำนักงานส่งเสริมวิจัย ผู้สนับสนุนโครงการ แนะนำทีมงานวิจัย 10 คน 1.นางสาวพร อุตรา 2.นางลัดดาวัลย์ ทองดวง 3.นางวันเพ็ญ สมเดช 4.นางแดง บ้านแสง 5.นายอุทัย โยชา 6.นางสุภาพร เทวีพันธ์ 7.นางสุภาพรณี สุขมี 8.นางนริศรา จันทะเส 9.นางหทัยชนก สายเบา 10.นางสุพรรณิศา สำอาง แนะนำผู้เข้าร่วมสมาชิกในชุมชน แรงงานอิฐ กรรมกรกลุ่มออมทรัพย์บ้านมั่นคง เจ้าแก้ว เตาดิฐ ประธานชุมชน อ.ส.ม. ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน แนะนำทีมวิจัยเพื่อให้รู้หน้ารู้ตา เวลานั้นนักวิจัยลงไปสอบถามหาข้อมูลในชุมชนและขอความร่วมมือกับพี่น้องทุกฝ่ายเพื่อการทำงานของทีมวิจัยจะได้ข้อมูลทุกอย่างที่อยากรู้ เรื่องประวัติชุมชนและรวมทั้งเรื่องแรงงานอิฐและเรื่องวัฒนธรรมเก่าแก่ของชุมชนในสมัยก่อน มีผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนอยู่ในสมัยบุกเบิกชุมชนหาดสวนยาเข้าร่วมในครั้งนี้ด้วย สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมบอกว่า จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และพร้อมที่จะให้ข้อมูลที่ตัวเองทราบ อยากเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อลูกหลานรุ่นต่อไปจะได้รู้ถึงรากเหง้าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และได้เล็งเห็นความสำคัญของงานวิจัย เพราะปัจจุบันกระแสการพัฒนาในพื้นที่เมืองอุบลเริ่มมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ชุมชนหาดสวนสุขเองเคยอยู่ในแผนพัฒนาจังหวัดอีกด้วย ซึ่งชุมชนได้คัดค้านการดำเนินงานไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายเมือง มีการจับจองพื้นที่ดินของนายทุน คิวานซื้อที่ดินของชาวบ้าน และบ้างส่วนที่ดินในชุมชนหาดสวนสุขมีเอกสารสิทธิ์ สถานการณ์เริ่มมีปัญหาคความขัดแย้งเรื่องที่ดินเพิ่มขึ้นตามลำดับสถานการณ์ตอนนี้ไม่มีอะไรแน่นอนในการดำรงชีวิตของคนจนเมือง เกิดการแย่งชิงทรัพยากรจึงเป็นการเตรียมความ

พร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้น รวบรวมข้อมูล อยู่ในรูปแบบการรวมเล่มและงานวิจัย การจัดการกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐ เพื่อเป็นการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงของชุมชนหาดสวนสุขนี้ จะเกิดประโยชน์ในการผลักดันให้รัฐบาลเร่งประกาศให้ชุมชนหาดสวนสุขเป็นพื้นที่โฉนดชุมชนนำร่องในวันข้างหน้า สำหรับการทำงานมีการแบ่งทีมวิจัยเป็น 2 ทีม ทีมละ 5 คน โดยแบ่งหัวข้อกันถาม มี 2 หัวข้อด้วยกัน

หัวข้อที่ 1 ถามเรื่องประวัติชุมชนมี 5 คน

หัวข้อที่ 2 ถามเรื่องแรงงานอิฐมี 5 คน

1.นางวันเพ็ญ สมเดช การเงิน

1.นางสุอำพร อุดรา หัวหน้าโครงการ

2.นางแดง บ้านแสง ประชาสัมพันธ์

2.นางลัดดาวัลย์ ทองดวง บัญชี

3. นางหทัยชนก สายเบา

3.นายอุทัย โยธา

4. นางนริศรา จันทะเส

4.นางสุภาภรณ์ สุขมี

5. นางสุพรรณณี สำอาง

5.นางสุภาพร เทวีพันธ์

วิธีการเก็บข้อมูล

1. เป็นผู้รับฟัง
2. ไม่เป็นผู้รู้
3. ไม่ตั้งคำถามที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง

ให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าให้ฟัง อยากรู้อะไรถามเพิ่ม

- การจดบันทึก
- การบันทึกเทป
- การถ่ายรูปประกอบ

ทีมวิจัยได้พูดคุยกันถึงการลงเก็บข้อมูลว่าจะลงไปหาใคร ถามเรื่องอะไร

ยายน้อย	ศรีไชย	อายุ 59 ปี	ถามเรื่องประวัติชุมชน
พ่ออ้อด	ศรีวัฒนานนท์	อายุ 75 ปี	ถามเรื่องการก่อตั้งเตาอิฐ
พ่ออ่วม	จันทะเส	อายุ 77 ปี	ถามเรื่องภูมิปัญญา
ยายดีม	คำพงษ์	อายุ 60 ปี	ถามเรื่องแรงงานอิฐ
พ่อกองใจ	เทวีพันธ์	อายุ 60 ปี	ถามเรื่องแรงงานอิฐ

พ่อวิโรจน์	จันทะเส	อายุ 63 ปี	ถามเรื่องวัฒนธรรมเก่าแก่ของชุมชน
พ่อแดง	กาญจนบุตร	อายุ 63 ปี	ถามเรื่องค่าจ้างการทำอิฐ
ยายจันทิ	สุขแสงใส	อายุ 73 ปี	ถามเรื่องประวัตินชุมชน

2.7 การประชุมวางแผนงานออกแบบวิธีการดำเนินงานการเก็บข้อมูล

ประชุมทีมวิจัยชุมชนออกแบบวิธีการดำเนินงานการเก็บข้อมูล เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน กำหนดทิศทางเป้าหมายให้สอดคล้องกับหัวข้องานวิจัย และร่วมออกแบบการเก็บข้อมูล ปรึกษาพูดคุยกันว่า จะทำงานกันเป็นทีม โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 ทีม เพื่อจะได้สะดวกในการเก็บข้อมูล โดยแต่ละทีมจะมี 5 คน ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยมีหัวข้อ ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์

2. ผู้นำและโครงสร้างแรงงาน

-ผู้นำยุคต่างๆมีใครบ้าง มีบทบาทอย่างไร เพราะอะไร

-มีระบบการดูแลชุมชนมีการปกครองอย่างไร เกี่ยวข้องกับราชการอย่างไร

-มีผู้นำทางจิตวิญญาณหรือไม่ ใครทำอย่างไร

3. อาชีพ

-ทำอะไร อยู่ไหน กับใคร

-มีรายได้อย่างไร กี่ทาง

-เกี่ยวข้องหรือสำคัญกับชุมชนอย่างไร

4. สภาพแวดล้อมอดีต/ปัจจุบัน

5. ประโยชน์คุณค่าต่อสังคม

6. ภูมิปัญญา

-มีภูมิปัญญาอะไร ใช้ประโยชน์อย่างไร

-ใครเป็นคนคิดค้น

-ใครตั้งโรงเรียน วัด ทำอย่างไร

7. วัฒนธรรม

8. ที่ดินที่อยู่อาศัย

-มีการถือสิทธิ์ครอบครัวยุคใดที่ดินอย่างไรจากใคร เมื่อไหร่

-มีระบบการจัดการที่ดินอย่างไร โดยใคร

- มีการจัดวางผังอย่างไร โดยใคร
- มิกติกาข้อตกลงร่วมเกี่ยวกับที่ดินที่อยู่อาศัยหรือไม่ อย่างไร โดยใคร
- ในการเปลี่ยนแปลงสิทธิ์ถือครองที่ดินในแต่ละช่วงพอใจหรือไม่ โดยใคร
- ที่ดินมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตส่วนอื่นหรือไม่
- การเปลี่ยนแปลงสิทธิในที่ดินมีผลต่อครอบครัวชุมชนอย่างไร
- มีความหวังในการอยู่ที่ดินนี้อย่างไรมากน้อยแค่ไหน
- คุณค่าและความสัมพันธ์ของชุมชนกับสังคม
- ชุมชนมีแรงงานกี่ประเภท ทำที่ไหน อย่างไร ใครบ้าง มีผลผลิตอะไรเท่าไร

9. ความสัมพันธ์กับภายนอกทั้งด้าน อาชีพ การเมือง การปกครอง

- ราชการ พักการเมือง

2.8 การลงพื้นที่ของทีมวิชาการ

การลงพื้นที่ของทีมวิชาการ ซึ่งนำทีมโดยอาจารย์ชยันต์ วรรณภูติ และนักวิชาการอีกหลายท่าน ได้มาที่ชุมชนหาดสวนสุข นักวิจัยชุมชนและชาวบ้านให้การต้อนรับ อาจารย์ได้ให้ชุมชนเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน กลุ่มแรงงานเตาอิฐ เฒ่าแก่เตาอิฐ ความสัมพันธ์ของคนที่เป็นแรงงาน และกับเฒ่าแก่เตาอิฐ เป็นอย่างไรมีกลุ่มออมทรัพย์และมีบทบาทอย่างไร จากนั้นได้สอบถามถึงงานวิจัยว่ามีความคืบหน้า ปัญหา อุปสรรค หรือไม่อย่างไรด้วย จากนั้นได้ลงชุมชน ดูการทำอิฐ และดูบ้านเฒ่าแก่ด้วย ก่อนกลับได้พูดคุยและให้กำลังใจทำให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นมากขึ้น

2.9 การสรุปข้อมูลประมวลผลจากการวิจัย

ทีมวิจัยได้จัดให้มีการประชุมเพื่อสรุปข้อมูล จากการเก็บข้อมูลจากบุคคล บทสัมภาษณ์ของสมาชิกชุมชนหาดสวนสุข โดยเป็นข้อมูลตั้งแต่ประวัติศาสตร์ จนกระทั่งถึงปัจจุบันและได้นำเสนอข้อมูลนี้ต่อที่ประชุมสมาชิกเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2557 ซึ่งมีประเด็นประมวลหลักๆคือ

1.หาดสวนสุขเป็นชุมชนเก่าแก่บุกเบิกก่อตั้งโดยนักป็นอิฐ เมื่อปี 2507 นับว่าเป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งและที่สำคัญได้เกิดภูมิปัญญาการปั้นอิฐการเป็นชุมชนที่มีอาชีพเป็นของตัวเอง

2.อาชีพปั้นอิฐของชุมชนได้มีบทบาทในการสร้างเมืองใหม่อุบลราชธานี ถึง3 ครั้ง กรณีเกิดไฟไหม้ใหญ่ ซึ่งได้อิฐจากหาดสวนสุขที่อยู่ใกล้สุดแค่ข้ามแม่น้ำมูลทำให้ก่อสร้างเมืองใหม่ได้เร็วและราคาถูก

3.ที่ดินในชุมชนหาดสวนสุขตลอดความยาวลำน้ำมูล 3-5 กิโลเมตร เป็นที่รกร้างป่าหัวลิงน้ำท่วมขัง ทุกฤดูน้ำหลากได้ถูกจองโดยเจ้าแก้วแก้วอริฐเพื่อว่าขุดดินปั้นอิฐและแสดงความเป็นเจ้าของ แต่สำหรับแรงงานปั้นอิฐจำนวนรวมจาก 20 เตา ประมาณ 100 คน ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินหรือจับจองไว้แต่ประการใด

4.แรงงานปั้นอิฐไร้อิฐที่ดินมีแต่การขายแรงงานปั้นอิฐเป็นเพียงผู้อยู่อาศัยกับเพิงของเจ้าแก้วแก้วหรือบ้านสร้างเองราคาถูกในที่ดินของเจ้าแก้ว และมีคุณภาพชีวิตตกต่ำมา 3-4 อายุคน

5.การทำโครงการบ้านมั่นคง สขอ. เป็นผู้เจรจากับเจ้าแก้ว เพื่อแบ่งปันที่ดินแปลงละประมาณ 30,000 บาทจากเจ้าแก้ว มาทำบ้านมั่นคง ถือเป็นข้อที่ไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างแรงงานกับเจ้าแก้ว ซึ่งสามารถทำงานประกอบอาชีพรวมกันต่อไปได้ ด้วยความสงบสุข โดยแรงงานอิฐ 60 คน (240 ชีวิต) กู้เงินพอช. มาซื้อที่และสร้างบ้านพร้อมทำสาธารณูปโภคด้วยตัวเอง

6.ในกระบวนการสร้างบ้านแรงงานปั้นอิฐ ซึ่งมีการศึกษาต่ำและไม่ค่อยมีเครดิตเพราะอยากจน ไม่ค่อยมีปากเสียงในการตัดสินใจพัฒนาชุมชนหรือกิจกรรมต่างๆ แต่ในโครงการบ้านมั่นคงถือเป็นครั้งแรกที่มีโครงการ แรงงานเป็นผู้ทำ เจ้าแก้วเป็นผู้ตาม

7.อย่างไรก็ตามหลังจากกระบวนการสร้างบ้านมั่นคงของแรงงานอิฐผ่านไปที่ดินมีราคาแพงขึ้นพื้นที่กลายเป็นทำเลทองของนักลงทุนที่ทำรีสอร์ท ห้องอาหารมีโครงการพัฒนากำแพงทางเดินพักผ่อนริมน้ำ เกิดขึ้นและเป็นสาธารณูปโภค ทำให้เป็นพื้นที่พัฒนา นำเข้าแรงงานเตาอิฐ โชคดีที่มีโอกาสได้เป็นเจ้าของที่ดินที่อยู่อาศัย (45-60 ตร.ว.) ต่อหลัง

8.แต่ทั้งเจ้าแก้วและแรงงานต่างก็ไม่ได้มีกรรมสิทธิ์ เพราะพื้นที่นี้ถูกประกาศเป็นที่อยู่ในการดูแลของ อบจ. แต่โครงการบ้านมั่นคง ทั้ง 5 จุด (จุดที่ 6 มีสิทธิ์เอกสาร โฉนด) ได้เสนอทำโฉนดชุมชนตามนโยบายรัฐบาล (ปี 2553-2558)

2.10 การประชุมของทีมวิจัยและนักวิชาการเพื่อติดตามความก้าวหน้า/ปัญหาอุปสรรค

ทีมวิจัยได้จัดให้มีการประชุมกับนักวิชาการ โดยมีสมาชิกเข้าร่วมด้วย เนื่องจากมีการเก็บข้อมูลวิจัยจากบุคคล หลายเพศหลายวัย บทสัมภาษณ์ของกลุ่มสมาชิกหาดสวนสุขตั้งแต่ประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน และได้นำเสนอข้อมูลนี้ต่อที่ประชุมสมาชิกและนักวิชาการเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2558 โดยได้เสนอข้อมูลเป็น PowerPoint ดังนั้นจึงมีความเห็นเพิ่มเติมจากนักวิชาการมีประเด็นประมวลหลักๆ คือ

1. การเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานทำอิฐกับเจ้าของโรงอิฐ จากลูกน้อง-หัวหน้า ไปสู่หัวหน้า – ลูกน้อง เสนอให้เขียนให้ชัดเจนในเรื่องชนชั้นในชุมชนและกระบวนการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้มีความเท่าเทียม

2. เรื่องกระบวนการเข้าร่วมกับภาคี กับการมีส่วนร่วมเสนอให้เขียนให้ชัดเจน โดยดึงงานเอกสารออกมา แล้วเขียนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ลงไปแทนเช่น รวมกลุ่มคัดค้านการขุดหาหมุด การเสนอขอทำกำแพงกันคลื่น โรงเรียนชาวบ้าน การร่วมประชุมทั้งระดับชุมชนและระดับเครือข่าย เป็นต้น
3. ระบบเต่าแก่กับแรงงาน เป็นความสัมพันธ์ทางการผลิตอีกแบบ โครงสร้างที่นี้ทำให้คนในชุมชนมีจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ คือการไม่มีที่ทำกิน ส่งผลต่อการเปลี่ยนความสัมพันธ์ จึงเป็นจุดที่น่าวิเคราะห์ได้
4. ถ้าดูจากงานที่อ.จางค์หรือที่บ้านมั่นคงเข้าไป ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องสิทธิร่วมของชุมชน ซึ่งน่าอธิบายให้เห็นเป็นขั้นตอนเช่น เราต้องรู้สิทธิของเรา ทั้งสอนและพาไปเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ผ่านปฏิบัติการ ต้องสรุปออกมาว่ากระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการเป็นอย่างไร หรือ พี่เลี้ยงทำอะไรในการสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องสิทธิ หรือเรื่องสิทธิชุมชนได้ จนสามารถสื่อสารออกมาได้ ทำให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง มีการใช้วัฒนธรรมเข้ามาเสริมเรื่องสำนึกชุมชนและทำไมคนทำงานจึงเป็นผู้หญิง
5. การทำงานผ่านเครือข่าย รู้จักอย่างไร ทำงานร่วมกันอย่างไร หนุนเสริมกันอย่างไร
6. มีการสร้างความรู้และแสดงออกผ่านการพูด เหมือนแม่สมปองแกนนำจากหมู่บ้านปากมูล อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี

2.11 การจัดเวทีคืนข้อมูล

วันที่ 24 กรกฎาคม 2558 ที่ศาลากลางอเนกประสงค์ชุมชนหาดสวนสุข ได้จัดให้มีการประชุมโดยหัวหน้าโครงการงานวิจัย นางสาว สุอำพร อุดรา เรื่องการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานทำอิฐ เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ชุมชนหาดสวนสุข มีผู้เข้าร่วมประชุม 100 คน มีสมาชิกแรงงานอิฐ เต่าแก่เตาอิฐ ประธานชุมชน กรรมการชุมชน กรรมการออมทรัพย์ อ.ศ.ม. คณะครูโรงเรียนหาดสวนสุข เจ้าอาวาสวัดหาดสวนสุข ผู้เต่าผู้แก่ ทีมวิจัยชุมชนหาดสวนสุขและทีมวิจัยชุมชนลับแล อาจารย์จาง จิตนิรัตน์ที่ปรึกษา หัวหน้าโครงการแนะนำตัวเองและแนะนำทีมงานวิจัย แนะนำทีมวิจัยชุมชนลับแลให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รู้จักทีมงานวิจัยสองชุมชน หัวหน้าโครงการอ่านข้อมูล ประวัติชุมชน ข้อมูลแรงงานทำอิฐให้ผู้เข้าร่วมประชุมฟังโดยใช้เวลาการอ่านข้อมูล 45 นาที จนครบทุกเรื่อง ถ้าหากขาดเหลืออะไร ข้อมูลส่วนไหนไม่ถูกต้องจะได้ช่วยเพิ่มเติม และให้ทีมวิจัยไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาด เพื่อจะได้

ทำข้อมูลให้ถูกต้องครบสมบูรณ์ ซึ่งหลังจากที่หัวหน้าโครงการอ่านจบ จึงให้ผู้เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม

แม่ใหญ่น้อย ศรีไชย เล่าเพิ่มเติมถึงประวัติชุมชนถึงศาลศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนซึ่งมีมานานตั้งแต่สมัยตั้งชุมชน ปี 2411 เป็นศาลคู่ชื่อว่าศาลพ่อผาแดงกับนางไอ่เป็นที่เคารพของคนในสมัยก่อน จนถึงปัจจุบันนี้

พ่อใหญ่อ่วมพูดเพิ่มเติมเรื่องการผลิตเครื่องปั้นอิฐขายในปี 2524

พ่อใหญ่โหล่ยเป็นปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้คิดค้น การทำเครื่องดนตรีขายในสมัยก่อน

แม่ใหญ่ลา บุญมา เพิ่มเติมเรื่องการหาของป่าขายในสมัยก่อน เช่น หามันแซง หานน่อไม้ แต่ก่อนชุมชนเป็นป่าทามของป่าจึงหาได้ง่าย พอเลี้ยงครอบครัวได้

แม่ใหญ่ที่ สุขแสงใส พูดเรื่องการปั้นอิฐมือในสมัยปี 2510 ที่ยังไม่มีความเจริญ

แม่ใหญ่นาง คุณดา เล่าถึงวัฒนธรรมและประเพณีเก่าแก่ของชุมชน

แม่ใหญ่ชูศรี สุขณา เพิ่มเติมเรื่องการเป็นอยู่ร่วมกับลูกจ้าง อยู่แบบลูกหลานมากกว่าคำว่าลูกจ้างกับนายจ้าง อยู่แบบคนธรรมดาอย่างเสมอภาพกับลูกน้อง

พ่อใหญ่อ้อด ศรีวัฒนนนท์ เล่าถึง การทำงานร่วมกับลูกจ้างแรงงานอิฐ ทำงานให้เป็นตัวอย่างลูกจ้างตั้งแต่เช่ามีด ทำงานก่อนลูกจ้าง ทำอะไรก็ทำเหมือนกับลูกจ้างไม่เอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง

นางเพลิน ดวงคำ เล่าเพิ่มเติมเรื่องการเคยเป็นแรงงานทำอิฐแต่ก่อนเคยเป็นลูกน้องของน้ำสาวตัวเองในสมัยปี 2521 สมัยนั้นปั้นอิฐด้วยมือ จนมาถึง ปี 2524 ได้พลิกผันตัวมาเป็นเฒ่าแก่มีอิหม่าจนถึงปัจจุบัน

อาจารย์โรงเรียนบ้านหาดสวนยาให้เพิ่มเติมเรื่องชื่อครูใหญ่คนแรกของโรงเรียน

เจ้าอาวาสวัดหาดสวนสุขให้เพิ่มเติมชื่อเจ้าอาวาสคนแรก ชื่อว่าหลวงพ่อฮู้

นายมานุสันต์ วิวรรณรัมย์ พูดเพิ่มเติมถึงอาชีพมุกทรายขายในสมัยปี 2501 เล่าเหตุการณ์ต่อจากพ่อมาเป็นเฒ่าแก่เตอิฐในปี 2553 และได้รับตำแหน่งประธานชุมชนคนปัจจุบัน

นายมานะ วงศ์ทอง พูดเสริมเรื่องการทำงานเป็นกรรมกรท่าเรือ กรรมกรโรงสีในปี 2411

แม่ใหญ่เปลง เป็นหมอยารักษาคนไข้แบบพื้นบ้าน รักษาด้วยยาสมุนไพรธรรมชาติ

แม่แปลง ทองอ่อน เล่าเรื่องแม่ของตนเองเป็นหมอดำแยในหมู่บ้าน เวลามีคนจะคลอดลูก ก็จะมาตามแม่ของยายแปลง ไปทำคลอดให้ทุกครั้ง

พ่อใหญ่ปาน จันทะเส เพิ่มเติมเรื่องคนที่เข้ามาอยู่ในสมัยปี 2411

การประชุมได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ทุกฝ่าย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจนครบทุกเรื่อง

2.12 เวทีถอดสรุปบทเรียนของทีมวิจัยชุมชนหาดสวนสุข

วันที่ 24 กันยายน 2558 ได้มีการจัดประชุมเพื่อสรุปบทเรียนของของทีมวิจัย โดยได้มีข้อสรุปดังนี้

1. ได้ข้อมูลเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน ความเป็นมาของแรงงานอิฐ ได้รู้เรื่องวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของคนในสมัยก่อน เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องปราชญ์ชุมชนการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ซึ่งสมัยก่อนมีหลากหลายอาชีพ เช่น อาชีพผูกทราย พายเรือข้ามฝาก ขนฟืน หาบลา กรรมกรท่าเรือ กรรมกรโรงสี ปั่นอิฐมือ ร่อนหิน

2. การมีส่วนร่วมของทีม มีการเตรียมตัว เตรียมใจ และจัดเวลาให้กับตัวเองในการทำงานวิจัย มีเวลาให้กับครอบครัว โดยที่ไม่ให้เกิดปัญหากับการทำงาน

3. ความตื่นตัวของชาวบ้านให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ให้ความร่วมมือกับทุกคนในทีมวิจัย ชาวบ้านให้ข้อมูลกับทีมวิจัยในทุกคำถาม ได้ข้อมูลครบทุกเรื่อง

4. ประวัติศาสตร์ การก่อตั้งชุมชน การดำเนินชีวิต จากอดีตถึงปัจจุบัน

5. ประวัติบุคคล ได้รู้ประวัติตัวเอง รู้ว่าตัวเองเกิดอยู่ที่ไหน

6. การเมืองในอดีตและการปกครองในปัจจุบัน

7. ประเพณี วัฒนธรรมในอดีต

8. รู้จักการวางแผนการทำงาน

9. ประชุมหารือ มีกติกา มีระเบียบ

10. รู้จักแบ่งหน้าที่ รับผิดชอบ

11. รู้วิธีการทำงานวิจัย

12. ตรวจสอบข้อเท็จจริง
13. รวบรวมประมวลข้อมูล
14. ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากคนแก่ และหน่วยงาน
15. ทำให้เกิดกระแส การตื่นตัวและมีทุกฝ่ายเข้าร่วม
16. มีความมั่นใจของสมาชิกเรื่อง โฉนดชุมชนทั้ง 2 ชุมชน
17. ให้ความเชื่อถือกับนักวิจัย
18. มีความตื่นตัวของนักวิจัย
19. รู้ถึงขั้นตอน รู้ถึงวิธีการทำงาน
20. นักวิจัยบางคนได้ยกระดับการเขียน
21. รู้จักประสานงานและจัดเวทีประชุม
22. จะได้อะไรไปใช้กับชีวิตประจำวัน
23. ได้รู้จักสำรวจข้อมูลที่ถูกละเลย (เช่น การขยายจากฝั่งเมือง)
24. รู้จักการจักประชุม ประมวลข้อมูล หาข้อสรุป ทำแผนร่วมกันจะเคลื่อนอย่างไร
25. ได้รู้เรื่องวิจัยอะไรที่สำคัญที่สุดในการคิดค้น
26. ประวัติชุมชนที่ถูกละเลย ต่อสู้เรื่องการขยายถนน
27. ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน (คุณค่าชุมชนต่อสังคมเมืองอุบลราชธานี)
28. รู้จักปรับเปลี่ยนตัวเองในด้านอารมณ์ ในการพูด การวางตัวมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น
29. ทีมวิจัยได้รู้ถึงความสำคัญของแรงงานอิฐ ว่าเป็นผู้สร้างเมืองอุบลราชธานี ทั้งเมือง
30. ได้รับความทราบข้อมูลทุกอย่างของชุมชน มากขึ้น

บทที่ 3

บริบทพัฒนาการของชุมชนหาดสวนสุขและสถานการณ์ปัญหาเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชน

3.1 ประวัติชุมชนหาดสวนสุข

ชุมชนหาดสวนสุขเดิมชื่อหมู่บ้านหาดสวนยา ก่อตั้ง ปี พ.ศ.2411 หมู่บ้านหาดสวนยามีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1375 ไร่ 2 งาน 91 ตารางวา มีจำนวนประชากร 603 คน จำนวนครัวเรือน 160 ครอบครัว หมู่บ้านหาดสวนยาตั้งขึ้นก่อนอำเภวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2411 หมู่บ้านหาดสวนยาแต่ก่อนเป็นป่ากร้าง และเป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ มีเจ้าของเดิมจับจองไว้ 2 คน คนแรกชื่อเจ้าคุณศรี คนที่ 2 ชื่อพ่อขุนบัน ต่อมาเจ้าคุณศรีแบ่งที่ส่วนหนึ่งให้กับชาวบ้านที่มาอาศัยทำมาหากินแถวริมแม่น้ำมูล คนที่เข้ามาทำกินส่วนมากจะเป็นกรรมกรแบกหามกับโรงสีข้าว ต่อมากรรมกรทำน้ำ(ขนส่งฝ่งวารินฯกับฝ่งเมืองอุบล)ก็ได้ชักชวนพี่น้องจากบ้านนอกเข้ามาทำมาทำกินในเมือง เจ้าคุณศรีได้แบ่งสิทธิที่ดินที่ตัวเองจับจองไว้ในราคาถูก ให้กรรมกรทำน้ำได้มีที่อยู่อาศัยทำกินและอีกส่วนหนึ่งก็ได้เปล่า ประชากรก็เพิ่มมากขึ้น โดยมีโรงสีข้าวเป็นที่ทำงานเจ้าของโรงสีชื่อฮกต้าย ภายหลังท่านได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า นายวิชิต โกสรวิต ภรรยาท่านชื่อคุณหญิงตุน ปัจจุบันท่านเป็นผู้สร้างโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี บริเวณโรงสีของท่านส่วนหนึ่งเป็นป่าช้า เพราะว่าถ้ามีใครเสียชีวิตก็จะเอามาเผาและฝังบริเวณนั้น พวกเขาสร้างที่อยู่อาศัยเป็นกระต๊อบและส่วนหนึ่งก็สร้างแบบเพิงพัก ใช้หญ้ามูลหลังคา มีอยู่ 4-5 หลังด้วยกัน เวลาว่างหลังจากทำงานจะปลุกยาสูบ ปลุกผักสวนครัว หาปลาจากแม่น้ำมูลเพื่อนำไปเป็นอาหาร ถ้าได้มากก็เอาไปขาย ต่อมา ความเจริญเริ่มเข้ามา คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆต่างคนต่างก็มีอาชีพหลากหลายตามที่ตัวเองถนัด เช่น บ้างหาปลาขาย บ้างก็มุดทราย(ค่าน้ำไปเอาทราย)แบกหาม ขนส่งสินค้าลงจากเรือ แบกข้าวสารลงรถเพื่อที่จะนำส่งไปตามจังหวัดต่างๆใกล้เคียง มีการสัญจรและขนส่งสินค้า มีรถ ร.ส.พ. รับส่งสินค้าต่อไปทางรถไฟบ้าง เพื่อจะส่งไปตามจังหวัดต่างๆ

ต่อมาในปีพ.ศ.2479ได้มีการสร้างสะพานเสรีประชาธิปไตยขึ้น ผู้คนก็เริ่มมากขึ้นตามความเจริญของหมู่บ้านใกล้เมือง ทางกรมเลขเริ่มให้มีการจัดตั้งให้มีผู้ใหญ่เป็นคนดูแลประชากรในหมู่บ้าน ดูแลถึงความสงบเรียบร้อยของคนทุกคน ทางกรมเห็นชาวบ้านมี 50 ครอบครัว ปลุกยาสูบมากมายตามริมแม่น้ำมูลก็เลยตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า บ้านหาดสวนยา หมู่ 10 ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีการจัดตั้งผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด 15 คน พ่อใหญ่ขุนบัน มองเห็นประชากรในหมู่บ้านหาดสวนยามากขึ้น ก็เลยบริจาคที่ดินบ้างส่วนที่ตัวเองจับจองไว้ส่วนหนึ่งให้สร้างวัดในจำนวนกรรมกรแบกหามที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ

4-5 ครอบครัวนั้น มีครอบครัวของพ่อใหญ่ชิน ยืนยั้ง รวมอยู่ด้วย ได้จับจองที่ดินต่อจากพ่อขุนบันไว้มากมาย พ่อใหญ่ชินเห็นพ่อใหญ่ขุนบันบริจาคที่ดินส่วนหนึ่งให้ผู้คนในหมู่บ้านหาดสวนยาสร้างวัด ตัวเองมีที่ดินมากมายก็เลยบริจาคที่ดินส่วนหนึ่งให้สร้างโรงเรียนวัดหาดสวนสุขเมื่อปี พ.ศ.2497 สร้างโดยพระครูปริยานวัตรหรือหลวงปู่เส็ง เจ้าอาวาสวัดหลวงเป็นผู้บุกเบิก เจ้าอาวาสองค์แรกชื่อหลวงพ่อสู เจ้าอาวาสองค์ที่สองชื่อพระครูสถิต วิบูลธรรม เจ้าอาวาสองค์ที่สามชื่อพระอธิการรัศมี องค์ปัจจุบันเป็นผู้ดูแลรักษาความสงบวัดบ้านหาดสวนสุข

กำเนิดบ้านหาดสวนสุข

ต่อมาในปี พ.ศ.2497 การสัญจรไปมาสะดวกมากขึ้น ธรรมชาติที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำมูลจำนวน 4-5 หลังคา มีอยู่ครอบครัวหนึ่งคือ ครอบครัวพ่ออ่วม จันทะเส พ่ออ่วมสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของความเจริญในเมือง จึงคิดถึงตัวเองว่าจะทำอะไรเลี้ยงคนในครอบครัว เพราะตนเองนั้นไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ได้คิดทบทวนไปมาอยู่หลายวัน พ่ออ่วมเลยคิดว่าจะปลูกผักเพื่อจะได้เก็บกินเอง ถ้าปลูกผักได้มากก็จะนำไปขายที่ตลาด ความเจริญทันสมัยของการพัฒนาเมืองได้สะดวกสบายขึ้น จึงทำให้ญาติพี่น้อง 4-5 ครอบครัว ได้อพยพเข้ามาอยู่บ้านหาดสวนยา เข้ามาทำอาชีพทำอิฐบ้าง ทำงานในโรงสีข้าวบ้าง แล้วแต่ความถนัดของแต่ละคน มีอีกหลากหลายอาชีพ แต่ส่วนมากพวกเขาจะทำอิฐมากกว่าอาชีพอื่น เพราะมันแปลกดีไม่เคยเห็นที่ไหนมาก่อน พวกเขาจึงทำงานทุกวันจนได้อิฐมากมาย พวกเขาจึงปรึกษาหารือกันว่านำไปขายที่ไหน พอติดกับการที่มีนักธุรกิจก่อสร้างคนหนึ่งจากฝั่งเมืองเข้ามาเห็นการทำอิฐและเกิดความสนใจ จึงได้มีการพูดคุยกับทุกคนในชุมชน คุยกับพ่อใหญ่อ่วมถึงเรื่องราคาว่าจะขายกันก่อนละกี่สตางค์ พวกเขาทำอิฐทุกคนพูดถึงเรื่องการทำอิฐ พูดถึงการลงทุนในตอนนั้น ลงทุนน้อยมาก ดินก็ขนมาจากที่ว่างในหมู่บ้าน ไม้ที่ใช้ในการเผาอิฐก็หาได้ง่ายตามป่าแถวหมู่บ้านก็พอจะเผาอิฐได้ จึงคิดราคาก่อนอิฐก้อนละ 25 สตางค์ ตกก้อนละหนึ่งสลึง พออิฐขายดีขึ้นก็ทำได้มากขึ้น ไม้ที่ใช้เผาอิฐที่หาได้ในหมู่บ้านก็เริ่มหายากขึ้น พ่ออ่วมเลยคิดหาวิธีที่จะใช้ใช้อื่นมาเผาอิฐแทน

คนบ้านอิฐกับการพัฒนาชุมชน

ญาติของพ่ออ่วมที่ทำงานโรงสีข้าวเอาแกลบมาเผาถ่าน พ่ออ่วมเลยสังเกตเห็นว่าน่าจะเผาถ่านได้ก็น่าจะนำมาเผาอิฐได้ จึงไปติดต่อบริษัทซื้อแกลบกับเจ้าของโรงสี เขาจึงขายให้ในราคาถูกลงมาก พ่ออ่วมจึงลองใช้แกลบเผาอิฐ ซึ่งมันสามารถเผาอิฐสุกให้กลายเป็นอิฐสีแดงสวยกว่าใช้ไม้เผาเสียอีก พวกเขาจึงสามารถทำอิฐได้มากกว่าเดิมเพราะหาแกลบมาเผาได้แล้ว

ต่อมาไฟไหม้เมืองอุบลราชธานีถึง 3 ครั้งด้วยกัน อิฐปั้นมือของชาวบ้านหาดสวนยาจึงขายดีมากขึ้น และเป็นที่รู้จักของคนในเมืองและคนต่างอำเภอ บ้านหาดสวนยาจึงมีคนอพยพจากพื้นที่ต่างๆหลายอำเภอ เพื่อทำอิฐ เพราะว่าการทำอิฐนั้นไม่เกี่ยวกับวุฒิการศึกษา มีความสามารถมีความเข้าใจในการทำอิฐก็ทำได้ เลยทำกันทั้งหมู่บ้าน ความเจริญของเมืองการสร้างตึกต่างๆในเมืองอุบลราชธานีมากมายขึ้นทันกับความเจริญของการพัฒนา จึงทำให้อิฐขายดีมากขึ้นและเป็นที่ต้องการของตลาด เป็นที่ต้องการของนักลงทุน ก่อสร้างทั้งในเมือง ต่างอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง

ในปี พ.ศ.2540 เกิดฟองสบู่แตกเศรษฐกิจไม่ดีหากินลำบากมาก ชาวบ้านบางส่วนที่เข้าไปทำงานใน กรุงเทพฯ ได้พากันกลับมายังบ้านเกิดของตัวเอง ในชุมชนหาดสวนสุขมาประกอบอาชีพทำอิฐมอญหรืออิฐปั้นมือ มีนายจ้างในชุมชน ส่วนลูกจ้างมีทั้งในชุมชนทั้งที่อื่นที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนเพื่อทำอาชีพปั้นอิฐพวกเขาเป็นคนจนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ส่วนมากจะย้ายไปตามงานจึงทำให้ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน พอพวกเขาได้ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนหาดสวนสุขแล้ว พวกเขาดีใจมากที่มีงานให้ทำทุกวัน ถึงแม้จะได้ค่าแรงเพียงวันละ 25 บาท แต่พวกเขาก็ภูมิใจมาก ถ้าแก่เตาอิฐจึงชวนให้มาอยู่ด้วย โดยบอกพวกเขาว่าจะสร้างกระต๊อบและเพิงพักให้ แรงงานเตาอิฐจึงดีใจที่จะไม่ได้ย้ายที่อยู่อาศัย เพราะว่าย้ายที่อยู่อาศัยหลายครั้งทำให้มีผลกระทบต่อลูกหลานของพวกเขา ลูกหลานจะไม่ได้เข้าโรงเรียนเนื่องจากการไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งที่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยทำให้ลูกหลานต้องขาดโอกาสให้การเข้ารับการศึกษ ทำให้ชาวแรงงานจึงยึดอาชีพทำอิฐและอยู่ในชุมชนหาดสวนสุข ถ้าแก่ขายอิฐดีมากจึงต้องการแรงงานเพิ่ม แรงงานจึงมีทั้งที่อยู่ในชุมชนและต่างอำเภอ เตาอิฐแต่ละเตาจะใช้แรงงานประมาณ 10-15 คน แรงงานอิฐจึงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆถ้าแก่ก็สร้างที่พักเพิ่มขึ้นใหม่เพื่อให้พออยู่สำหรับแรงงานทำอิฐ

การพัฒนาชุมชน กลุ่มออมทรัพย์กับการพัฒนาที่อยู่

ปี พ.ศ. 2539 ได้มีนักพัฒนามาลงพื้นที่ชุมชนหาดสวนสุข ได้พูดคุยกับแรงงานเตาอิฐในชุมชนและสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชน สำรวจแรงงานของคนทำอิฐ สำรวจที่อยู่อาศัยของแรงงานเตาอิฐ ทำให้นักพัฒนาเกิดความคิดที่อยากช่วยเหลือกลุ่มแรงงานเตาอิฐให้มีความมั่นคงและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้พบว่าชุมชนที่อยู่ใกล้กับเมืองอย่างชุมชนหาดสวนสุขนี้มีเศรษฐกิจชุมชนที่ดีมาก เพราะทุกคนมีงานทำใกล้บ้านตนเอง มีรายได้ทุกวันและมีเวลาอยู่กับครอบครัว โดยที่ไม่ต้องนำลูกหลานไปฝากให้คนอื่นดูแล

จากนั้นนักพัฒนา 3-4 คน ได้เข้ามาทำความรู้จักกับคนในชุมชนมากขึ้น รวมถึงได้รู้จักกับผู้ใหญ่บ้านชุมชนหาดสวนสุขด้วย จึงทำการสอบถามเรื่องคนในชุมชนว่ามาจากที่ไหนอย่างไรบ้าง โดยนักพัฒนามีความพยายามที่จะทำตัวให้สนิทสนมกลมกลืนกับคนในชุมชนและกลุ่มแรงงานเตาอิฐ ซึ่ง

นักพัฒนาเปรียบเสมือนเป็นชาวชุมชนหาดสวนสุขอยู่ๆ พอครบ 1 ปีเศษ ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุข และกลุ่มแรงงานเตาอิฐจึงให้ความไว้วางใจและเริ่มเปิดใจพูดคุยกับนักพัฒนามากขึ้น เพราะนักพัฒนาจะพูดแต่สิ่งที่ดี พูดและชี้แนะถึงปัญหาของแรงงานเตาอิฐ โดยนักพัฒนาชักชวนให้มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ ชุมชนหาดสวนสุขขึ้น เพื่อสร้างความสามัคคีของกลุ่มออมทรัพย์ สร้างนิสัยประหยัดอดออมและจะได้มีเงินสะสมไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็น อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงพลังของชาวชุมชนหาดสวนสุขอีกด้วย

หลังจากนั้น ได้มีการระดมความคิดเห็นของแต่ละคนในชุมชน ทำให้ชาวชุมชนหาดสวนสุขกับกลุ่มแรงงานเตาอิฐได้เรียนรู้วิธีการออมเงิน การจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่ม การจัดหาที่เก็บเงิน และอื่นๆอีกมากมาย โดยมีนักพัฒนาเป็นที่เล็งคอยชี้แนะแนวทางต่างๆ ให้อยู่เสมอ ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหาดสวนสุขจัดตั้งสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. 2541 มีสมาชิกทั้งหมด 114 คนรวมทั้งเฒ่าแก่และกลุ่มแรงงานเตาอิฐ โดยใช้เวลาในการรวมกลุ่มนานถึง 3 ปี

โครงสร้างกรรมการกลุ่มออมทรัพย์มี 2 แบบระบบกลุ่มย่อย โดยใช้คณะกรรมการบริหารกลุ่มย่อย มาดูแลร่วมกัน เพราะกรรมการบริหารชุดแรกมีสมาชิกทั้งหมด 114 คน และได้ทำเรื่องโครงการบ้านมั่นคงไป 60 หลังคาเรือน เหลือ 54 คน จึงได้มีการปล่อยกู้ให้กับ 54 คนที่เหลือนั้นเพื่อนำไปซ่อมแซมสร้างบ้าน แต่ผู้กู้ 54 คนนั้นไม่มีการส่งเงินคืนทั้งเงินต้นและเงินดอก จึงทำให้มีปัญหาเกิดขึ้น ส่งผลให้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ. 2553 มีสมาชิก 60 คนร่วมกันก่อตั้งขึ้น โดยเงินออมก้อนแรกนำไปค้าประกันกับ พ.อ.ช. เงินออมก้อนที่สองออมเพื่อนำไปขับเคลื่อนเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยหรือโฉนดชุมชน มีสมาชิกทั้งหมด 72 ครอบครัว เป็นเงิน 45,000 บาท การจัดสรรปันผลมาจากดอกเบี้ยเงินปันผล 100% แบ่งปันผล ดังนี้

- ปันผลให้สมาชิก 50%
- คืนกลุ่มประกันความเสี่ยง หรือประกันหนี้เสีย 20%
- ปันผลเพื่อใช้ในกิจกรรมพัฒนากลุ่ม 30% เช่น การขับเคลื่อนโครงการโฉนดชุมชน กิจกรรมรณรงค์ กิจกรรมต่างๆของเครือข่าย ค.ป.ส.ม. P-move และกิจกรรมพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ

ประโยชน์ที่สมาชิกได้จากกลุ่มออมทรัพย์คือสามารถช่วยให้มีเงินในการขอกู้ซื้อที่ดินจากเฒ่าแก่ได้ รวมถึงมีเงินในการใช้หนี้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมและสร้างวินัยในการออมเงินให้แก่สมาชิกทุกคนด้วย

โครงสร้างคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์และโฉนดชุมชน มีดังนี้

1. นางสุอำพร	อุตรา	ประธาน
2. นางวันเพ็ญ	สมเดช	รองประธาน

3. นางวิไลพร	ศรีวัฒนานนท์	เหรียญก
4. นางลัดดาวัลย์	ทองดวงเลขานุการ	
5. นางแดง	บ้านแสน	กรรมการ
6. นางสมพร	พวงเงิน	กรรมการ
7. นางสมศรี	เถาว์โท	กรรมการ
8. นางฮู้	สันทัด	กรรมการ
9. นางลัดดา	นีกชอบ	กรรมการ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 นักพัฒนาได้ชวนให้แรงงานเตาอิฐทุกคนพูดคุยกับเฒ่าแก่เตาอิฐ เพื่อขอแบ่งที่ดินบางส่วนให้กับแรงงานเตาอิฐเพื่อจะได้มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งเฒ่าแก่เตาอิฐเห็นด้วยและแบ่งขายที่ดินให้ เพราะแรงงานเตาอิฐเหล่านี้เป็นผู้ปั้นอิฐทำเงิน ทำรายได้ ทำกำไรให้กับตนเองมานานจึงตอบแทนด้วยการแบ่งขายที่ดินให้บางส่วนเพื่อเป็นรางวัลชีวิตของแรงงานเตาอิฐ

ระบบสวัสดิการในชุมชนหาดสวนสุข

- มีฌาปนกิจชุมชน ครอบครัพละ 100 บาท โดยมีสมาชิก 58 ครอบครัว เพื่อเป็นการช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ญาติของผู้วายชนม์
- มีสวัสดิการวันละ 1 บาท ร่วมกับเครือข่าย ช่วยรักษาเวลาเจ็บป่วย เสียชีวิต คลอดบุตร เพื่อดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน มีสมาชิก 120 คน

การจัดความสัมพันธ์ของคนทำอิฐ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ เฒ่าแก่ กับแรงงาน

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเฒ่าแก่และลูกจ้าง

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเฒ่าแก่กับลูกน้องแ่งการจ้างงานค่าจ้าง และความช่วยเหลือในเรื่องอื่น มีด้วยกันสองด้านดังนี้

เฒ่าแก่ในด้านลบ

ในสมัยปี 2524 เฒ่าแก่วางอำนาจการเป็นนายจ้างไม่มีความเป็นธรรมกับลูกจ้าง ในการทำงานก็ไม่เป็นเวลา ไครมาเข้าก็ทำงานก่อนไครมาเข้าก็โดนต่อว่า ว่ามาทำงานสาย ทำงานหนักแต่ผลตอบแทนค่าแรงน้อย วันละ 30-35 บาท

เจ้าแก็บบางเตาคูมนงานจนมีค่า กลับบ้านดึก ก็ยังได้ค่าแรง 30 บาทเท่าเดิม และเจ้าแก็บบางเตาไม่ได้ค่าแรงเพิ่ม แต่ให้เบิกเงินก่อนทำให้ลูกจ้างเป็นหนี้กับนายจ้าง เป็นกลไกของเจ้าแก็บที่ไม่ให้ลูกน้องออกจากเตาตัวเองเพราะมีหนี้กับตัวเอง

เจ้าแก็บในด้านบวก

ในปี พศ 2540 เกิดการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน โดยมีเอ็นจีโอมารให้ความรู้เรื่องการจัดตั้งกลุ่ม ทำให้กลุ่มแรงงานรวมตัวกันและเจ้าแก็บก็ได้ชักชวนแรงงานของตัวเองมาทำกลุ่มออมทรัพย์ด้วย และมีการเพิ่มค่าแรงให้ด้วยเพื่อจะได้มีเงินไปออมทรัพย์ในเจ้าแก็บบางราย และเจ้าแก็บทุกเตาช่วยกันออมทรัพย์ ทำให้มีเงินออมทรัพย์เพิ่มมากขึ้นในแต่ละเดือนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ทำให้กลุ่มมีเงินออมจำนวนมากจนสามารถนำไปค้ำประกันเงินกู้กับ พอช ทำให้ได้งบประมาณมาสร้างบ้าน

เจ้าแก็บบางคนเป็นกันเองกับลูกน้อง นั่งกินข้าวด้วยกันกับแรงงาน มีอาหารก็แบ่งกันกิน

เจ้าแก็บบางเตา เมื่อแรงงานทำงานเลยเวลา ก็จะเพิ่มค่าแรงให้

และมีการจัดงานเลี้ยงจัดงานฉลองในช่วงสิ้นปี

มีการจัดเวลาทำงานใหม่ เริ่ม 7.30 – 17.00 น.

โดยปัจจุบันมีเจ้าแก็บ 9 คนแต่ละคนและมีลูกน้อง จำนวนดังนี้

1. แม่ชูศรี	สุขนา	เป็นคนในชุมชนหาดสวนสุขมาแต่เดิม และมีแรงงานที่ทำอิฐด้วย 15 คน
2. พ่ออ้อด	ศรีวัฒนานนท์	เป็นปราชญ์ชาวบ้านและยังเป็นเจ้าแก็บเตาอิฐซึ่งมีแรงงานที่ทำอิฐด้วย 8 คน
3. นายศราวุธ	เผ่าภูรี	มีแรงงานที่ทำอิฐด้วย 20 คน
4. นายศรยุทธ	เผ่าภูรี	มีแรงงานที่ทำอิฐด้วย 10 คน
5. นายพลิน	ดวงคำ	แต่ก่อนเคยเป็นแรงงานทำอิฐ แล้วพลิกผันตัวเองมาเป็นเจ้าแก็บมือใหม่ มีแรงงานที่ทำอิฐด้วย 10 คน
6. นายปราศรัย	ฮินยง	เป็นเจ้าแก็บใหม่ มีแรงงานทำอิฐด้วย 7 คน
7. นายใจ	ศรีมนตรี	เป็นเจ้าแก็บใหม่ มีแรงงานทำอิฐด้วย 8 คน
8. ประเสริฐ	ช่วงชื่อ	เป็นคนในเมืองอุบลราชธานี ได้เข้ามาเป็นเจ้าแก็บในชุมชน

มีแรงงานทำอิฐด้วย 7 คน

9. นายเชาถวิน หาวนเสร็จ เป็นเจ้าเก่าใหม่ มีแรงงานทำอิฐด้วย 5 คน

ซึ่งจะเห็นได้ว่าเจ้าของเตาอิฐรายที่ใหญ่ที่สุดคือ นายศราวุฑ เผ่าภูรี เพราะมีลูกน้อง 20 คน 5 ครอบครัว

วิธีการและการทำอิฐ

สำหรับการปั้นอิฐของชุมชนมีการปั้น 2 แบบ คือ 1.แบบใช้เครื่องจักร และ 2.แบบปั้นด้วยมือ ซึ่งจะแตกต่างกันตรงที่การนวดดินการใช้เครื่องจักรในการสับนวดดินกับการใช้มือนวดส่วนวิธีการขั้นตอนอื่นๆก็ไม่แตกต่างกันแต่การปั้นอิฐด้วยมือได้เลิกทำไปแล้ว และมีขั้นตอนการทำที่ยาก จะขอเสนอวิธีการปั้นอิฐแบบปั้นเครื่อง โดยมีวิธีการและขั้นตอนดังนี้

ส่วนผสมประกอบด้วย 1. ดิน 2. น้ำ 3. แกลบดำ

ขั้นตอนการทำ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการเตรียมดิน

ขั้นตอนที่ 2 การปั้นอิฐ

ขั้นตอนที่ 3 เตรียมเข้าเตาเผา

ขั้นตอนที่ 1 วิธีทำ การเตรียมดินสับดินเหนียวให้เข้ากันก่อนประมาณ 3 รอบแล้วเอาน้ำรดให้ทั่ว หมักไว้ 1 คืน แล้วสับดินที่ผสมกับน้ำสับให้เข้ากันประมาณ 3 รอบ เพื่อให้ดินจับตัวกันเป็นก้อน

รูปภาพที่ 1 การเตรียมดิน (ที่มาจากทีมวิจัย)

ขั้นตอนที่ 2 วิธีทำ การปั้นอิฐนำเอาดินเหนียวที่จับตัวกันเป็นก้อน แล้วเอาใส่ลงตัดให้เป็นก้อนสี่เหลี่ยมยาว 16 ซม.แล้วเอาไปตากแดดให้แห้งใช้เวลาในการตากอิฐให้อิฐให้แห้งเป็นเวลา 3-5 วันเพื่อให้อิฐแห้ง

รูปภาพที่ 2 การปั้นอิฐ
(ที่มาจากทีมวิจัย)

รูปภาพที่ 3 การปั้นอิฐ (ที่มาจากทีมวิจัย)

ขั้นตอนที่ 3 วิธีทำ เตรียมเตาเผา เก็บอิฐที่แห้งดีแล้วไปก่อเรียงกันสูงประมาณ 23 ชั้น หรือมากกว่า 23 ชั้นก็ได้ ตามความถนัดของแต่ละเตา ใช้เวลาก่อ 3-4 วัน ใช้เก็บอิฐแห้ง 5 คน เก็บ 2 คน ก่อ 3 คนเตาหนึ่งประมาณ 50,000 -100,000 ก้อน ปิดฝาทั้ง 4 ด้าน แล้วเอาแกลบใส่ลงไปให้รอบเตา แล้วจุดไฟเผาจุดไฟเผาทั้งไว้

ประมาณ 1อาทิตย์ให้อิฐเป็นสีขาวอิฐถึงจะเป็นสีแดงเปิดฝาทิ้งไว้ให้ลมแห้ง แล้วเอาแกลบออกให้หมดเพื่อให้อิฐเย็นแล้วนำไปขาย

รูปภาพที่ 4 การเตรียมเตาและการเผาอิฐ (ที่มาจากทีมวิจัย)

การจ้างแรงงานต้นทุน

สำหรับการจ้างต้นทุนของเจ้าของเตาอิฐ ดังนี้

ค่าหมักดิน	ก่อนละ 5	สตางค์
ค่าปั้น	ก่อนละ 15	สตางค์
ค่าก่อ	ก่อนละ 6	สตางค์
ค่าเผาอิฐ	ก่อนละ 4	สตางค์
ค่าขนส่ง	ก่อนละ 10	สตางค์
ค่าดินนำมาปั้นอิฐ	รถละ 600	บาท
ค่าแกลบใช้เผาอิฐ	รถละ 20,000	บาท

อย่างไรก็ตาม แม้ชุมชนหาความสุขมีงานทำในชุมชน แต่แรงงานเตาอิฐที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองก็ยังไม่สบายใจเท่าไร เพราะที่ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ชาวแรงงานเตาอิฐจึงมีการนัดประชุมกันในชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดิน และนัดนักพัฒนาเอกชนในการช่วยหาทางออกร่วมกันกับพี่น้อง 5 ชุมชน ที่ประสบปัญหาที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการออกโฉนดชุมชนเพื่อจะได้ดูแลได้ทั่วถึง และเพื่อป้องกันการขายสิทธิ์ จึงมีการตกลงสร้างกติการ่วมกัน เพราะที่ดินชุมชนหาความสุขมีทำเลที่ดีและเป็นที่น่าสนใจของนายทุน แต่ถึงจะมีนายทุนมาวนเวียนดูบริเวณใกล้พื้นที่ที่ชาวแรงงานอาศัยอยู่ ก็ไม่มีใครสนใจ เพราะแรงงานเตาอิฐหวงพื้นที่ของตัวเองมากกว่าเพราะว่าถ้าจะมีที่ดินได้นั้นมันยากลำบากมาก ถึงอย่างไรแรงงานเตาอิฐก็จะพยายามรักษาอาชีพของพวกเขาไว้จนชั่วลูกชั่วหลานเพราะเป็น

วิถีชีวิตของคนในชุมชน ถึงแม้ว่าต้นทุนในการทำอิฐจะสูงขึ้นเท่าไร ชาวแรงงานเตาอิฐก็คิดหาวิธีทำอิฐหลายรูปแบบเพื่อให้ได้ตามความต้องการของตลาด

3.2 บริบทของชุมชนหาดสวนสุข

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านหาดสวนยาหรือหาดสวนสุขในปัจจุบัน ตั้งขึ้นก่อนอำเภวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2411 มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1375 ไร่ 2 งาน 91 ตารางวาหมู่บ้านหาดสวนยาแต่ก่อนเป็นป่ากร้าง และเป็นทำเลเลี้ยงสัตว์

ทิศเหนือติดกับแม่น้ำมูล

ทิศตะวันออกติดกับเขตหมู่บ้านทำนุ้มั่ง

ทิศใต้ติดกับกุดศรีมังคละ

ทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำมูลและป่ากร้าง

ชาวบ้านที่มาอาศัยทำมาหากินแถวริมแม่น้ำมูล

ลักษณะประชากร

จากการสัมภาษณ์ และจากเอกสารหมู่บ้านพบว่าในหมู่บ้านมี 160 ครอบครั้ว มีประชากรทั้งหมด 603 คน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

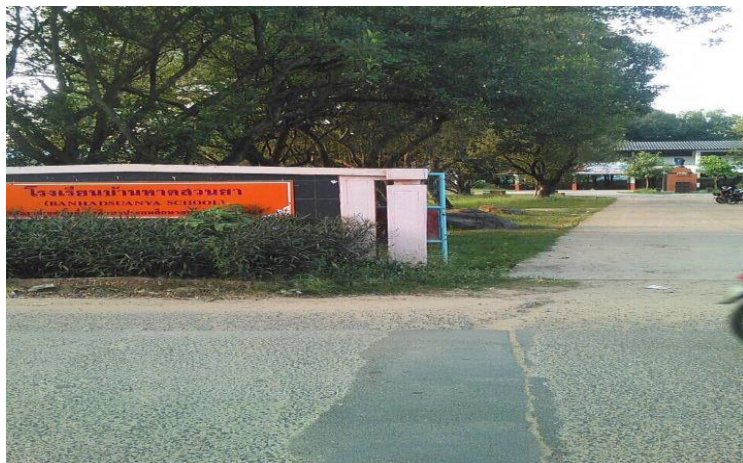
จากการสัมภาษณ์ พบว่าเศรษฐกิจหลักที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เรื่องการทำอิฐ เพราะมีเตาอิฐด้วยกันจำนวนมาก 9 เตาอิฐในชุมชนทำให้ ชุมชนมีงานทำเป็นแรงงานเตาอิฐ มีรายได้ดี เลี้ยงครอบครัวได้

ลักษณะทางสังคม

ในหมู่บ้านหาดสวนสุขตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มักให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันดี มีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน ถ้าคนในหมู่บ้านหรือเป็นคนจากบ้านอื่น มาขอความช่วยเหลือ ก็จะช่วยเหลือโดยไม่เกี่ยงว่าเป็นใคร มาจากหมู่บ้านใด หรือมาหาผลประโยชน์หรือไม่ คนที่นี้มักไปมาหาสู่กันเสมอ มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ รวมถึงการให้ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารใน

หมู่บ้านเป็นภาษาพื้นบ้านของอีสาน ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทนต่อเหตุการณ์และรู้สภาวะการของบ้านเมืองดี แต่ก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้เป็นอย่างดี

สถานศึกษาของชุมชนหาดสวนสุข

รูปภาพที่ 5 โรงเรียนบ้านหาดสวนสุข (ที่มาจากทีมวิจัย)

ชุมชนหาดสวนสุขมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 โรง คือโรงเรียนบ้านหาดสวนสุข ตั้งขึ้นอยู่ในชุมชนหาดสวนสุข เปิดสอนระดับประถมศึกษาที่ 1-6 มีครู 5 คน

การรักษาพยาบาล

ในชุมชนหาดสวนสุขไม่มีสถานอนามัย ถ้าเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยจะไปรักษาที่เทศบาลหรือที่เรียกกันว่า ศูนย์ 3 สิทธิการ 30 บาทรักษาทุกโรค

ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม

ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้าน ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยในชุมชนมีศาลปู่ตาที่ชาวบ้านเคารพนับถือ คือ ศาลปู่ผาแดง ศาลปู่กตาลคู่ ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งที่คอยปกป้องรักษาคนในชุมชน ในส่วนของวัฒนธรรมประเพณีที่คนในชุมชนได้ทำร่วมกันก็จะมีบุญประจำปีดังนี้ เดือนมีนาคมมีการทำบุญประเพณี เรียกว่าพระเวสสันดร (บุญเดือนสี่) หรือบุญพระเวส (บุญมหาชาติ) บุญพระเวสหรือบุญเดือนสี่ เป็นพิธีทำบุญเพื่อให้บุคคลได้ฟังเทศน์เรื่องราวและคำกลอนชาดกเดือนเมษายนทำบุญประเพณีสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ บุญสงกรานต์หรือบุญตรุษสงกรานต์ นั่นเองเดือนพฤษภาคม ทำบุญคุ้มบ้าน ทำบุญสวดบ้าน ถือว่าเป็นการทำบุญเพื่อความสงบเรียบร้อยของชุมชน

วัดประจำหมู่บ้านท่าสี่ ชื่อวัดสามัคคีธรรม วัดนี้ก่อสร้างในปี พ.ศ. 2497 โดย พระครูปริญาติยาวัฒน์ (เล็ง) เป็นเจ้าอาวาส เป็นผู้บุกเบิก มีพระอาจารย์สู เป็นเจ้าอาวาส พระครูสถิตย์ วิบูลธรรม (อดีตรองเจ้าคณะอำเภอวารินชำราบ) และพระอธิการรัศมี ธีระปัญญา เป็นเจ้าอาวาส

3.3 สถานการณ์ปัญหาเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านมีการอพยพมาจากต่างถิ่นเพื่อมาเป็นแรงงานอยู่ในโรงอิฐ โดยได้พักอาศัยกับนายจ้าง แต่ที่ดินที่พักอาศัยอยู่นั้นเป็นที่ดินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งไม่สามารถที่จะนำมาแบ่งเป็นโฉนดชุมชนได้ ในปี พ.ศ.2540 มีนักพัฒนามาให้ความรู้เกี่ยวกับที่ดิน มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ คนในชุมชนจึงเริ่มมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ดินและเรื่องโฉนดชุมชนมากขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขได้เริ่มเข้ากลุ่มการต่อสู้และได้เข้าร่วม โครงการ ADB ซึ่งเป็น โครงการเกี่ยวกับปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน

จากการเข้าร่วมกลุ่มก็ได้ นำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาและให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับสิทธิชุมชนที่แต่ละคนจะได้รับและโฉนดชุมชน จากการรวมกลุ่มของชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขทำให้มีแรงผลักดันและเป็นพลังการต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่ที่จะต่อสู้ในการเรียกร้องสิทธิของชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขให้มีที่ดินทำกินและมีโฉนดชุมชนอย่างมั่นคงถาวร

ปัญหาการต่อสู้ของชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุข เนื่องมาจากการไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและมั่นคง ทั้งยังถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุกที่ดินของรัฐฉะนั้นชาวบ้านจึงอยากมีที่ดินที่มั่นคงเป็นกรรมและหลุดพ้นจากคำกล่าวหาที่เป็นเท็จทั้งหลาย โดยชาวบ้านมีกระบวนการการผลักดันต่อสู้เพื่อที่ดินที่มั่นคง ดังนี้

1. การรวมตัวกันของสมาชิกผู้เดือดร้อนเรื่องที่ดินที่ไม่มีความมั่นคง
2. ร่วมกันกับพี่น้องเครือข่ายฯ เข้าร่วมผลักดันนโยบายโฉนดชุมชน
3. เข้าร่วมกับพีมูฟขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม
4. ร่วมกันกับพี่น้องเครือข่ายฯ ไปยื่นหนังสือขอเสนอผลักดันโฉนดชุมชนในวันที่อยู่อาศัยทุกปีโดยมีเป้าหมายในการต่อสู้เรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีสิทธิในที่ดินที่เป็นธรรมเนื่องจากเป็นผู้บุกเบิกที่อยู่ใหม่ ไม่ใช่ผู้บุกรุกที่ดินรัฐ

นอกจากนี้ ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขยังได้เข้าร่วมกลุ่มการเรียกร้องสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยกับชุมชนอื่นที่มีปัญหาเดียวกัน เช่น ชุมชนบ่อนไก่อ ชุมชนลับแล ฯลฯ และได้เข้าร่วมกลุ่มหลายครั้งจนเกิดการเรียนรู้วิธีการต่อสู้เพื่อที่จะขอโฉนดชุมชน จากการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยนี้ทำให้ชุมชนหาดสวนสุขได้ยื่นเรื่องผ่านกระทรวง ซึ่งโฉนดชุมชนที่ขอไปทางกระทรวงได้เซ็นรับรองเรียบร้อยแล้ว แต่

เมื่อมาขึ้นต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีไม่ออกเอกสารสิทธิ์เป็น โฉนดชุมชนแก่ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุข แต่กลับต้องการให้ชาวบ้านเช่าที่ดินกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีตารางวาละ 6 สตึง แต่ชาวบ้านไม่ยอมและรวมตัวกันต่อสู้จนถึงทุกวันนี้

ปี พ.ศ.2553ถึง พ.ศ.2558 ชาวแรงงานเตาอิฐได้คิดหาวิธีที่จะได้บ้านได้ที่ดินเป็นของตัวเอง จึงได้รวมตัวกันกับพี่น้องที่มีปัญหาเดียวกันมาพูดคุยกันว่าจะทำอย่างไรที่จะมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง นักพัฒนาได้เสนอแนวคิดที่ชาวแรงงานอิฐควรเสนอผลักดันนโยบาย โฉนดชุมชนกับรัฐบาล เมื่อได้แนวคิดนี้มาชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขจึงได้เริ่มรวมกลุ่มกันให้เข้มแข็ง มีพลังและมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นฐานกำลังมวลชนที่สำคัญในการต่อสู้

โดยในช่วงนั้นซึ่งเป็นยุครัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้มีการประกาศเรื่องทำโฉนดชุมชนว่าถ้าอยู่มาก่อนรัฐบาล3 ปี จะให้ชาวบ้านทำประโยชน์ในพื้นที่นั้นได้ จากการประกาศนี้กลุ่มสมาชิกเครือข่ายก็ได้พูดคุยและระดมความคิดเห็นของพี่น้องในชุมชนและพี่น้องเครือข่ายเพื่อหาทางออกร่วมกัน เช่น เราจะต้องทำแบบไหน ต่อสู้เรียกร้องเช่นไร เราต้องมีการทำความเข้าใจกันก่อนกับคนในชุมชน ว่ามีใครเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งแรงงานเตาอิฐทุกคนเห็นด้วย เพราะจะได้มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองที่มั่นคงชั่วลูกชั่วหลาน แม้ที่ดินจะไม่ได้ออกเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเองก็ตาม จากนั้นมาชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขและกลุ่มเครือข่ายฯ จึงได้เริ่มทำงานเป็นกระบวนการและผนึกรวมพลังเป็นเครือข่ายที่มั่นคงมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2553 มีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการทำงานเรื่องที่ดินในชุมชน ทำให้มีโครงการขึ้นมีระบบแบบประธาน/รองประธาน/เลขาและคณะกรรมการร่วม โดยคณะกรรมการจะมีแต่ชาวแรงงานเตาอิฐ เพราะถ้าแก่คิดว่าชาวแรงงานเตาอิฐคงทำไม่สำเร็จจึงไม่ได้เข้าร่วม

อีก 2 ปีต่อมา แก่แก่เตาอิฐเริ่มเข้าใจการทำงานของกลุ่มแรงงานอิฐเรื่องเสนอขอโฉนดชุมชนทำให้แก่แก่เตาอิฐทุกเตาสนใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมทุกอย่าง คือร่วมกันทำงานและต่อสู้ไปพร้อมกับแรงงานเตาอิฐ ถึงแม้ชาวแรงงานเตาอิฐจะมีที่ดินไม่มากนักก็ยังคงต่อสู้ ถึงแม้จะมีปัญหาใหม่ๆเข้ามากระทบชุมชน ชาวแรงงานเตาอิฐก็ยังช่วยกัน เช่น ปัญหาการขยายถนน 16 เมตร และผังเมือง แรงงานและแก่แก่เตาอิฐก็ได้ไปยื่นหนังสือขอคัดค้านการทำถนนและเปลี่ยนผังเมืองใหม่ เป็นต้น

ณ ปัจจุบันชุมชนหาดสวนสุขยังอาศัยอยู่ในที่ดินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งพื้นที่ชุมชนตรงนี้ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีอยากจะได้คืนกลับมาแต่ทางชุมชนมีการ

รวมตัวกันตั้งกลุ่มโต้แย้ง/ตอบโต้เพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นมาพื้นที่ตรงนี้จึงยังอยู่กับชาวบ้าน แต่ปัจจุบันทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้ใช้วิธีการหรือกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการที่จะเอาพื้นที่ของชุมชนหาดสวนสุขคืนมาโดยการที่ให้บริษัทเครือข่ายใหญ่ ๆ เช่น อุบลวิสดู ยงสงวน ดีมาร์ท มาเช่าพื้นที่ชุมชนหาดสวนสุขโดยตรงกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยที่ชาวบ้านในชุมชนไม่รู้เรื่องรายละเอียดของสัญญาเช่าแม้แต่น้อยรู้แค่ว่าในสัญญานั้นจะเขียนไว้ว่าระยะเวลาในการเช่าพื้นที่ตรงนี้มีอายุ 99 ปี หลังสิ้นสุด 99 ปี จะเริ่มต่อสัญญาใหม่อีกครั้ง

จึงเรียกได้ว่าการต่อสู้เพื่อที่ดินที่อยู่อาศัยที่มั่นคงยั่งยืนนี้เป็นการต่อสู้ที่ยาวนาน และยังไม่มีการตอบสนองแต่ถึงอย่างไรก็ตาม ชาวแรงงานเตาอิฐในชุมชนหาดสวนสุขทั้งหลายก็พร้อมเดินหน้าต่อสู้ต่อไปโดยไม่หวั่นกับอุปสรรคขวากหนามทั้งปวง เพียงเพื่อความฝันและความหวังหนึ่งเดียวคือการได้มาซึ่งโฉนดชุมชนนั่นเอง

บทที่ 4

กระบวนการต่อสู้ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดิน/ที่อยู่อาศัย

4.1 ความเข้าใจสิทธิ

ช่วงปี พ.ศ.2540 เวลาชุมชนมีปัญหาก็ได้มีนักพัฒนามาลงพื้นที่ เข้ามาพูดคุยกับชาวบ้านในการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือกันในชุมชนและก็มาหาข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานทำอิฐแดงด้วย แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้สนใจอะไรถึงแม้ว่านักพัฒนาจะมาให้ข้อคิดหลายๆอย่างก็ตาม ชาวบ้านก็ยังไม่ยอมรับนักพัฒนาต่างถิ่นกลุ่มนั้นเพราะคิดว่าพวกเขาเป็นใครเขาจะทำอะไรกับชุมชนของเราแม้แต่เทศบาลยังไม่ได้ลงมาพูดคุยเรื่องการออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือกันเลย แล้วนักพัฒนาเขามีจุดประสงค์จะทำอะไร อีกอย่างชาวบ้านไม่เคยที่จะคิดเองเพราะว่าทุกปีเทศบาลจะมีงบประมาณมาพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว ชาวบ้านเลยไม่คิดที่จะคิดส่วนต่างอะไรในชุมชน แต่นักพัฒนากลุ่มนี้ก็ไม่ได้ย่อท้อพยายามลงมาให้ข้อมูลตลอดในการจับกลุ่มกันว่ามีผลดีอย่างไรว่าการรวมกลุ่มออมทรัพย์นั้นจะช่วยเหลือกันในกลุ่มที่มีปัญหาไม่ใช่แค่ปัญหาแต่เรื่องเงินเท่านั้นยังจะแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และจะได้รู้สิทธิของตนเองและของชุมชน

นักพัฒนาลงมาเพื่อทำความรู้จักกับชาวบ้าน ลงเดิน พูดคุย ร่วมทำกิจกรรม ประเพณี แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานศพ ในการคุยแต่ละบ้าน นักพัฒนาจะพูดถึง คุณภาพชีวิตของแรงงานเตาอิฐที่ควรดีขึ้นกว่าเดิม เช่น มีที่ดิน ที่อยู่ ของตัวเองที่มั่นคง ลูกๆ ได้เรียนหนังสือ เพิ่มขึ้น เพื่อยกระดับอาชีพในอนาคต ไม่ใช่เป็นลูกจ้างตลอด

จากนั้นพัฒนา ก็ แนะนำให้คนงานเตาอิฐ รวมกลุ่มกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์โดยมีการให้ตัวแทนคนงานแต่ละเตาเรียกเพื่อนคนงานประชุมร่วมกัน ทั้งเข้าแก่ก็เชิญด้วย เข้าแก่เตาทุกเตานักพัฒนาถึงพูดคุยด้วยจึงไม่เกิดช่องว่างความขัดแย้งว่านักพัฒนามาทำเฉพาะกับคนงาน

เวลานักพัฒนาพูดวิเคราะห์เรื่องการพัฒนานี้ไม่เน้นเฉพาะคนงานแต่ก็ต้องพัฒนาร่วมกัน หัวข้อสำคัญ ที่นักพัฒนาพูดก็คือ

1. สภาพแวดล้อมชุมชนอยู่ในขั้นตกต่ำ เพราะน้ำท่วม น้ำขัง ขยะเยอะ สาธารณโภคโดยรวมตกต่ำ
2. ชุมชนมีคุณค่า-มูลค่า ผลิตภัณฑ์ร่วมสร้างเมือง หาบลาสดขึ้นตลาด
3. การศึกษาของคนงานต่ำ
4. ที่ดิน เป็นขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ถ้าชุมชนไม่พัฒนาต่อไปองค์กรบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีก็จะนำไปใช้หารายได้ทางธุรกิจ
5. จึงมีข้อเสนอให้ทุกคน ร่วมมือกัน ให้ทุกคนมีที่อยู่ที่มั่นคงแบ่งปันกัน

จากนั้นนักพัฒนาได้ ชวนชาวบ้าน ทำข้อมูลคุณค่า มูลค่าวิถีชุมชน เพื่อกระตุ้นให้ชุมชน เห็น ความสำคัญ ของตัวเอง และต่อสังคม เพื่อให้ความคิดความเข้าใจตกผลึก ว่า ชุมชนเป็นผู้บุกเบิก และสร้าง คุณูปการต่อสังคม จึงมีสิทธิที่จะได้รับการหนุนช่วยการพัฒนาจากงบถ้ำมีเท่าเทียมกับคนในเมือง ซึ่งอยู่ห่าง กัน ไม่มาก แต่ได้รับการดูแลจากรัฐดีทุกอย่าง

จากนั้นพัฒนา ก็เริ่มประสานชุมชนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย ชุมชนแออัด จังหวัด อุบลราชธานี ซึ่งที่นี่ที่มีการเอาภาพรวมทุกด้านมาต่อกัน

1. คุณค่ามูลค่าวิถีชุมชนทุกแห่ง โดยทำเป็นหนังสือ ชุมแบ่งบ้านๆ
2. การให้ความรู้ถึงสิทธิตาม รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะศักดิ์ความเป็นมนุษย์
3. การจัดงานแสดงพื้นที่คุณค่าของชุมชนชื่องาน “ชุมแบ่งบ้านแบ่งเมืองให้ทุกชุมชนเอาผลิตผล ชุมชนมาร่วมแสดงทั้งมิติประวัติศาสตร์และปัจจุบัน
4. ขอพื้นที่งานกาชาด แสดงศักยภาพชุมชน ซึ่งได้นำสถิติทุกอย่างไปเสนอ เช่น การริเริ่มศิลปะ แร่งงานกรรมกร ปลา อีฐ เป็นการเปิดชิงพื้นที่สาธารณะของคนจน ซึ่งก่อนหน้านั้นคนสลับไม่มี พื้นที่ทางสังคมเลย
5. ซึ่งต่อมาพัฒนา ก็เสนอให้ชุมชนเปิดการเจรจากับจังหวัดหรือเทศบาลในสิทธิที่ชุมชนควรได้รับ

4.2 กระบวนการต่อสู้ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินที่อยู่อาศัย

4.2.1 การทำงานเครือข่ายกลุ่มแรงงานเตาอิฐ

การทำงานของเครือข่ายแรงงานเตาอิฐไม่ใช่โครงสร้างระบบตำแหน่งประธาน รองประธาน แต่เป็น การทำงานที่ประสานงานกันเป็นครั้งๆ ไป และมีระบบการแบ่งงานกันทำชัดเจน ทำให้เครือข่ายมีกิจกรรมที่ หลากหลายเช่น การยกระดับกองทุนการเงินให้เป็นกองทุนพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม การจัดทำโครงการคนกับ ล้อ สนับสนุนอาชีพคนเก็บขยะและร่วมดูแลสังคมด้วยการลดขยะ ทำขยะรีไซเคิล ด้านสิทธิที่อยู่อาศัย เข้า ร่วมการอบรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการจัดประชุมสรุปผลความคืบหน้า รวมทั้งการประสานงานทำ กิจกรรมร่วมกันในระดับนโยบาย เช่น ล่ารายชื่อ 50,000 ชื่อ เสนอพระราชบัญญัติชุมชนแออัด, การรณรงค์ คัดค้านค่าไฟ เอฟ ที, การรณรงค์อนุรักษ์ลำน้ำมูล, การรณรงค์สิทธิตามระบอบประชาธิปไตย, การรณรงค์ การเลือกตั้ง ส.ว. ส.ส., ร่วมเดินรณรงค์วันที่อยู่อาศัยประชาชน, ร่วมงานเวทีประชาคมอุบลราชธานี และ อื่นๆอีกมากมาย

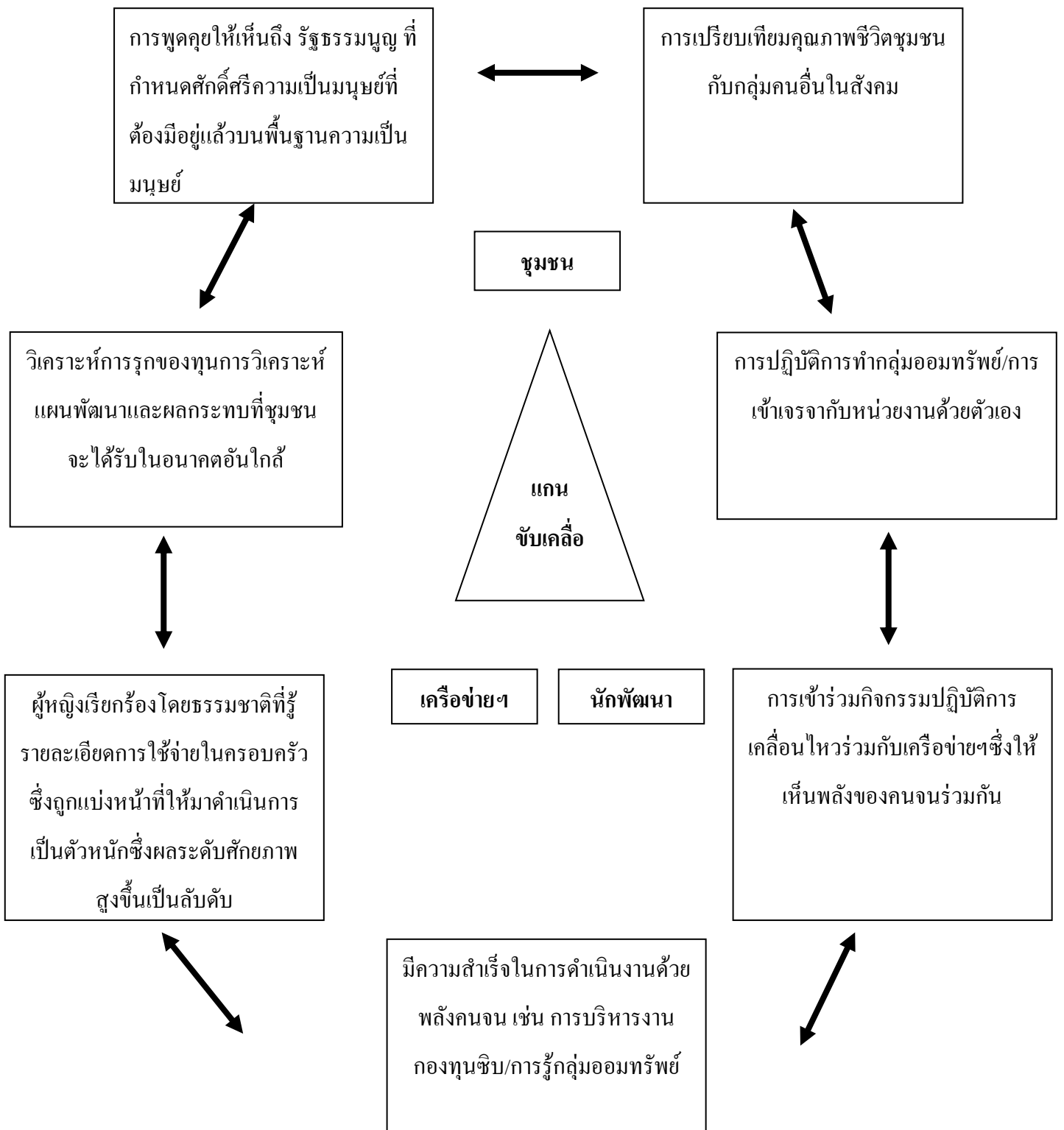
ต่อมาในปี พ.ศ.2549ชุมชน ได้เป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนแออัดอุบลราชธานี ได้เข้าร่วมก่อตั้ง เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง (คปสม.)ร่วมกับเครือข่าย ร่วมกันผลักดันแก้ไขปัญหา ที่ดินที่อยู่อาศัยระดับนโยบาย โดยเจรจากับรัฐบาลหลายครั้ง และต่อมาปี พ.ศ. 2553 ในนาม คปสม. จึงได้

เข้าร่วมก่อตั้งขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) หรือ P-move เพื่อผลักดันนโยบายโฉมชุมชน และเป็นพื้นที่นำร่อง 35 ชุมชนแรกในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี

การต่อสู้เรื่องผนังกันน้ำนางสุอำพรอุตรา กล่าวว่าปัญหาของแต่ละชุมชนมีระเบียบและกติกา ร่วมกันในแต่ละเครือข่าย มีโรงเรียนชาวบ้านเน้นเอาแกนนำในแต่ละชุมชนเข้าไปร่วมกัน มีเครือข่ายชุมชน เข้ามาเช่นเครือข่ายของจังหวัดศรีสะเกษอำเภอรามัญไพร ในแต่ละพื้นที่มีปัญหาเดียวกันจะเข้ามาร่วมกลุ่มกัน เช่นกลุ่ม สกต.ชุมชนหาทางออกเพื่อให้ชุมชนอยู่ได้อึดติดชาวบ้านอพยพจากที่อื่นมาอยู่ในพื้นที่และเกิดการ ต่อสู้เพื่อสิทธิในพื้นที่มีการจัดตั้งกระบวนการ คัดค้าน เอาปัญหาไปคุยกันและหาวิธีแก้ไขช่วยกันภายใน ชุมชน รูปแบบการคัดค้านคือ 1. มีการทำหนังสือคัดค้าน 2. มีการทำป้ายไว้นิลคัดค้าน 3. หาตัวแทนที่จะยื่น หนังสือ รวบรวมเอาปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขมีการล่ารายชื่อรวมชาวบ้านเป็นกลุ่มมาช่วย เหตุผลที่ชาวบ้าน คัดค้านผลเสียคือน้ำท่วมในชุมชนต้องมีการใช้งบประมาณจำนวนมากในการเอาน้ำออกจากชุมชน ชาวบ้าน จึงได้เกิดการ คัดค้าน วินัย แสงกา ผู้ริเริ่มการคัดค้าน ผนังกันดิน เพราะท่านมองว่าการก่อสร้างผนังกันดิน ได้รับผลเสียมากกว่าผลดีที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาคัดค้านการสร้างผนังกันดิน กลุ่มเครือข่ายที่ เข้าออกมาช่วยเหลือ ชุมชน ภาคีเครือข่ายภายนอก ซึ่งมีภาคเหนือภาคใต้ภาคอีสาน

4.2.2 กระบวนการสร้างคน-บทบาทผู้หญิง

จะเห็นได้ว่าชุมชนหาดสวนสุขจะเป็นผู้หญิงส่วนใหญ่ในการขับเคลื่อนกระบวนการต่อสู้เพราะ ผู้หญิงมีความละเอียดและสามารถควบคุมอารมณ์และมีทักษะในการเจรจาได้เป็นอย่างดี ดังแผนภาพ กระบวนการสร้างคน-บทบาทผู้หญิงมีผู้หญิงทั้งหมด ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวต่อสู้สังคมและมีการพูดคุยต่อรอง ปัญหาทุกอย่างได้เป็นอย่างดี

4.2.3 การต่อสู้กับเครือข่าย

จากการเก็บข้อมูลชุมชนหาดสวนสุข พบว่า มีชุมชนเครือข่าย ที่คอยช่วยเหลือกันอยู่ 10 ชุมชนด้วยกัน ได้แก่ ชุมชนลับแล ชุมชนเกดแก้ว ชุมชนปลาตุก ชุมชนกุดลาด ชุมชนครุมิตร ชุมชนหนองกินเพล ชุมชนกุสว่าง ชุมชนหนองผลำ ชุมชนห้อยฝั่งแดง และชุมชนหาดสวนสุข ซึ่งในเครือข่ายชุมชนนี้จะมีแกนนำในแต่ละชุมชน ชุมชนละ 2-3 คน แต่ก่อนแกนนำจะมีการร่วมประชุมกันเดือนละครั้ง แต่ในปัจจุบันนี้ จะมีการประชุมกันบ่อยขึ้นประมาณ 2-3 ครั้งต่ออาทิตย์ เพื่อหาสื่อกันในเรื่องการแก้ปัญหาาร่วมกัน นำปัญหาของแต่ละชุมชนมารวมพูดคุยกัน และถ้าเกิดชุมชนไหนมีปัญหาก็จะลงไปช่วยกัน โดยที่ไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ

ทำให้ทราบถึงปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนหาดสวนสุข คือ ปัญหาเรื่องผนังกันน้ำ และ ปัญหาเรื่องที่ดิน ที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ชาวบ้านได้มีการต่อสู้เรื่องที่ดินนี้มานานแล้ว เพราะอยากได้เป็นที่ของตัวเองมีที่อยู่ที่มีมั่นคงแต่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีไม่ยอมมอบให้จึงได้มีการเรียกร้องสิทธิ์และต่อสู้กันเรื่องที่ดินเป็นมาระยะยาวที่หาข้อสรุปไม่ได้เพราะต่างฝ่ายต่างไม่ยอม และเรื่องผนังกันน้ำที่เป็นปัญหาน้ำท่วมอยู่เกือบทุกปีแต่แก้ไขไม่ได้สักที และคนที่สัมภาษณ์อีกคนคือ คุณแม่แดง บ้านแสน ซึ่งแม่แดงได้ให้สัมภาษณ์ว่า ทางชุมชนหาดสวนสุขได้มีปัญหาคือเรื่องที่ดินที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งที่ชุมชนได้มีการต่อสู้มานานแล้ว ชุมชนได้ทำหนังสือยื่นไปยังทางหน่วยงานที่ดินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอเอกสารสิทธิ์แต่ละหน่วยงานได้ให้ความร่วมมือและยอมให้ ยกเว้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีที่ไม่ยอม และเกิดปัญหาต่อสู้กับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีมานานและรัฐได้ให้ทางออกคือสร้างบ้านพักมั่นคงให้ทางชุมชน 60 หลังด้วยกัน แต่สิ่งที่ทำไม่ไ้คือความต้องการที่ชุมชนต้องการ ปัญหาจึงเป็นปัญหาที่ชุมชนได้มีมานานและแก้ไขปัญหานี้ไม่ได้สักที

4.2.4 กลุ่มเครือข่ายสลัมสี่ภาค

ชาวชุมชนหาดสวนสุขได้มีส่วนร่วมทำงานร่วมกับชุมชนที่ประสบปัญหาเดียวกันทั่วประเทศ ในนาม “เครือข่ายสลัม 4 ภาค” ด้วย เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ประสบการณ์ใหม่ๆในการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกการเข้าร่วมกับเครือข่ายสลัม 4 ภาค เข้า ร่วมเมื่อปี พ.ศ.2547เข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เรื่องวันเพ็ญที่อยู่อาศัยสากล โลกได้เรียนรู้เรื่องการต่อสู้เรื่องที่อยู่อาศัยของพวกเขาสลัม ซึ่งมีการรวมตัวกันเป็นอย่างดี

การเข้าไปมีส่วนร่วมครั้งนี้ถือว่าการรวมกลุ่มของชาวชุมชนแออัดที่เข้มแข็งอีกทางหนึ่งสามารถมีพลังมากพอที่จะผลักดัน สนับสนุนและเสนอข้อเสนอสืบเนื่องนโยบายเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ทั้งยังเป็นปัจจัยในการส่งเสริม/พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนหาดสวนสุขไปในตัวด้วย เพราะเมื่อเกิดการรวมกลุ่มเครือข่ายกันมากขึ้นเท่าใดก็สามารถต่อรองได้มากขึ้นเท่านั้น อันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ในทางที่

4.3 ความสำคัญในความเป็นชุมชน

ชุมชนหาดสวนสุขและคนในชุมชนกลุ่มแรงงานอริฐ มีความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี รวบรวมกันของชาวชุมชน มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยในชุมชนมีศาลปู่ตาที่ชาวบ้านเคารพนับถือ คือ ศาลปู่ผาแดงศาลปู่กตตาลคู่ ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งที่คอยปกป้องรักษาคนในชุมชน

ในส่วนของวัฒนธรรมประเพณีที่คนในชุมชนได้ทำร่วมกันก็จะมีบุญประจำปีหรือบุญเดือนสี่(บุญเผา) และบุญเดือนหกหรือบุญบั้งไฟ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนจะร่วมแรงร่วมใจ ร่วมกันบริจาค จนทำให้งานออกมาสำเร็จลุล่วง และชาวบ้านยังมีที่สาธารณะที่ใช้ร่วมกัน คือ ศาลากลางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ที่คนในชุมชนมาพบปะ พูดคุย ปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือใช้เป็นสถานที่ในการประชุมประจำเดือนเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาคุยกันเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นเวทีที่ทำให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น เมื่อบุคคลใดในชุมชนมีปัญหาก็นำมาเสนอในที่ประชุมให้คนในชุมชนรับทราบเพื่อจะหาทางออกหรือหาวิธีป้องกันร่วมกันเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งที่ได้กล่าวมานั้นมันเป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนทำด้วยกัน คนในชุมชนเชื่อว่ามันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยังเป็น การช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่สำคัญยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายของคนในชุมชน รวมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายให้ชุมชนมีสำนึกที่ดี ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันที่ดี

และทำให้คนในชุมชนตระหนักในเรื่องสิทธิในที่ดินของตัวเองกันมากขึ้น จากการทำกิจกรรมร่วมกันและการประชุมปรึกษาหารือกัน เมื่อเครือข่ายแรงงานเตาอิฐได้รับข่าวสารปัญหาจากเครือข่ายว่าชุมชนมีปัญหาจากโครงการต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยของชาวแรงงานเตาอิฐก็จะมี การนัดกันประชุมชี้แจงถึงต้นเหตุปัญหาและหาวิธีหาข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขเรื่องต่อไป เช่น

1. เหตุการณ์การเสนอขอโฉนดชุมชน เพราะกลุ่มแรงงานอริฐและชาวบ้านไม่มีความมั่นคงในที่ดินคือไม่มีสิทธิในบ้านที่ตัวเองอยู่อาศัยไม่มีเอกสารสิทธิใดๆ จึงทำให้ต้องมีการเสนอขอโฉนดชุมชน
2. เหตุการณ์การต่อสู้การขยายถนน 16 เมตรและผังเมืองใหม่ โดยแรงงานเตาอิฐและเถ้าแก่ได้ร่วมกันยื่นหนังสือขอคัดค้านการทำถนนและเปลี่ยนสีผังเมืองใหม่จะเหตุได้ว่าการมีสำนักร่วมของคนในชุมชนเกิดจากการมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและการมีปัญหาที่เหมือนกันและการมองไปถึงอนาคตของลูกหลานที่ต้องอยู่อย่างมั่นคงมีบ้านมีที่ดินที่มั่นคงสืบต่อไป

จากการออกแบบสำรวจโครงการการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ของชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี สรุปได้ดังนี้

จากการสำรวจจากแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด เกี่ยวกับการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐ เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ของชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

พบว่า แยกเป็นหญิง 80 คน ชาย 20 คน ระดับการศึกษาตามลำดับดังนี้ 1.ประถมศึกษา และ 2.มัธยมศึกษา ซึ่งช่วงอายุอยู่ประมาณ 25-80 ปี รายได้เฉลี่ยรวม 10,000 บาท ต่อคน/เดือน รายได้เฉลี่ยรวมต่อครอบครัว 18,000 บาทต่อคน/เดือน

จากการสอบถามเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัย มีความมั่นคง หรือไม่ พบว่า ไม่มี เนื่องจากที่ดินที่อยู่อาศัยในปัจจุบันยังไม่เป็นของตนเองและไม่มีเอกสารสิทธิครองที่ดิน โดยที่ดินยังเป็นของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่ ทำให้ชาวในชุมชนคิดว่ายังไม่มีความมั่นคงในที่ดิน เพราะไม่อาจรู้ได้ว่าทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีจะมีการเวนคืนที่ดินแล้วไล่ที่ตอนไหน ทำให้ส่งผลกระทบต่อชาวชุมชนหาดสวนสุข ทั้งในด้านที่ดินที่อยู่อาศัย อนาคตของลูกหลานในด้านการศึกษา วิถีชีวิต ประเพณีชุมชน และอื่นๆอีกมากมาย ทำให้ชุมชนรวมกลุ่มกันโดยเป็นกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อเรียกร้องให้ได้มาซึ่งการมีที่ดินที่อยู่อาศัยที่มั่นคง โดยการเข้าร่วมผลักดันนโยบายโฉนดชุมชน

สิ่งที่ทำให้ชาวแรงงานอิฐเข้าร่วมกลุ่ม พบว่า การที่ชาวบ้าน ไม่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง ทำให้แรงงานมีบ้านมีที่ดินมีสิทธิในที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองเพื่ออนาคตของลูกหลานต่อไปจะได้มีที่ดินบ้านไว้อยู่อาศัยซึ่งเป็นที่ๆเกิด เมื่อมองถึงอนาคตลูกหลานต่อไปทำให้คนในชุมชนแรงงานเตาอิฐทุกเตาเข้าร่วมกลุ่มเพื่อจะได้มีบ้านที่ดินที่อยู่ที่มั่นคง

จากการสำรวจสิ่งที่ทำให้แรงงานอิฐเข้าร่วมกลุ่ม พบว่า การมีกลุ่มออมทรัพย์ที่เข้มแข็งทำให้แรงงานเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ ร่วมกลุ่มสวัสดิการชุมชน และร่วมกลุ่มธนาคารชุมชน ทำให้แรงงานมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมขับเคลื่อนต่างๆ และเสนอแนวทางต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องราวไปร่วมกัน เช่น การเข้าร่วม การรักษาสีแกวเดื่อ การอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และมีการร่วมกลุ่มเครือข่าย

เป้าหมายของกลุ่มแรงงานอิฐ คือ

1. คือการร่วมกลุ่ม มีความสามัคคีกันในกลุ่มและชุมชนเครือข่าย
2. คือเพราะอยากมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และมีสิทธิในที่ดินเพราะเป็นผู้บุกเบิก
3. คือเพื่อพัฒนาศักยภาพของและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน
3. คือได้ทำกิจกรรมกัน ในชุมชนและเครือข่ายมีความสามัคคีกัน ในชุมชนและเครือข่าย
4. คือได้ที่อยู่อาศัยที่มั่นคงตลอดไป

ผลที่ได้ตามเป้าหมาย กลุ่ม คือ

1. ได้บ้านเป็นของตนเอง แต่ยังไม่มียี่ดดินที่มั่นคง
2. ไม่ได้ตามเป้าหมาย แต่ก็ดีขึ้นเพราะมีการพูดคุยและมีการปรึกษากันตลอดซึ่งไม่เหมือนแต่ก่อนต่างคนต่างอยู่
3. ได้ สมาชิกได้เห็นการร่วมกลุ่มรวมความคิดสมาชิกได้ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง
4. ได้ แรงงานอัฐมีบ้านมีที่ดิน แต่ยังไม่มียี่เอกสารสิทธิในที่อยู่อาศัย
5. ได้ ได้เพื่อได้การร่วมกลุ่ม ได้บ้านได้ที่ดิน แต่ที่อยู่อาศัยขาดเอกสารสิทธิ
6. ไม่ได้ เพราะติดหน่วยงานภาครัฐ

ถ้าจะทำให้กลุ่มเข้มแข็ง คือ

ต้องมีกลุ่มที่เข้มแข็งก่อน มีกลุ่มออมทรัพย์/สวัสดิการ/ธนาคารและมีหัวหน้ากลุ่มย่อยในแต่ละกลุ่ม มีการประชุมกันบ่อยขึ้น และมีการตรวจสอบและข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการร่วมกลุ่มกัน มีการจัดขบวนการแรงงานแกนนำรุ่นใหม่ มีความมั่นคงเพราะชุมชนมีคนอยู่อาศัยมีวิถีชีวิตหากินในพื้นที่และมีความสามัคคีกัน ในกลุ่มแรงงานเตาอิฐต้องมีเงินหมุนเวียนมีหัวหน้ากลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มมีการประสานงานและแจ้งกระบวนการกลุ่มมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันทั้งในชุมชนและเครือข่ายมีการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ที่ดินที่อยู่อาศัยของท่านมีความมั่นคง หรือไม่ ?

ไม่มั่นคง เพราะเป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ มีทะเบียนบ้านชั่วคราวเนื่องจากเป็นที่ดินรัฐ และมีอาชีพที่ไม่แน่นอน ภาครัฐไม่ยอมอนุมัติ

ถ้าต้องการที่ดินที่อยู่ที่มีมั่นคงเราต้องมีการร่วมตัวกันเป็นสมาชิกผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเรื่องที่ดินร่วมกับเครือข่ายเข้าร่วมผลักดันนโยบายโฉนดชุมชน ร่วมกันทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกสารสิทธิในที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงจนชั่วลูกชั่วหลานตลอดไป

จากการสรุปแบบสำรวจผลสำรวจคนในชุมชน 100 คน พอว่า ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่มั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย ทำให้ชุมชนต้องต่อสู้และผลักดันเพื่อ ได้มาซึ่งสิทธิในที่อยู่อาศัยโดยการได้โฉนดชุมชน การไม่มีความมั่นคงในที่ดินที่อยู่อาศัยส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของคนในชุมชนในหลายๆด้าน ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจการประกอบอาชีพการเป็นแรงงานเตาอิฐทำให้คนในชุมชนมีรายได้แต่ถ้าหากไม่มีความมั่นคงไม่มีที่อยู่อาศัยแล้ว รายได้จากการทำงานก็จะไม่มีจะส่งผลโดยรวมเป็นวงจรที่หน้าวิตกกังวลต่อคนในชุมชน

ด้านวัฒนธรรมประเพณีความเป็นวิถีชาวพุทธ วัฒนธรรมบุญเดือนสี่บุญเดือนหกที่เคยสืบทอดกันมาอย่างช้านานก็จะหายไปพร้อมกับความไม่มั่นคงของที่ดินที่ไม่มั่นคง

ด้านการศึกษามีขอขาดรายได้ด้านเศรษฐกิจส่งผลให้เด็กๆเยาวชนขาดโอกาสในการศึกษาเพราะไม่มีทุนในการศึกษาต่อไป

ด้านการรักษาพยาบาล การเข้าถึงของการรักษาพยาบาลสาธารณสุขในชุมชนก็ไม่มีเนื่องจากเป็นชุมชนที่ไม่มั่นคง การรักษาจึงต้องไปรักษาอีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งไม่ใช่หมู่บ้านของตนเองสวัสดิการที่ใช้ได้ก็คือ 30 บาทรักษาทุกโรค

4.4 กระบวนการพัฒนาในที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านมีการอพยพมาจากต่างถิ่นเพื่อมาเป็นแรงงานอยู่ในโรงอิฐ โดยได้พักอาศัยกับนายจ้าง แต่ที่ดินที่พักอาศัยอยู่นั้นเป็นที่ดินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งไม่สามารถที่จะนำมาแบ่งเป็นโฉนดชุมชนได้ ในปี พ.ศ.2540 มีนักพัฒนามาให้ความรู้เกี่ยวกับที่ดิน มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ คนในชุมชนจึงเริ่มมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ดินและเรื่องโฉนดชุมชนมากขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขได้เริ่มเข้ากลุ่มการต่อสู้และได้เข้าร่วมโครงการ ADB (ADB คือ ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย ให้เงินกู้กับรัฐบาลไทยโดยมีเงื่อนไข ออกกฎหมายให้คนต่างชาติเช่าที่ดินได้ 99 ปี) ซึ่งเป็นโครงการเกี่ยวกับปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน

จากการเข้าร่วมกลุ่มก็ได้้นำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาและให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับสิทธิชุมชนที่แต่ละคนจะได้รับและโฉนดชุมชน จากการรวมกลุ่มของชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขทำให้มีแรงผลักดันและเป็นพลังการต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่ที่จะต่อสู้ในการเรียกร้องสิทธิของชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขให้มีที่ดินทำกินและมีโฉนดชุมชนอย่างมั่นคงถาวร

ปัญหาการต่อสู้ของชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุข เนื่องมาจากการไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและมั่นคง ทั้งยังถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุกที่ดินของรัฐฉะนั้นชาวบ้านจึงอยากมีที่ดินที่มั่นคงเป็นกรรมและหลุดพ้นจากคำกล่าวหาที่เป็นเท็จทั้งหลาย โดยชาวบ้านมีกระบวนการการผลักดันต่อสู้เพื่อที่ดินที่มั่นคง ดังนี้

1. การรวมตัวกันของสมาชิกผู้เดือดร้อนเรื่องที่ดินที่ไม่มีความมั่นคง
2. ร่วมกันกับพี่น้องเครือข่ายฯ เข้าร่วมผลักดันนโยบายโฉนดชุมชน
3. เข้าร่วมกับพิมุพชบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม

4. ร่วมกันกับพี่น้องเครือข่ายฯ ไปยื่นหนังสือขอเสนอผลักดันโฉนดชุมชนในวันที่อยู่อาศัยทุกปีโดยมีเป้าหมายในการต่อสู้เรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีสิทธิในที่ดินที่เป็นธรรมเนื่องจากเป็นผู้บุกเบิกที่อยู่ใหม่ ไม่ใช่ผู้บุกรุกที่ดินรัฐ

นอกจากนี้ ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขยังได้เข้าร่วมกลุ่มการเรียกร้องสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยกับชุมชนอื่นที่มีปัญหาเดียวกัน เช่น ชุมชนบ่อนไก่ ชุมชนลับแล ฯลฯ และได้เข้าร่วมกลุ่มหลายครั้งจนเกิดการเรียนรู้วิธีการต่อสู้เพื่อที่จะขอโฉนดชุมชน จากการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยนี้ทำให้ชุมชน

หาดสวนสุขได้ยื่นเรื่องผ่านกระทรวง ซึ่งโหนดชุมชนที่ขอไปทางกระทรวงได้เซ็นรับรองเรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อมาขึ้นต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีไม่ออกเอกสารสิทธิ์เป็น โหนดชุมชนแก่ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุข แต่กลับต้องการให้ชาวบ้านเช่าที่ดินกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีตารางวาละ 6 สติง แต่ชาวบ้าน ไม่ยอมและรวมตัวกันต่อสู้จนถึงทุกวันนี้

จากการเข้าไม่ถึงสิทธิ์ในที่ดินและเพิ่งจะเข้าใจสิทธิ์ ทำให้เกิดแกนนำในชุมชนขึ้นในช่วง ปี พ.ศ. 2540 โดยมีสมาชิกคือ

1. **ชื่อ นางสาวสุอำพร อุดราเกิด** วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2516 อายุ 43 ปีที่อยู่ เลขที่ 139/3 ถนนวิบูลธรรม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีบทบาทหน้าที่ เป็นประธานโครงการวิจัยชุมชนเป็นแกนนำในชุมชน ฝ่ายประสานงานเครือข่ายเป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ อยู่ฝ่ายการเงินเป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายตรวจสอบเป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 3 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช.
2. **ชื่อ นายอุทัย โยธาเกิด** วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2511 อายุ 47 ปีที่อยู่ เลขที่ 121 ถนนวิบูลธรรม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีบทบาทหน้าที่ เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายเตรียมจัดเวทีประชุมเป็นผู้สอนวัฒนธรรมให้กับเยาวชนในชุมชนเป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายตรวจสอบเป็นทีมช่างในชุมชน ฝ่ายจัดทีมทำงานในชุมชน
3. **ชื่อ นางแดง บ้านแสนเกิด** วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2501 อายุ 57 ปีที่อยู่ เลขที่ 121 ถนนวิบูลธรรม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีบทบาทหน้าที่ เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายประชาสัมพันธ์เป็นแกนนำชุมชน ฝ่ายสวัสดิการชุมชนการเงินเป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายบัญชีเป็นกรรมการบ้านมั่นคง ฝ่ายการเงิน เก็บเงินส่ง พ.อ.ช.เป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 6 ฝ่ายประสานงานกลุ่ม
4. **ชื่อ นางวันเพ็ญ สมเดชเกิด** วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 อายุ 57 ปีที่อยู่ เลขที่ 33/12 ถนนวิบูลธรรม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี บทบาทหน้าที่ เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายการเงินเป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายตรวจสอบเป็นกรรมการกองทุนสวัสดิการ ฝ่ายบัญชีเป็นกรรมการเด็กซีดีที ฝ่ายประชาสัมพันธ์
5. **ชื่อ นางสาวลัดดาวัลย์ ทองดวง** เกิด วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2515 อายุ 44 ปีที่อยู่ เลขที่ 135/3 ถนนวิบูลธรรม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีบทบาทหน้าที่เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายบันทึกเทปและจดบันทึกเป็นแกนนำในชุมชน ฝ่ายจัดหาทีมช่างชุมชนเป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 4 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช. เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายการเงินเป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายตรวจสอบเป็นกรรมการบ้านมั่นคง ฝ่ายบัญชี และเข้าร่วมเครือข่ายในปี พ.ศ. 2540
6. **ชื่อ นางสาวภาภรณ์ สุขมีเกิด** วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2516 อายุ 43 ปีที่อยู่ เลขที่ 4/3 ถนนวิบูลธรรม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยชุมชน ฝ่ายสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล

เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายการเงินเป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 5 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช.เป็นกรรมการบ้านมั่นคง ฝ่ายตรวจสอบ เป็นกรรมการกองทุนเงินล้าน ฝ่ายบัญชี

7. ชื่อ นางวิไลพร ศรีวัฒนานนท์ เกิด วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 อายุ 40 ปีที่อยู่ เลขที่ 14/1 ถนนวิบูลธรรม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยชุมชน ฝ่ายสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูล และรวบรวมข้อมูลเป็นแกนนำชุมชน ฝ่ายประสานงานเป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 2 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช.เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายการเงิน เป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายบัญชี

รวมตัวกันผลักดันกับนักพัฒนาจัดทำให้ได้โครงการบ้านมั่นคง เริ่มทำโครงการบ้านมั่นคง ในปี 2546 มีสมาชิกทั้งหมด 114 คนมีเงินออมทรัพย์ทั้งหมด 24,000 บาทและได้ใช้เงินกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหาความสุขค่าประกันเงินกู้กับ พ.อ.ช. เป็นเงิน 24,000 บาทได้รับเงินงบประมาณจาก พ.อ.ช. เป็นเงิน 436,200 บาท ได้รับเงินสร้างบ้าน 60 หลังสมาชิกที่เหลือ 54 คน เป็นเจ้าแ่เตาอิฐ และเป็นลูกหลานเจ้าแ่ ที่ออมเงินช่วยลูกน้องให้เงินออมมากพอที่จะใช้เป็นเงินค่าประกันกับ พ.อ.ช. ได้

และในปี พ.ศ.2553ถึง พ.ศ.2558 ชาวแรงงานเตาอิฐได้คิดหาวิธีที่จะได้บ้านได้ที่ดินเป็นของตัวเอง จึงได้รวมตัวกันกับพี่น้องที่มีปัญหาเดียวกันมาพูดคุยกันว่าจะทำอย่างไรที่จะมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง นักพัฒนาได้เสนอแนวคิดที่ชาวแรงงานอิฐควรเสนอผลักดันนโยบาย โฉนดชุมชนกับรัฐบาล เมื่อได้แนวคิดนี้มาชาวบ้านชุมชนหาความสุขจึงได้เริ่มรวมกลุ่มกันให้เข้มแข็ง มีพลังและมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นฐานกำลังมวลชนที่สำคัญในการต่อสู้

โดยในช่วงนั้นซึ่งเป็นยุครัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้มีการประกาศเรื่องทำโฉนดชุมชนว่าถ้าอยู่มาก่อนรัฐบาล3 ปี จะให้ชาวบ้านทำประโยชน์ในพื้นที่นั้นได้ จากการประกาศนี้กลุ่มสมาชิกเครือข่ายก็ได้พูดคุยและระดมความคิดเห็นของพี่น้องในชุมชนและพี่น้องเครือข่ายเพื่อหาทางออกร่วมกัน เช่น เราจะต้องทำแบบไหน ต่อสู้เรียกร้องเช่นไร เราต้องมีการทำความเข้าใจกันก่อนกับคนในชุมชน ว่ามีใครเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งแรงงานเตาอิฐทุกคนเห็นด้วย เพราะจะได้มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองที่มั่นคงชั่วลูกชั่วหลาน แม้ที่ดินจะไม่ได้ออกเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเองก็ตาม จากนั้นมาชาวบ้านชุมชนหาความสุขและกลุ่มเครือข่ายฯ จึงได้เริ่มทำงานเป็นกระบวนและผนึกพลังเป็นเครือข่ายที่มั่นคงมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2553 มีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการทำงานเรื่องที่ดินในชุมชน ทำให้มีโครงการขึ้น มีระบบแบบประชน/รองประชน/เลขาและคณะกรรมการร่วม โดยคณะทำงานจะมีแต่ชาวแรงงานเตาอิฐ เพราะเจ้าแ่คิดว่าชาวแรงงานเตาอิฐคงทำไม่สำเร็จจึงไม่ได้เข้าร่วม

อีก 2 ปีต่อมา เจ้าแ่เตาอิฐเริ่มเข้าใจการทำงานของกลุ่มแรงงานอิฐเรื่องเสนอขอโฉนดชุมชนทำให้เจ้าแ่เตาอิฐทุกเตาสนใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมทุกอย่าง คือร่วมกันทำงานและต่อสู้ไปพร้อมกับแรงงานเตาอิฐ ถึงแม้ชาวแรงงานเตาอิฐจะมีที่ดินไม่มากนักก็ยังคงต่อสู้ ถึงแม้จะมีปัญหาใหม่ๆเข้า

มากระทบชุมชน ชาวแรงงานเตาอิฐก็ยังช่วยกัน เช่น ปัญหาการขยายถนน 16 เมตร และผังเมือง แรงงานและ
 เจ้าแกเตาอิฐก็ได้ไปยื่นหนังสือขอคัดค้านการทำถนนและเปลี่ยนผังเมืองใหม่ เป็นต้น

ณ ปัจจุบันชุมชนหาดสวนสุขยังอาศัยอยู่ในที่ดินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีซึ่ง
 พื้นที่ชุมชนตรงนี้ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีอยากจะได้คืนกลับมาแต่ทางชุมชนมีการ
 รวมตัวกันตั้งกลุ่มโต้แย้งตอบโต้เพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นมาพื้นที่ตรงนี้ก็ยังคงอยู่กับชาวบ้าน
 แต่ปัจจุบันทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้ใช้วิธีการหรือกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการที่จะเอาพื้นที่
 ของชุมชนหาดสวนสุขคืนมาโดยการที่ให้บริษัทเครือข่ายใหญ่ ๆ เช่น อุบลวิสดา ยงสงวน ดิมาร์ท มาเช่าพื้นที่
 ชุมชนหาดสวนสุขโดยตรงกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยที่ชาวบ้านในชุมชนไม่รู้
 เรื่องรายละเอียดของสัญญาเช่าแม้แต่น้อยรู้แค่ว่าในสัญญานั้นจะเขียนไว้ว่าระยะเวลาในการเช่าพื้นที่ตรงนี้มีอายุ
 99 ปี หลังสิ้นสุด 99 ปี จะเริ่มต่อสัญญาใหม่อีกครั้ง

จึงเรียกได้ว่าการต่อสู้เพื่อที่ดินที่อยู่อาศัยที่มั่นคงยั่งยืนนี้เป็นการต่อสู้ที่ยาวนาน และยังไม่มีการตอบ
 แน่ชัด แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ชาวแรงงานเตาอิฐในชุมชนหาดสวนสุขทั้งหลายก็พร้อมเดินหน้าต่อสู้ต่อไป โดย
 ไม่หวั่นกับอุปสรรคขวากหนามทั้งปวง เพียงเพื่อความฝันและความหวังหนึ่งเดียวคือการได้มาซึ่งโฉนด
 ชุมชนนั่นเองการได้มาซึ่งโฉนดชุมชน โดยโฉนดชุมชนสิทธิ์แปลงรวมเพื่อที่อยู่อาศัยมีสิทธิ์ในที่ดิน ป้องกัน
 การถูกไล่รื้อ จากนายทุน และจะได้เกิดความมั่นคงในที่ดินจนชั่วลูกชั่วหลาน

บทที่ 5

การจัดกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง

ชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง การจัดกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐ เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการจัดกระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง รวมถึงศึกษาพัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐ ในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ตลอดจนเพื่อให้เกิดกระบวนการการวางแผนทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมการจดบันทึก โดยกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มแรงงานเตาอิฐ ทีมวิจัย คนในชุมชนหาดสวนสุข ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ ผู้อาวุโส กลุ่มเยาวชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลอำเภวารินชำราบ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้มาโดยวิธีการสัมภาษณ์ และยินดีที่ให้ความร่วมมือในการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง รวมถึงพัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ตลอดจนเพื่อให้เกิดกระบวนการการวางแผนทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน สามารถเสนอผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 การจัดกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง

ในอดีตชาวบ้านมีการอพยพมาจากต่างถิ่นเพื่อมาเป็นแรงงานอยู่ในโรงอิฐ โดยได้พักอาศัยกับนายจ้าง แต่ที่ดินที่พักอาศัยอยู่นั้นเป็นที่ดินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งไม่สามารถที่จะนำมาแบ่งเป็นโฉนดชุมชนได้ ในปี พ.ศ.2540 มีนักพัฒนามาให้ความรู้เกี่ยวกับที่ดิน มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ คนในชุมชนจึงเริ่มมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ดินและเรื่องโฉนดชุมชนมากขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขได้เริ่มเข้ากลุ่มการต่อสู้

5.1.1 การจัดกระบวนการและการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์และโครงการบ้านมั่นคง

โครงสร้างกรรมการกลุ่มออมทรัพย์มี 2 แบบระบบกลุ่มย่อย โดยใช้คณะกรรมการบริหารกลุ่มย่อยมาดูแลร่วมกัน เพราะกรรมการบริหารชุดแรกมีสมาชิกทั้งหมด 114 คน และได้ทำเรื่องโครงการบ้านมั่นคง

ไป 60 หลังคาเรือน เหลือ 54 คน จึงได้มีการปล่อยกู้ให้กับ 54 คนที่เหลือนั้นเพื่อนำไปซ่อมแซมสร้างบ้าน แต่ผู้กู้ 54 คนนั้นไม่มีการส่งเงินคืนทั้งเงินต้นและเงินดอกเบี้ย ทำให้มีปัญหาเกิดขึ้น ส่งผลให้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ. 2553 มีสมาชิก 60 คนร่วมกันก่อตั้งขึ้น โดยเงินออมก้อนแรกนำไปค้าประกันกับ พ.อ.ช. เงินออมก้อนที่สองออมเพื่อนำไปขับเคลื่อนเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยหรือโฉนดชุมชน มีสมาชิกทั้งหมด 72 ครอบครัว เป็นเงิน 45,000 บาท การจัดสรรปันผลมาจากดอกเบี้ยเงินปันผล 100% แบ่งปันผล ดังนี้

- ปันผลให้สมาชิก 50%
 - คืนกลุ่มประกันความเสี่ยง หรือประกันหนี้เสีย 20%
 - ปันผลเพื่อใช้ในกิจกรรมพัฒนาชุมชน 30% เช่น การขับเคลื่อนโครงการโฉนดชุมชน กิจกรรมรณรงค์ กิจกรรมต่างๆของเครือข่าย ค.ป.ส.ม. P-move และกิจกรรมพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ
- ประโยชน์ที่สมาชิกได้จากกลุ่มออมทรัพย์คือสามารถช่วยให้มีเงินในการขอกู้ซื้อที่ดินจากเช่าแก่ได้ รวมถึงมีเงินในการใช้หนี้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมและสร้างวินัยในการออมเงินให้แก่สมาชิกทุกคนด้วย

โครงสร้างคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์และโฉนดชุมชน มีดังนี้

1. นางสุอำพร	อุตรา	ประธาน
2. นางวันเพ็ญ	สมเดช	รองประธาน
3. นางวิไลพร	ศรีวัฒนนานนท์	เหรัญญิก
4. นางลัดดาวัลย์	ทองดวง	เลขานุการ
5. นางแดง	บ้านแสน	กรรมการ
6. นางสมพร	พวงเงิน	กรรมการ
7. นางสมศรี	เถาว์โท	กรรมการ
8. นางฮู้	สันทัด	กรรมการ
9. นางลัดดา	นีกชอบ	กรรมการ

5.2 พัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง

พัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงคือ ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงในที่อยู่ ดังนั้นความมั่นคง ในการอยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาซึ่งความมั่นคงในการตั้งหลักแหล่ง สร้างถิ่นฐาน การสร้างชีวิต สร้างชุมชน และสังคมที่มั่นคง

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดินมี 3 ปัจจัย ดังนี้

- 1.ความเข้มแข็งของชุมชน
- 2.การเข้าร่วมเครือข่าย
- 3.กาสนับสนุนจากเครือข่ายที่เข้าร่วม

"โฉนดชุมชน" ที่หลายคนยังมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว และยังไม่เข้าใจความหมายหรือประโยชน์ที่แท้จริงของ "โฉนดชุมชน" เกิดความเข้าใจที่แตกต่างกันไป ส่วนหนึ่งอาจเข้าใจว่าเป็นกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรืออาจเข้าใจว่ามีกระบวนการจัดสรรเช่นเดียวกับที่ดินของรัฐโดยทั่วไป แท้จริงแล้วหากอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น โฉนดชุมชน คือ "สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน" ซึ่งหมายความว่า การอนุญาตให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการที่ดินของรัฐที่ชุมชนได้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน

จากการที่ชุมชนประสบปัญหาการถือครองที่ดินตลอดมา จนกระทั่งชุมชนได้เข้าร่วมเครือข่ายเคลื่อนไหวเพื่อให้ได้รับโฉนดชุมชน ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุข ได้มีการผลักดันและเรียกร้องให้รัฐออกโฉนดชุมชนให้ตลอดมาเป็นระยะเวลาานาน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนนัก แต่ยังมีแรงสนับสนุนจากเครือข่ายอื่นที่ช่วยผลักดันและมีกำลังใจสำคัญจากครอบครัวและสมาชิกกลุ่ม ทำให้มีแรงใจในการต่อสู้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

การนำของนักพัฒนาทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้นของกลุ่มแรงงานอิฐ นางสุอำพร อุดราและสมาชิกกลุ่มที่เข้มแข็งทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง เนื่องจากวิถีชีวิตของชุมชนหาดสวนสุขผูกพันกับการทำอิฐกับดินมาแต่อดีตนับว่าเป็นอาชีพที่เลี้ยงดูทุกครัวเรือนในชุมชน ในการประชุมการรวมกลุ่มออมทรัพย์จะมีการชี้แจงให้ชาวชุมชนได้รู้ว่าหากไม่มีที่ดินดังกล่าวความเป็นชุมชนอาจล่มสลายได้ จึงมีการรวมตัวกันเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐขึ้นเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและเป็นชุมชนที่มั่นคง โดยมีกระบวนการรูปแบบในการมีส่วนร่วมและสร้างการมีส่วนร่วมหลายรูปแบบคือ

1.การปรึกษาหารือ กลุ่มประชาชนในชุมชนได้มีการนัดปรึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นหัวข้อที่จะปรึกษานับเป็นอีกกระบวนการของการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2.การรับรู้ข่าวสาร ในการประชุมกลุ่มหรือนัดประชุมเมื่อมีข่าวสารซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชนและกลุ่มก็จะมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป

3.การประชุมรับฟังความคิดเห็น เป็นการนัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ทั้งชุมชน สังคม วัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อมและวิถีความเป็นอยู่ และสิทธิในที่อยู่อาศัยที่ดิน เพื่อหาแนวทางแก้ไขในระยะต่อไป

5.3 เกิดกระบวนการการวางแผนทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน

ทำให้ชุมชนเกิดการร่วมกลุ่มเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่ที่ดินที่มั่นคงและเป็นชุมชนใหม่ที่มั่นคงและยั่งยืน กลุ่มแรงงานอิฐ เป็นพลังในการขับเคลื่อนให้ชุมชนได้ความมั่นในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยมีแนวทางแก้ไขหลักดังนี้

1. กระบวนการให้ได้ซึ่งโฉนดชุมชน เพื่อความเป็นอยู่ในที่ดินที่มั่นคงขึ้น โดยแนวทางการยื่นหนังสือร้องเรียนที่รัฐสภา และยื่นหนังสือร่วมกับเครือข่ายชุมชนแออัดอุบลราชธานีที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีให้กับนายสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นและร่วมร่างรัฐธรรมนูญปี 2550, 2551 ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีตลอดจนเข้าร่วมเครือข่ายผู้ประสบปัญหาเดียวกันกับพี่น้องต่างจังหวัด

2. กระบวนการเสนอแผนพัฒนาชุมชน เพื่อยกระดับพื้นที่กลุ่มออมทรัพย์/สวัสดิการ/ธนาคารชุมชน (กลุ่มย่อย) ยกกระดับให้ความรู้แก่นำรุ่นใหม่ และจัดกระบวนการยกระดับแกนนำแรงงานอิฐ พัฒนาสนับสนุนกลุ่มอาชีพสมาชิกในชุมชน รวมไปถึงการร่วมกิจกรรมกับกลุ่มและเครือข่ายตลอดจนจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3. กระบวนการแผนในการพัฒนาที่ดินเพื่อรักษาแนวทางการเรื่องที่ดินให้ยั่งยืนชั่วลูกหลาน โดยมีการสหบท 1 บาทต่อครอบครัวต่อเดือนกับเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมืองจังหวัดอุบลราชธานี (คปสม.อบ.) เสริมกิจกรรมและงานที่ดินร่วมกับเครือข่ายฯ มีการป้องกันแนวเขตต่างๆ 3 เดือนเพื่อป้องกันการบุกรุกของนายทุน ตลอดจนแผนในการช่วยกันรักษาสິงแวดล้อม มีการจัดระเบียบและกตึการ่วมกันในพื้นที่โฉนดชุมชนให้เข้มแข็งกว่าเดิม และยกระดับกลุ่มออมทรัพย์เป็นสาขาย่อยของธนาคารกองทุนเมืองอุบลราชธานี (ธนาคารคนจน) และร่วมกันถือหุ้นกับธนาคารกองทุนเมืองร่วมกับเครือข่ายเพื่อรักษาที่ดิน รวมไปถึงร่วมทำกิจกรรมงานประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นประสานงานกับเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมืองจังหวัดอุบลราชธานี (คปสม.อบ.) / เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง (คปสม.) และขบวนการเครือข่ายชุมชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.หรือพิมูฟ) ในการบริหารจัดการที่ดิน

นอกจากนี้ยังมีการจัดเวทีประชุมประจำเดือน พูดถึงคุณสมบัติของการเข้ากลุ่ม มีการทำกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่ม พูดคุยกันในวงต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย

5.4 ลักษณะที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงของชุมชนหาดสวนสุขในปัจจุบัน

สำหรับลักษณะที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงของชุมชนหาดสวนสุขในปัจจุบันนี้ โดยรวมแล้วมีลักษณะเป็นบ้านที่แข็งแรงกว่าในอดีต คือในอดีตสร้างบ้านเป็นกระต๊อบ เป็นเพิงเล็กๆ โดยการนำไม้จาก

หรือไม่มีใฝ่มาสร้างบ้าน แต่ในปัจจุบันเมื่อความทันสมัยและความเป็นเมืองขยายเข้ามา ทำให้จากบ้านที่เป็นกระท่อมและเป็นเพิงกลายมาเป็นบ้านที่สร้างด้วยอิฐ ด้วยปูนแทน เพราะอิฐและปูนให้ความแข็งแรงและมั่นคงกว่า ที่สำคัญคือชุมชนหาดสวนสุขมีชื่อเสียงด้านการทำอิฐ จึงไม่แปลกที่บ้านทุกหลังคาเรือนในชุมชนในปัจจุบันจะก่อสร้างมาจากอิฐที่ลงมือลงแรงปั้นขึ้นมาเอง บางหลังก็ยังคงเป็นลักษณะครึ่งปูนครึ่งไม้ มีได้ถุนบ้านบ้างไม่มีบ้าง ปะปนกันไป บางครอบครัวเน้นอาชีพแรงงานเตาอิฐเป็นหลัก บางครอบครัวมีอาชีพขายของชำเล็กๆในชุมชนและขายส่งอิฐด้วย

หากชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขได้ครอบครองโฉนดชุมชนแล้วคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนจะดีขึ้นและชุมชนเองก็จะมีคุณภาพและได้รับการพัฒนามากขึ้น เช่น ในปัจจุบันชุมชนหาดสวนสุขได้รับการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคเบื้องต้นมากขึ้นกว่าในอดีต นั่นคือ มีน้ำประปาใช้ มีไฟฟ้าส่องสว่าง มีถนนไว้สัญจร มีที่ระบายน้ำป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น โดยผลประโยชน์ที่ได้รับหากได้โฉนดชุมชนมาแล้วนั้นสามารถสร้างหลักประกันในชีวิตของแรงงานเตาอิฐในชุมชนหาดสวนสุขได้ เพราะจะได้มีที่ดินอยู่อาศัยชั่วคราว หลีกชั่วคราว มีบ้านอยู่อาศัยที่มั่นคง ไม่เสี่ยงต่อการถูกไล่รื้อ ทั้งยังจะได้มีทะเบียนบ้านเป็นของตนเอง เนื่องจากแต่ก่อนอาศัยเช่าซื้อเช่าอยู่ในทะเบียนบ้านของเจ้าเก่า และปัจจุบันยังเป็นทะเบียนบ้านแบบชั่วคราว จึงทำให้ไม่สะดวกในการทำธุรกรรมทางการเงิน

กล่าวได้ว่าหากมีที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงแล้ว ชาวบ้านชุมชนหาดสวนสุขทั้งเยาวชนตลอดจนผู้อาวุโส จะมีความหวังแทนที่อยู่อาศัยของตนเองมากยิ่งขึ้น จะมีจิตสำนึกรับผิดชอบ จิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเองมากขึ้น และง่ายต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนให้ดีและเจริญยิ่งขึ้นไปในอนาคต เพราะพวกเขาตระหนักถึงความยากลำบากในการได้มาซึ่งบ้าน ที่ดินและโฉนดชุมชนนั่นเอง

บทที่ 6

สรุป และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐ เพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง รวมถึงพัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงาน เคาอิฐ ในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง ตลอดจนเพื่อให้เกิดกระบวนการวาง แนวทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน สามารถเสนอผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1.1 การจัดกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง

การจัดกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐเพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงพบว่า มี 4 กระบวนการด้วยกัน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการแสดงความคิดเห็น

โดยจะเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในเครือข่ายฯ หรือในชุมชนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการระดมความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิที่ดินที่เป็นธรรมหรือ โฉนดชุมชน เพราะเหตุผลที่หลากหลายและหนักแน่นมากพอจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการเรียกร้องและต่อรองกับรัฐ

ในทางกลับกัน หากสมาชิกทุกคนในเครือข่ายฯ หรือในชุมชนมีพลังเสียงเรียกร้องหรือมีเหตุผลเพียง น้อยนิด ก็จะไม่สามารถต่อรอง/เจรจาทำข้อตกลงกับรัฐได้ อีกทั้งการแสดงความคิดเห็นจากผู้ที่หลากหลายนี้ถือเป็นจุดสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะสิ่งนี้ทำให้ทราบถึงความคิดและทัศนคติ ของสมาชิกแต่ละคนในเครือข่ายฯ และที่สำคัญคือทำให้ต่อกย้ำเป้าหมายร่วมกันที่แน่ชัดของกลุ่ม และเป็น การส่งเสริมความกล้าแสดงออกผ่านการพูดอย่างมีเหตุผลไปในตัวด้วย

2. กระบวนการสร้างกลุ่มทำงานอย่างเข้มแข็ง

กลุ่มแรงงานเคาอิฐในชุมชนหาดสวนสุข ได้มีการยกระดับให้ความรู้แก่แกนนำรุ่นใหม่ที่เป็น เยาวชนคนกล้ามากขึ้น เพราะชุมชนหาดสวนสุขเน้นการพัฒนาแกนนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อทดแทนกันและกัน ในแต่ละรุ่น เป้าหมายหลักคือต้องการรวมกลุ่มและสร้างกลุ่มพลังมวลชนทั้งที่เป็นผู้อาวุโส ผู้ใหญ่ และ เยาวชน ที่เข้มแข็งมากขึ้น คือให้มีสมาชิกหลากหลายช่วงอายุ เพราะการสร้างกลุ่มทำงานอย่างเข้มแข็ง จำเป็นต้องเน้นให้สมาชิกทุกคนตั้งแต่เยาวชนจนถึงผู้อาวุโสตระหนักถึงปัญหาาร่วมกัน มีจิตสำนึกรักบ้าน

ร่วมกัน และร่วมหาวิธีการต่อสู้เพื่อขอโฉนดชุมชน และยังคงตระหนักถึงผลประโยชน์โดยรวมของชุมชนมาเป็นอันดับหนึ่ง เพราะ “กลุ่ม” จะเข้มแข็งไม่ได้ หากสมาชิกทุกคนไม่มีความสามัคคี

นอกจากนี้ กลุ่มยังได้มีการยกระดับแกนนำแรงงานเตาอิฐ นั่นคือการเข้าร่วมเครือข่ายจากหลากหลายเครือข่ายที่มีเป้าหมายหลักไปในทางเดียวกัน นั่นคือ การได้มาซึ่งโฉนดชุมชน เช่น การเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนแออัดอุบลราชธานี เครือข่ายสลัม 4 ภาค เครือข่าย คปสม. เป็นต้น เพื่อเปิดกว้างทางความรู้ ทัศนคติ และการทำงานมากขึ้น ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาและสร้างกลุ่มของตนเองให้เข้มแข็งทัดเทียมกับกลุ่มอื่นๆ

3. กระบวนการในการทำงานกลุ่ม

สำหรับกระบวนการในการทำงานกลุ่มของแรงงานเตาอิฐ ได้เน้นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีและสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยกลุ่มจะมีตัวหลักคือแกนนำกลุ่มมาเป็นผู้นำและมีบทบาทในการเชื่อมต่อ/เชื่อมโยง การประสานกับกลุ่มหรือเครือข่ายอื่น และนำกลุ่มไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มจะแบ่งหน้าที่กันชัดเจนตามความเหมาะสมและความสามารถของสมาชิกแต่ละคน เช่น นางสาวพร อุดรา ทำหน้าที่หัวหน้าโครงการ, นางวันเพ็ญ สมเดช ทำหน้าที่ฝ่ายการเงิน, นางแดง บ้านแสงทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์, นางลัดดาวัลย์ ทองดวง ทำหน้าที่ฝ่ายบัญชี เป็นต้น

กลุ่มแรงงานเตาอิฐและเครือข่ายได้ร่วมกันผลักดันและร่วมทำกิจกรรมร่วมกันหลากหลายกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

ระดับประเทศและภูมิภาค

1. ตัวแทนชาวบ้านยื่นหนังสือร้องเรียนที่รัฐสภา โดยสมาชิกในชุมชนได้บริจาคเงินเพื่อเป็นการขอให้ตัวแทนไปยื่นหนังสือร้องเรียน แต่ก็ไม่มีความคืบหน้า
2. ยื่นหนังสือร่วมกับเครือข่ายชุมชนแออัดอุบลราชธานี ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้กับนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นคือนายสุรยุทธ์ จุลานนท์ ครั้งแรกนายฯจะไม่ให้พบ โดยให้ยื่นผ่านเลขานุการ แต่ทางกลุ่มและเครือข่ายได้ใช้กลยุทธ์และกดดันทำให้ได้ยื่นหนังสือให้กับนายฯ ด้วยตนเอง
3. ร่วมร่างรัฐธรรมนูญปี 2550-2551 ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
4. เข้าร่วมโรงเรียนชาวบ้าน ทำให้ได้รู้จักกับพี่น้องเครือข่ายจังหวัดอื่น เช่น เชียงใหม่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ เป็นต้น
5. เข้าร่วมอบรมแกนนำชาวบ้าน
6. เป็นสมาชิกธนาคารคนจนและเข้าเป็นกรรมการบริหารร่วม

7. เป็นสมาชิกออมสวัสดิการวันละ 1 บาท กับเครือข่ายฯ
8. ไปมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อร่วมงานวันที่อยู่สากล
9. ร่วมงานวันที่อยู่สากลกับเครือข่ายในปี 2558
10. จัดค่ายเด็กและเยาวชน
11. อบรมวิทยากรกระบวนการภายในชุมชน
12. เข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เลือกตั้ง รณรงค์คัดค้านการขึ้นค่าไฟฟ้าที่ ร่วมรณรงค์ พรบ.ประกันสุขภาพ

ระดับชุมชน

1. ฟื้นฟูกลุ่มออมทรัพย์ สวัสดิการ ธนาคารชุมชน (กลุ่มย่อย)
2. ยกระดับให้ความรู้แกนนำรุ่นใหม่
3. จัดกระบวนการยกระดับแกนนำแรงงานเตาอิฐ
4. พัฒนาสนับสนุนกลุ่มอาชีพของสมาชิกในชุมชน
5. ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มและเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
7. พัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนและทำความสะอาดชุมชนใน โอกาสสำคัญต่างๆ

จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการทำงานกลุ่ม โดยการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนและทำกิจกรรมต่างๆหลากหลายร่วมกัน ได้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กลุ่มขับเคลื่อนไปข้างหน้า พัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง และทำให้กลุ่มรู้เท่าทันเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของข่าวสารและของกลุ่มอื่นๆมากยิ่งขึ้น เพราะการทำงานกลุ่มที่เข้มแข็งและเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพจะนำมาซึ่งชัยชนะและบรรลุเป้าหมายได้เร็ววัน

4. กระบวนการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ

กลุ่มแรงงานเตาอิฐในชุมชนหาดสวนสุข ได้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อเครือข่ายอื่นๆมากมาย เช่น การเข้าร่วมกลุ่มกับเครือข่ายชุมชนแออัดอุบลราชธานี ใน ปี พ.ศ. 2541 เนื้อหาโดยรวมจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย เรื่องการรณรงค์ เรื่องอาชีพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรมของชุมชน บุญประเพณีต่างๆ กลุ่มเครือข่ายที่เข้าร่วม มีดังนี้ 1.เครือข่ายปฏิรูปที่ดินฯ 2.เครือข่ายอภินำของ 3.เครือข่ายภัยพิบัติ

กระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อให้ได้รับโฉนดชุมชนชาวบ้านหาดสวนสุข ได้ร่วมชุมนุมกับพี่น้องเครือข่ายปฏิรูปที่ดินฯ ซึ่งเป็นเครือข่ายร่วมกับพี่น้องผู้ประสบปัญหาเดียวกันของต่างจังหวัด เนื้อหาจะเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของคนจนทั่วประเทศ ทุกเครือข่ายในแต่ละจังหวัดได้นำปัญหาของแต่ละพื้นที่มาเล่าสู่กันฟัง เพื่อหาทางออกร่วมกัน แล้วนำไปเล่าสู่พี่น้องในชุมชนฟังเพื่อเป็นแนวทางกระบวนการหาทางออกร่วมกันของคนในชุมชนได้รับรู้ เป็นการมีส่วนร่วมและสำนึกรับผิดชอบต่อพี่น้อง เครือข่าย ผู้

เด็กรื้อน โดยการส่งตัวแทนกลุ่มแต่ละเครือข่ายมาร่วมกันผลักดัน หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับรัฐบาลเพื่อติดตามการออกโฉนดชุมชน

6.1.2 พัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคง

จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการของการรวมกลุ่มของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชนใหม่ที่มั่นคงดังนี้

ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความมั่นคงในที่อยู่ ดังนั้นความมั่นคง ในการอยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาซึ่งความมั่นคงในการตั้งหลักแหล่ง สร้างถิ่นฐาน การสร้างชีวิต สร้างชุมชน และสังคมที่มั่นคง

จากการศึกษาพบว่า อดีตจนถึงปัจจุบันมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของกลุ่มแรงงานเตาอิฐในการแก้ปัญหาที่ดิน 3 ปัจจัย ด้วยกันดังนี้

1.ความเข้มแข็งของชุมชนคือ การมีส่วนร่วมและการมีกระบวนการกลุ่ม ความสามัคคีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และอนาคตของลูกหลาน ทำในคนในชุมชนต้องสู้มาจนถึงทุกวันนี้

2.การเข้าร่วมเครือข่าย เป็นอีกทางหนึ่งในการพัฒนาและผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ผ่านการเข้าร่วมเครือข่ายพี่น้องผู้ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกันเพื่อหาแนวทางออกร่วมกันกับเครือข่าย การเข้าร่วมเครือข่ายมีทั้งระดับ ชุมชนและภูมิภาค

3.กาสนับสนุนจากเครือข่ายที่เข้าร่วมการร่วมมือกับเครือข่ายอื่นที่ประสบปัญหาสิทธิในที่ดิน เช่นเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์แนวทางการแก้ไขปัญหา สร้างความเข้มแข็งในการปกป้องสิทธิชุมชนและเรียกร้องสิทธิจากรัฐ สนับสนุนกันและกัน รวมทั้งมีการช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการจากนักวิชาการ โดยการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อให้ได้โฉนดชุมชน เพราะการไม่เข้าใจสิทธิในที่ดินการได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายที่เข้าร่วมทำให้เรามองเห็นจุดเป้าหมายในเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยเป็นรูปธรรมมากขึ้น

6.1.3 กระบวนการวางแนวทางแก้ปัญหาที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการวางแนวทางการแก้ปัญหาที่ดินเพื่อความมั่นคงที่ยั่งยืนของกลุ่มแรงงานเตาอิฐ ชุมชนหาดสวนสุขที่ผ่านมาโดยมีแนวทางแก้ไขหลักดังนี้ คือ

1. กระบวนการให้ได้ซึ่งโฉนดชุมชน เพื่อความเป็นอยู่ในที่ดินที่มั่นคงขึ้น
2. กระบวนการเสนอแผนพัฒนาชุมชน เพื่อยกระดับพื้นที่กลุ่มออมทรัพย์/สวัสดิการ/ธนาคารชุมชน (กลุ่มย่อย) ยกระดับให้ความรู้แก่นำรุ่นใหม่ และจัดกระบวนการยกระดับแกนนำแรงงานอิฐ พัฒนา

สนับสนุนกลุ่มอาชีพสมาชิกในชุมชน รวมไปถึงการร่วมกิจกรรมกับกลุ่มและเครือข่ายตลอดจนจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

และมีการจัดกิจกรรมเชื่อมระหว่างเจ้าแก้มเตาอิฐกับแรงงานอิฐ ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นเรื่องการแข่งขันความสวยงามของก้อนอิฐในแต่ละเตา เพื่อยกระดับการทำอิฐของชุมชนหาดสวนสุขให้รู้จักคุณค่าของชาวแรงงานอิฐ

3. กระบวนการแผนในการพัฒนาที่ดินเพื่อรักษาแนวทางการเรื่องที่ดินให้ยั่งยืนชั่วคราว โดยมีการสทท 1 บาทต่อครอบครัวต่อเดือนกับเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมืองจังหวัดอุบลราชธานี (คปสม.อบ.) เสริมกิจกรรมและงานที่ดินร่วมกับเครือข่ายฯ มีการป้องกันแนวเขตต่างๆ 3 เดือนเพื่อป้องกันการบุกรุกของนายทุน ตลอดจนแผนในการช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม มีการจัดระเบียบและกติการ่วมกันในพื้นที่โฉนดชุมชนให้เข้มแข็งกว่าเดิม และยกระดับกลุ่มออมทรัพย์เป็นสาขาย่อยของธนาคารกองทุนเมืองอุบลราชธานี (ธนาคารคนจน) และร่วมกันถือหุ้นกับธนาคารกองทุนเมืองร่วมกับเครือข่ายเพื่อรักษาที่ดิน รวมไปถึงร่วมทำกิจกรรมงานประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นประสานงานกับเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมืองจังหวัดอุบลราชธานี (คปสม.อบ.) / เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง (คปสม.) และขบวนการเครือข่ายชุมชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.หรือพีมูฟ) ในการบริหารจัดการที่ดิน

6.2 ข้อเสนอแนะ

คือความคิดว่าถ้าจะทำให้การแก้ปัญหาชุมชนให้มีความมั่นคง ในที่อยู่อาศัยมากขึ้น ต้องมีการจัดกระบวนการและการสร้าง การมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนจากเครือข่าย หรือจากหน่วยงานภายนอก

1. มีการประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหา
2. มีการทำแผนชุมชน หาอาชีพรองรับ
3. หน่วยงานต้องมาหนุนเสริม งบประมาณด้านอาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- จินตวีร์เกษมสุข. 2554. การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
ข่าวทั่วไปอิสรภาพแห่งความคิดไทยโพสต์ .2556. โหนดชุมชน เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชนอย่าง
ยั่งยืน. เข้าถึงเมื่อ 18 กันยายน 2558. <http://www.m.ryt9.com/s/tpd/1786249>
- ความหมายของการมีส่วนร่วม และหลักสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา.2556. เทคนิคการมี
ส่วนร่วม.เข้าถึงเมื่อ18 กันยายน 2558.<https://www.techniques/posts/765832483430524>

ภาคผนวก ก**ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. 2553**

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน

พ.ศ. ๒๕๕๓

โดยที่สมควรจัดให้ประชาชนที่รวมตัวกันเป็นชุมชนมีสิทธิได้รับหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามนโยบายโฉนดชุมชนของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภาโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการกลางทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐเจ้าของที่ดินชุมชนและประชาชน เพื่อดำเนินการขออนุญาตให้เข้าไปตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการตามระเบียบนี้กำหนดอันจะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากที่ดินของรัฐ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืนและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๘) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีจึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๓”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า กระทรวงกรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมราชการส่วนภูมิภาคราชการส่วนท้องถิ่นรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่นของรัฐ

“ที่ดินของรัฐ” หมายความว่า ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท

“โฉนดชุมชน” หมายความว่า หนังสืออนุญาตให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเพื่อสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ในที่ดินของชุมชนซึ่ง

ชุมชนมีหน้าที่ต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ โดยกฎหมายและระเบียบนี้

“ชุมชน” หมายความว่ากลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อการจัดการด้าน เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีการวางระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็น ระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามปีก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

“คณะกรรมการ” หมายความว่าคณะกรรมการประสานงานเพื่อจัดให้มีโฉนดชุมชน

ข้อ ๔ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการประสานงานเพื่อจัดให้มีโฉนดชุมชน” เรียกโดยย่อว่า “ปจช.” ประกอบด้วย

(๑) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ

(๒) ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธานกรรมการ

(๓) กรรมการโดยตำแหน่งได้แก่ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงคมนาคม ปลัดกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นกรรมการ

(๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนแปดคนซึ่งประธานปจช. แต่งตั้งจากบุคคล ดังต่อไปนี้

(ก) ผู้แทนองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมและผลงานด้านการจัดการที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนในภูมิภาคและกลุ่มต่างๆที่หลากหลายและมีความสมดุล จำนวนห้าคน

(ข) ผู้แทนองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรและมีวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลงานอันเป็นที่ ประจักษ์ด้านการจัดการที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวนสองคน

(ค) บุคคลภายนอกที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์การทำงานที่มีผลงานเป็นที่ ประจักษ์ในด้านการจัดการที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติด้านการพัฒนาชุมชนหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องที่จะ เป็นประโยชน์ในการดำเนินงาน โฉนดชุมชนจำนวนหนึ่งคนให้ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีที่ปลัด สำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการและให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง ข้าราชการในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีจำนวนสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๕ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ พ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้ผู้ได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวาระหนึ่งหากยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ให้ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการต่อไปจนกว่ากรรมการ

ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

ข้อ๖ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) คณะกรรมการมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการที่มีอยู่เพราะบกพร่องต่อหน้าที่มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ๗ ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอนโยบายแผนงานและงบประมาณในการดำเนินงาน โฉนดชุมชนต่อคณะรัฐมนตรี

(๒) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินงาน โฉนดชุมชนตามระเบียบนี้

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีความพร้อมในการดำเนินงาน โฉนดชุมชน รวมทั้งการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

(๔) ตรวจสอบและพิจารณาความเหมาะสมของชุมชนที่อาจได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐในการดำเนินงาน โฉนดชุมชนตลอดจนติดตามการดำเนินงาน โฉนดชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

(๕) ประสานงานและติดตามหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการตามนโยบายและแผนงานของงานโฉนดชุมชน

(๖) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานให้ปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(๗) ดำเนินการหรือปฏิบัติงานอื่นใดที่เกี่ยวกับโฉนดชุมชนให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎคำสั่งและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

ข้อ๘ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับแก่การประชุมของคณะกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ๙ ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบงานธุรการงานประชุม การศึกษาหาข้อมูลและกิจการต่างๆที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการรวมทั้งปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ข้อ๑๐ ให้จัดตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับและในวาระเริ่มแรกให้ดำเนินการสำรวจพื้นที่เพื่อดำเนินงาน โฉนดชุมชนในพื้นที่นำร่องจำนวนไม่น้อยกว่าสามสิบพื้นที่ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

ข้อ๑๑ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศณวันที่๗มิถุนายนพ.ศ. ๒๕๕๓

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
(นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ)
นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสำรวจ

โครงการการจัดกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานอิฐ เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยและชุมชน
ใหม่ที่มั่นคง

ชุมชนหาดสวนสุข ตำบลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปี

การศึกษา ประถม มัธยม อนุปริญญา ป.ตรีอื่นๆ.....

อาชีพ..... รายได้.....ต่อเดือน

สมาชิกในครอบครัว.....คน

1.เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปีอาชีพ.....รายได้ต่อเดือน.....
2.เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปีอาชีพ.....รายได้ต่อเดือน.....
3.เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปีอาชีพ.....รายได้ต่อเดือน.....
4.เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปีอาชีพ.....รายได้ต่อเดือน.....
5.เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปีอาชีพ.....รายได้ต่อเดือน.....
6.เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปีอาชีพ.....รายได้ต่อเดือน.....

รวมรายได้ทั้งหมดของครอบครัว ปัจจุบัน.....บาทต่อเดือน

รวมรายจ่ายทั้งหมดของครอบครัว ปัจจุบัน.....บาทต่อเดือน

ท่านคิดว่ามีความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัย หรือไม่

มี ไม่มี ไม่แน่ใจ

ท่านเข้าร่วมกลุ่มเพราะอะไร

.....

.....

.....

ท่านทำอะไรบ้างในการเข้าร่วมกลุ่ม

.....

.....

.....

เป้าหมายของกลุ่มคืออะไร

.....
.....
.....

ผลที่ได้ตามเป้าหมายหรือไม่ เพราะอะไร

.....
.....
.....

ถ้าจะทำให้กลุ่มเข้มแข็งเราต้องร่วมกันทำอะไร

.....
.....
.....

ที่ดินที่อยู่อาศัยของท่านมีความมั่นคง หรือไม่

มี ไม่มี

เพราะอะไร

.....
.....
.....

ถ้าเราต้องการมีที่ดินที่อยู่ถาวรเราต้องร่วมกันทำอะไรบ้าง

.....
.....
.....

ภาคผนวก ค
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

นางฐิ์ สันทัด เกิดเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2509 เกิดอยู่ที่บ้านสร้างแสง ต.หนองกรง อ.ตาลชุม จ.อุบลราชธานี ประกอบอาชีพทำนาเลี้ยงพ่อ-แม่ เมื่ออาชีพทำนาจึงชวนเพื่อนที่อยู่บ้านเดียวกันหนีมาทำงานที่ต่างจังหวัด อายุ 17 ปี ย้ายเข้ามาทำงานที่หาดสวนสุขในปี พ.ศ.2526 มาอยู่กับเต่าแก่ชื่อแม่พันธ์ เหลาทอง มาเป็นลูกจ้างรายวัน วันละ 35-70 บาท พอดีมีการแย่งชิงแรงงานกัน เต่าอิฐคุณพ่อปราศรัย ยื่น ยง ได้จ้างค่าแรงแพงกว่าแม่พันธ์ นางฐิ์ และนายคำ ได้ย้ายเข้ามาทำงานปั้นอิฐที่เต่าอิฐพ่อปราศรัย ในปี พ.ศ.2529 ได้ค่าแรงวันละ 100-150 บาทต่อวัน ต่อมาก็ได้มีโครงการบ้านมั่นคงเข้ามาที่มีการรวมกลุ่ม แรงงานขึ้น มีการตั้งกลุ่มออมแรงงานเกิดขึ้น ได้มีการเจรจากับเต่าแก่เต่าอิฐขอแบ่งซื้อที่ดิน 10×12 ตารางวา เป็นเงิน 30,000 บาทต่อ 1 ครอบครัวย จึงได้มีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง แต่ยังไม่มั่นคงเพราะเป็นที่ดิน ของ อบจ. มีหัวหน้ากลุ่มเป็นตัวแทนออกไปทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่าย ได้มีการพูดคุยเรื่องโฉนดชุมชน หลังจากนั้นตัวแทนจึงประชุมกลุ่มย่อยเพื่อปรึกษาหารือร่วมกันตัดสินใจร่วมกันผลักดันนโยบายโฉนด ชุมชน ร่วมกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์โดยการออมในแต่ละกลุ่มย่อย ตั้งกติการ่วมกันในแต่ละกลุ่มย่อย 1.ต้อง เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ 2.ต้องเป็นสมาชิกธนาคาร 3.สวัสดิการชุมชน เพื่อจะได้รักษาบ้านและที่ดินอยู่ ชั่วลูกชั่วหลาน

นางสมจิตร จำประโคน ปัจจุบัน อายุ 34 ปี เกิดวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2525 เกิดที่บ้านโลก มะขาม อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ พ่อชื่อนายเทียม แม่ชื่อนางพรรณี จำประโคน ที่บ้านเกิดของสมจิตรไม่มีไร่นา พ่อของสมจิตรเป็นครู ต่อมาพ่อเสียชีวิต แม่จึงพาย้ายมาอยู่กับยายที่จังหวัดอุบลราชธานี แม่ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2527 แม่พาสมาจิตรย้ายมาอยู่ที่บ้านหาดสวนยา มาทำอาชีพ ปั้นอิฐกับแม่ใหญ่ชู สมจิตรเห็นแม่ทำงานคนเดียวสงสารแม่ถ้าวันไหนไม่ได้ไปโรงเรียนจะช่วยแม่ทำอิฐ ยายชูใจดีเห็นความกตัญญูจึงให้ค่าขนมสมจิตรวันละ 10 บาท สมจิตรแบ่งให้แม่ 8 บาท ตัวเองเก็บไว้ไป โรงเรียน 2 บาท สมจิตรเป็นเด็กขยันช่วยแม่ทำมาหากิน ช่วยเหลือแม่ทุกอย่างทั้งยังดูแลยายแก่อีกด้วย เมื่อ เรียนจบ ป.6 ที่โรงเรียนบ้านหาดสวนยาจึงไม่ได้เรียนต่อ เพราะฐานะยากจนไม่มีใครช่วยแม่ทำงาน พออายุ ได้ 20 ปี จึงได้ค่าแรงเพิ่มเป็นวันละ 180 บาท จึงพอใช้จ่ายในบ้านสมจิตรกับแม่จึงทำอาชีพปั้นอิฐเป็นหลัก

แต่เรื่องที่อยู่อาศัยนั้น อาศัยอยู่กับเต่าแก่ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ต่อมาเมื่อมีนักพัฒนามาแนะนำ ให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันออมทรัพย์ เพื่อหาที่อยู่ที่ดินเป็นของตัวเอง จึงสมัครเป็นสมาชิก แล้วต่อมาก็เสนอ โครงการได้งบประมาณมั่นคงจาก พอช. จึงเจรจากับเต่าแก่ขอแบ่งซื้อสิทธิที่ดินคนละ แปลงๆละ 30,000 บาท จึงได้มีสิทธิที่ดินของตัวเอง และได้ใช้เงินกู้จาก พอช.สร้างบ้าน

นางลัดดา นิกชอบ (อ้อย) เกิดเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2517 เกิดที่บ้านกุดเป่ง ต.ก้าน้ำแซบ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี เรียนที่โรงเรียนบ้านกุดเป่ง พ่อกับแม่ทำงานก่อสร้างได้วันละ 50 บาท อ้อยเรียน จบแค่ ป.6 ไม่ได้เรียนต่อ เพราะอาชีพของพ่อไม่แน่นอน ต้องย้ายที่ทำงานไปเรื่อยตามงาน ต่อมาในปี พ.ศ.

2528 พ่อเลิกทำงานก่อสร้างเพราะคิดถึงอนาคตของลูก จึงย้ายครอบครัวมาอยู่ที่บ้านหาดสวนยามาทำงานปั้นอิฐกับยายชู ยายชูทำเพิงพักพอให้อยู่อาศัย เมื่ออ้อยอายุ 15 ปี ก็ทำอิฐได้ค่าแรงวันละ 25 บาท อ้อยจึงทำอิฐเพื่อช่วยเหลือครอบครัวมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

เมื่อชาวบ้านรวมกลุ่มกันทำบ้านมั่นคง จึงสมัครเป็นสมาชิกออมทรัพย์และช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ เช่น ไปอบรมภัยพิบัติชุมชนไปเรียกร้องที่ศาลากลาง ให้จังหวัดสนับสนุนการพัฒนาชุมชน แต่ส่วนใหญ่ก็เข้าร่วมประชุมในชุมชนร่วมเมื่อกรรมการบ้านมั่นคงเรียกประชุม

ในการทำบ้านมั่นคงก็ทำกันเอง เป็นช่างกันเองเป็นครั้งแรกที่ได้ลงมือสร้างชุมชน ทั้งถนนก็ทำกันเอง และรู้สึกดีใจมากที่สุดที่ได้เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน 1 แปลง ตอนหลังก็ได้ร่วมกับเครือข่ายในการเสนอโฉนดชุมชน เพราะจะทำให้ได้อยู่ในที่ อบจ. ถึงชั่วลูกชั่วหลาน

นายแพง ทองอ่อน (จ้อย) เกิดวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2513 เกิดที่บ้านคูยาง ต.ตำน้ำแชน อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี เริ่มทำอิฐตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยเป็นลูกจ้างรายวัน วันละ 15 บาท ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2535 จ้อยย้ายเข้ามาอยู่บ้านหาดสวนยามาเป็นลูกจ้างของยายชู ได้ค่าแรงวันละ 35 บาท ทำทุกอย่างที่เข้าแก้มอบให้ จ้อยอดทนจนได้ค่าแรงเพิ่มวันละ 250 บาท อาศัยอยู่กับเจ้าแก้วมาโดยตลอด คนงานทุกคนที่มาเป็นลูกจ้างทำอิฐ พักอยู่กับเจ้าแก้วคือยายชู ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินและที่ดินทั้งหมดเป็นของเจ้าแก้ว ต่อมาเมื่อนักพัฒนาแนะนำให้แรงงานปั้นอิฐทั้งหมดเป็นเจ้าของสิทธิบ้านและที่ดิน จึงสมัครเป็นสมาชิกออมทรัพย์ด้วย ต่อมาก็มีงบประมาณบ้านมั่นคงลงมา จึงได้รู้ว่ามีภาระจากเจ้าแก้ว 5 ไร่ เพื่อขอแบ่งที่ดินในที่สุด แรงงานอิฐทุกคนที่เป็นสมาชิกก็ได้สิทธิที่ดินคนละแปลงเป็นของตัวเอง

ตัวเองก็ได้ร่วมประชุมทุกครั้งเมื่อกรรมการเรียก ตั้งแต่เรื่องบ้านมั่นคงประชุมเพื่อร่วมกันสร้างถนนปรับปรุงสิ่งแวดล้อม หรือประชุมเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ ประชุมเพื่อร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านหรือประชุมเตรียมตัวช่วยกันตอนฤดูฝนหลาก ซึ่งต้องย้ายบ้านขึ้นอยู่ริมถนนหลวงทุกปีที่น้ำท่วม

นางเพียร สันทัด เกิดเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2518 เกิดที่หาดสวนสุข อ.วิบูลย์ธรรมต.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ประกอบอาชีพแรงงานปั้นอิฐเลี้ยงพ่อ-แม่ ได้เริ่มทำงานที่เตาแม่พันธ์ เหล่าทอง ในปี พ.ศ. 2530 ได้ค่าแรงวันละ 35 บาท เมื่อปี พ.ศ.2529 ได้ย้ายเข้ามาเป็นคนงานของเจ้าของเตาอิฐนายปราศรัย ยืนยง ได้ค่าแรงวันละ 100-150 บาทต่อวัน ต่อมาได้มีนักพัฒนาเกิดความคิดที่อยากช่วยแรงงานเตาอิฐให้มีความมั่นคงและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น มีสมาชิก 114 คน รวมทั้งเจ้าแก้วและพวกแรงงานทำอิฐทุกคน โดยการใช้เวลารวมกลุ่มนานประมาณ 3 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2543 นักพัฒนาจึงชวนให้แรงงานเตาอิฐทุกคน ได้ลงคุยกับเจ้าของเตาอิฐ เพื่อจะขอแบ่งที่ดินบางส่วนให้กับกลุ่มแรงงานเตาอิฐ เพื่อจะได้มีที่ดินเป็นของตัวเอง ก็เลยยอมแบ่งที่ดินให้กว้าง 10 เมตร ความยาว 12 เมตร ปลูกบ้านได้หนึ่งหลัง แต่ก็ยังไม่ดีใจเพราะไม่มีอะไรก็ได้มีการพูดคุยกันในชุมชน และเครือข่ายเรื่องที่ดินที่อยู่

อาศัยถึงการหาแนวทางแก้ปัญหาโดยหัวหน้ากลุ่มแต่ละกลุ่มเข้าประชุมร่วมกับเครือข่ายที่เกิดปัญหาเรื่องที่ดินและที่อยู่อาศัยโดยมี 5 ชุมชน ที่มีที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา โดยออกเป็นโฉนดเพื่อจะได้ดูแลอย่างทั่วถึงและชั่วลูกชั่วหลาน

ในปี พ.ศ. 2489 แม่ใหญ่น้อย สรชัย ปัจจุบันท่านอายุ 82ปี ท่านได้เล่าให้ฟังว่าในปี พ.ศ. 2489 ท่านและครอบครัวของท่านพากันเข้ามาทำมาหากินอยู่ในเมืองและได้เข้ามาอยู่ริมแม่น้ำมูลฝั่งวาริน บริเวณแม่น้ำมูลมีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ บิดาของท่านได้มาเป็นกรรมกรโรงสี และรับจ้างทุกอย่างอยู่ท่าเรือเพราะในสมัยนั้นการสัญจรไม่สะดวกสบายเหมือนทุกวันนี้ บริเวณท่าเรือมีกรรมกรหลายครอบครัวอาศัยอยู่ แต่ที่แน่ๆนั้นบริเวณท่าเรือ มีผู้คนเข้ามาอาศัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411 แต่ก็ยังไม่ได้เกิดหมู่บ้าน เพราะยังไม่มีอำเภอวารินข้าราชการผู้คนที่ไปๆมาๆอยู่ตลอดเวลา กรรมกรปลูกบ้านพอที่จะอาศัยอยู่ชั่วคราวเท่านั้น เจ้าของโรงสีชื่อว่า คุณหญิงตุ่น สามีของท่านชื่อนาย สกต้าย เป็นคนจีน แต่ปัจจุบันท่านได้เปลี่ยนชื่อเป็น ท่านวิชิต โกสารวิทย์ ท่านเป็นผู้ก่อตั้งโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ บริเวณโรงสีของท่านนั้น ส่วนหนึ่งเป็นป่าช้าและเป็นที่พักคนโทษคนเสียชีวิตก็นำมาเผาที่ป่าช้านั้น บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำมูลมีเนื้อที่ 1,375 ไร่ 2 งาน 91 ตารางวา มีเจ้าของมาจับจองไว้หลายคน เช่นพ่อขุนบัน และเจ้าคุณศรี แล้วต่อมาเจ้าคุณศรีได้แบ่งเนื้อที่ส่วนหนึ่งให้ชาวบ้านอยู่ และอีกส่วนได้ทำเป็นบ้านพักพวกข้าบรถ รสพ. ชาวบ้านที่ได้ที่ดินได้ปลูกกระต๊อบอยู่กับครอบครัว พ่อใหญ่อ่วมมีภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นผู้คิดค้นการทำอิฐ

พ่อใหญ่อ่วมโตมากับดิน มือสัมผัสกับดินมาตั้งแต่เกิด ผูกพันกับดินมาโดยตลอด จึงได้คิดค้นสิ่งเกี่ยวกับดินที่คุ้นเคย คือเครื่องปั้นอิฐเพื่อเป็นอาชีพทำอิฐแล้วใช้ชีวิตกับดินมาโดยตลอด

พ่อใหญ่อ่วม จันทะเส อายุ 77 ปี ผู้บุกเบิก แบ่งวิถีอาชีพปั้นอิฐ โดยพ่อใหญ่อ่วมได้เริ่มคิดค้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 ซึ่งใช้เวลานับปี จึงได้ไปจ้างให้ร้านทำเครื่องปั้นอิฐขึ้นมา แต่ก็ไม่สามารถใช้ได้ เสียเงินฟรี แต่พ่อใหญ่อ่วมก็ยังไม่ย่อท้อ จึงคิดที่จะคิดค้นเครื่องปั้นอิฐเอง โดยพ่อใหญ่อ่วมได้แนวคิดจากการทำเส้นขนมจีน ที่ต้องมีการบีบแ่งออกมาเป็นเส้นยาวๆ จากประสบการณ์ที่อยู่กับดินมาตั้งแต่เกิดจึงเกิดการสังเกตดินที่มีอยู่ในชุมชนว่าดินในชุมชนเหมือนแ่งขนมจีนที่สามารถบีบออกมาเป็นเส้นได้เหมือนกัน จึงนำวิธีการบีบเส้นขนมจีนมาดัดแปลงกับเครื่องปั้นอิฐ โดยให้เครื่องบีบดินออกมาเป็นเส้นยาวแล้วตัดให้เป็นก้อนอิฐ จึงได้เครื่องปั้นอิฐขึ้นมา

สมัยที่ยังไม่มีเครื่องปั้นอิฐ จะปั้นด้วยมือ ปั้น 10 คนจะได้ 500 – 6,000 ก้อนต่อวัน พอใช้เครื่องปั้นอิฐจะได้อิฐวันละ 20,000ก้อนต่อวันต่อเครื่อง จึงทำให้ผลิตอิฐได้มากขึ้น แล้วเป็นอาชีพของชาวชุมชนหาดสวนสุขตลอดมา

คุณพ่อกองใจ เทวีพันธ์ อายุ 62 ปี ความเป็นมาของพ่อกองใจ เทวีพันธ์ เกิดอยู่บ้านดงสว่าง อ. อานาจเจริญ จ.อุบลราชธานี เกิดเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 อยู่บ้านเกิดมีอาชีพทำไร่ทำนาเลี้ยงพอ-

แม่เลี้ยงตัวเอง ต่อมาเริ่มเบื่อกับการทำไร่ทำนา จึงชวนเพื่อนที่อยู่บ้านเดียวกันหนีไปทำงานต่างอำเภอ อายุ 16 ปี ได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่ บ้านคูด่าง กงใจทำอิฐอยู่ที่ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2514 มาอยู่กับเจ้าแก้ว มาเป็นลูกจ้างรายเดือนละ 100 บาท ซึ่งในตอนนั้นเจ้าแก้วทำอิฐอยู่ที่บ้านคูด่าง พ่อใหญ่กงใจเป็นลูกจ้างทำอิฐกับเจ้าแก้วได้ประมาณ 3 ปี ก็ย้ายมาอยู่หมู่บ้านหาดสวนสุขปี พ.ศ. 2517 มาเป็นลูกจ้างเจ้าแก้ว แก้ว แก้วจ้างทำอิฐเป็นรายวัน ได้ค่าจ้างวันละ 35 บาท การเป็นอยู่ดีขึ้นเรื่อยๆ จึงมีเงินพอที่จะส่งให้พ่อแม่ที่อยู่ต่างอำเภอ ทำอิฐอยู่กับเจ้าแก้วเรื่อยมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้เจอกับเตี้ย ทั้งสองได้พบรักกัน จึงแต่งงานอยู่กินด้วยกัน มีลูกหนึ่งคนทั้งสองสามีภรรยาทำอาชีพปั้นอิฐเลี้ยงครอบครัว เจ้าแก้วเห็นพ่อใหญ่กงใจทำงานขยันเป็นที่พึ่งพาอาศัยได้ จึงเพิ่มค่าแรงให้เป็นวันละ 50 บาท การครองชีพในสมัยนั้นไม่แพง จึงพอเลี้ยงครอบครัวได้ เลยไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพใหม่ จึงทำอาชีพปั้นอิฐเรื่อยมา

พ่อใหญ่แดง กานจนบุตร เกิดเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2492 เกิดอยู่ที่บ้านน้ำอ้อม อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ ต่อมาได้มาแต่งงานกับคุณยายตาล สีลาจันทร์ เกิดวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 พ่อใหญ่แดงตอนนี้อายุ 65 ปี ยายตาลอายุ 60 ปี สองสามีภรรยามีลูก 4 คน ทำมาหากินอยู่ที่บ้านพ่อใหญ่แดง มีอาชีพขายส้มตำไถ่อย่าง การค้าขายต้องมีการลงทุน บางวันก็ขายได้บ้างไม่ได้บ้าง ไม่ได้กำไร พออยู่กินไปวันๆ พ่อใหญ่แดงจึงต้องออกมาหางานทำใหม่ พ่อใหญ่แดงจึงได้ออกมาถีบ สามล้อในเมือง ส่วนยายตาลขายส้มตำไถ่อย่างอยู่บ้านกับลูก 4 คน พ่อใหญ่แดงถีบสามล้อมาได้ประมาณ 3 ปี ก็เริ่มมีรถสามล้อเครื่องเข้ามา จึงไม่ค่อยมีคนจ้างสามล้อถีบจึงขาดรายได้ ทำให้ไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว จนในปี พ.ศ. 2522 พ่อใหญ่แดงได้พาครอบครัวขายเข้ามาอยู่ที่อุบลราชธานี ได้มาเจอกับยายนุ้ม ซึ่งกำลังหาคนงานมาทำอิฐ จึงได้ชวนพ่อใหญ่แดงไปทำงานด้วย ยายนุ้มจึงได้สร้างกระท่อมให้ครอบครัวของพ่อใหญ่แดงอยู่ใกล้ๆ ที่ทำอิฐ ได้ค่าแรงวันละ 25-35 บาทต่อวัน จึงไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว จึงย้ายไปเป็นลูกจ้างทำอิฐกับแม่ใหญ่ชูศรี ในปี พ.ศ. 2542 ได้ค่าแรง ได้ค่าแรง 50-80 บาท ทำให้การเป็นอยู่ดีขึ้น จึงทำอาชีพปั้นอิฐเรื่อยมา

คุณยายติ่ม คำพงษ์ เกิดเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2499 เกิดที่บ้านคำกลาง ต.บึงใหม่ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ต่อมาได้แต่งงานกับคุณพ่อณรงค์ ทองดวง เมื่อปี พ.ศ. 2515 คุณพ่อณรงค์ ทองดวงเกิดที่บ้านหนองหงอก ต.หนองหิน อ.เมือง จ.ยโสธร ตอนนี้นุ้มคุณพ่อณรงค์ ทองดวง มีอายุ 63 ปี สองสามีภรรยาได้อาศัยอยู่บ้านของยายติ่ม สองสามีภรรยาได้เล่าถึงการเป็นอยู่ในสมัยนั้น ให้ฟังว่า แต่ก่อนมีอาชีพเผาถ่าน ปลูกพืชผัก ปลูกถั่ว ปลูกแตง เป็นอาชีพหลักของครอบครัว ขายถ่านได้กระสอบละ 7 บาท ถั่วก็ขายได้กิโลละ 1 บาท ต่อมาจึงมีการปลูกพืชผักทำไร่ทำสวนทั้งหมู่บ้าน ทำให้พืชผักล้นตลาด พืชผักไม่มีราคาจึงขาดรายได้มาเรื่อยๆจนครอบครัว จึงชวนกันออกมาหางานทำในเมือง จึงได้ไปเจอกับคุณนายรงค์เยาว์ กำลังหาคนงานอยู่ สองสามีภรรยาจึงถามเรื่องงาน คุณนายรงค์เยาว์ จึงอธิบายให้ฟังว่าเป็นงานปั้นอิฐ ทั้งสองสามีภรรยาสนใจ ในปี พ.ศ. 2524 จึงได้ย้ายมาทำอิฐกับคุณนายรงค์เยาว์ ได้ประมาณ 1 ปี คุณนายรงค์เยาว์ก็เสียชีวิต ในปี พ.ศ. 2525 คุณยายติ่มและครอบครัวได้ย้ายเข้ามาทำอิฐที่ชุมชนหาดสวนสุข ไปทำงานกับอยู่กับพ่อใหญ่ออด ทำงานเป็นลูกจ้างรายวัน วันละ 12 – 15 บาท แต่ค่าแรงที่ได้รับน้อยเกินไปไม่พอ

เลี้ยงครอบครัว จึงได้ย้ายไปเป็นลูกจ้างขายสุกรี สุขนา ได้ค่าแรงเพิ่มเป็น 25-35 บาท ทำให้การเป็นอยู่ดีขึ้น และได้อยู่กับขายสุกรี มาเรื่อยๆ ขายสุกรีเห็นลูกจ้างทำงานดี ขยัน จึงเพิ่มค่าแรงให้เป็น 50 บาท ทำให้การเป็นอยู่ดีขึ้น จึงได้ทำอาชีพปั้นอิฐเรื่อยมา

พ่อใหญ่อ้อด ศรีวัฒนานนท์ (เฒ่าแก่เตาอิฐ) เริ่มทำอิฐในปี พ.ศ. 2518 แต่ก่อนทำกันเองในครอบครัว การเป็นอยู่ของพ่ออ้อดดีขึ้นเพราะอิฐกำลังขาด จึงคิดหาคนมาเป็นลูกจ้าง มีคนงานมาจากต่างอำเภอ พ่อใหญ่อ้อดจึงชวนให้มาทำอิฐด้วย โดยจ้างค่าแรงเป็นเงินด้วย เดือนละ 100 บาท ทำกับข้าวให้ด้วย สร้างที่พักให้ด้วย มีคนงาน 4 คน คนงาน 4 คนทำอิฐได้วันละ 2,000 ก้อนต่อวัน ต่อมาตลาดการขายอิฐได้ขยายขึ้นมาก จึงทำให้การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ในปี พ.ศ. 2525 พ่ออ้อดได้ไปซื้อเครื่องปั้นอิฐเพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้ตามความต้องการของตลาด และพ่ออ้อดจึงมีคนงานเพิ่มขึ้น 5 ครอบครัว และสร้างที่พักให้ พ่ออ้อดจึงเพิ่มค่าแรงให้เป็นวันละ 120-150 บาท เพราะการทำอิฐในสมัยนั้นไม่ได้ลงทุนมากมาย เพราะมีวัสดุทำอิฐอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เช่นดิน ก็ขุดจากพื้นที่ของตนเอง แกลบก็รถหนึ่งแกล่ 150 บาท ทำให้พ่อใหญ่อ้อดมีกำไรจากการขายอิฐมาก พ่อใหญ่อ้อดจึงยึดอาชีพทำอิฐเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ปัจจุบันค่าลงทุนจะเพิ่มขึ้น พ่อใหญ่อ้อดก็ยังทำอาชีพปั้นอิฐอยู่ เพราะเป็นอาชีพหลักของชุมชนหาความสุข และยังเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมาก

ภาคผนวก ง

ประวัติทีมวิจัยและกระบวนการความคืบหน้าในการทำวิจัย

ประวัติและบทบาทหน้าที่ทีมวิจัย

ชื่อ นางสาวสุอำพร อุดรา

เกิด วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2516 อายุ 43 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 139/3 ถนนวิบูลธรรม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่ เป็นประธาน โครงการวิจัยชุมชน

เป็นแกนนำในชุมชน ฝ่ายประสานงานเครือข่าย

เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ อยู่ฝ่ายการเงิน

เป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายตรวจสอบ

เป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 3 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช.

ชื่อ นายอุทัย โยธา

เกิด วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2511 อายุ 47 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 121 ถนนวิบูลธรรม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่ เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายเตรียมจัดเวทีประชุม

เป็นผู้สอนวัฒนธรรมให้กับเยาวชนในชุมชน

เป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายตรวจสอบ

เป็นทีมช่างในชุมชน ฝ่ายจัดทีมทำงานในชุมชน

ชื่อ นางแดง บ้านแสน

เกิด วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2501 อายุ 57 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 121 ถนนวิบูลธรรม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่ เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายประชาสัมพันธ์

เป็นแกนนำชุมชน ฝ่ายสวัสดิการชุมชนการเงิน

เป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายบัญชี

เป็นกรรมการบ้านมั่นคง ฝ่ายการเงิน เก็บเงินส่ง พ.อ.ช.

เป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 6 ฝ่ายประสานงานกลุ่ม

ชื่อ นางวันเพ็ญ สมเดช

เกิด วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 อายุ 57 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 33/12 ถนนวิบูลธรรม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่ เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายการเงิน

เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายตรวจสอบ

เป็นกรรมการกองทุนสวัสดิการ ฝ่ายบัญชี

เป็นกรรมการเด็กซีดีพี ฝ่ายประชาสัมพันธ์

ชื่อ นางสาวลัดดาวัลย์ ทองดวง

เกิด วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2515 อายุ 44 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 135/3 ถนนวิบูลธรรม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่ เป็นนักวิจัยชุมชน ฝ่ายบันทึกเทปและจดบันทึก

เป็นแกนนำในชุมชน ฝ่ายจัดหาทีมช่างชุมชน

เป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 4 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช.

เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายการเงิน

เป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายตรวจสอบ

เป็นกรรมการบ้านมั่นคง ฝ่ายบัญชี และเข้าร่วมเครือข่ายในปี พ.ศ. 2540

ชื่อ นางสุภาภรณ์ สุขมี

เกิด วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2516 อายุ 43 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 4/3 ถนนวิบูลธรรม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่ เป็นผู้ช่วยนักวิจัยชุมชน ฝ่ายสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล

เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายการเงิน

เป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 5 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช.

เป็นกรรมการบ้านมั่นคง ฝ่ายตรวจสอบ

เป็นกรรมการกองทุนเงินล้าน ฝ่ายบัญชี

ชื่อ นางวิไลพร ศรีวัฒนานนท์

เกิด วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 อายุ 40 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 14/1 ถนนวิบูลธรรม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่ เป็นผู้ช่วยนักวิจัยชุมชน ฝ่ายสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูล และรวบรวมข้อมูล

เป็นแกนนำชุมชน ฝ่ายประสานงาน

เป็นกรรมการกลุ่มย่อยที่ 2 ฝ่ายเก็บเงินส่ง พ.อ.ช.

เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายการเงิน

เป็นกรรมการกองทุนแม่ ฝ่ายบัญชี

รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1

ขั้นตอนการดำเนินงาน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 ต่อเนื่องมาถึง ฉบับที่ 5-6 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้เมืองใหญ่มีความเจริญเพราะเป็นที่ราบเป็นศูนย์กลางพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ขอนแก่น โคราซ อุบลราชธานี เชียงใหม่ สงขลา เป็นต้น แต่ภาคชนบทของทุกภาคกลับประสบความล้มเหลวในภาคเกษตร ทำให้เกิดการอพยพหลังไหลเข้าหัวเมืองใหญ่ของเกษตรกรที่ล้มเหลว ซึ่งด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดปัญหาสลัมหรือชุมชนแออัดขึ้น แทบทุกหัวเมืองในสวนของอีสานเกิดชุมชนสลัมขึ้นในขอนแก่น โคราซ และอุบลราชธานี เช่น ชุมชนลับแล ชุมชนหาดวัดใต้ และชุมชนหาดสวนยา ซึ่งต่อมาได้ขยายไปตลอดริมฝั่งมูล และแยกตัวตั้งเป็นชุมชนหาดสวนสุข ณ ปัจจุบัน

การเกิดชุมชนสลัมขึ้นนับ 1000 แห่งในกรุงเทพมหานคร และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับหัวเมืองในต่างจังหวัด ในขณะที่แผนพัฒนาประเทศมาถึงขั้นวิกฤตก็ยังมุ่งเน้นการพัฒนาแบบเดิมเมืองมีการขยายตัวเพิ่มตลอด ที่ดินถูกระดมกว้านซื้อเพื่อการพาณิชย์การลงทุน ทำให้เกิดการไล่ที่ไล่ลื้อทั้งจากภาคเอกชนและรัฐ ทำให้ชุมชนเริ่มมีการรวมตัวต่อสู้โดยมี ศูนย์รวมพัฒนาชุมชน (เดิมชื่อศูนย์รวมสลัม) และนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นที่ปรึกษา เช่น ศูนย์รวมสลัมซึ่งมีสมาชิกประมาณ 30 แห่ง กระจายอยู่ทั่ว กทม. หรือกลุ่มสลัมคลองเตย สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้บรรจุชุมชนเมืองเข้าในแผนพัฒนา โดยมีเทศบาล กทม. จังหวัด การเคหะแห่งชาติ เป็นผู้ดูแลและพัฒนา จึงทำให้ชุมชนสลัมได้รับการยอมรับว่าเป็นคนจนเมือง มีความสำคัญเท่ากับชาวไร่ชาวนาในชนบท แต่อย่างไรก็ตามกระแสพัฒนาที่ทุนเสรีครอบครองปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะที่ดินไว้ในมือตามกฎหมายการครอบครองสิทธิ์ที่ดินแบบไม่มีขอบเขตได้อย่างเสรีและแผนรัฐบาลก็อุดหนุนทุนเอกชนอย่างเต็มที่ ทำให้ชาวสลัมทั้งประเทศต่างก็อยู่ในการภาวะถูกไล่ลื้อ หรืออยู่แผนการไล่ลื้อ ในขยายโครงการขนาดใหญ่ทั้งของรัฐและเอกชนอยู่ตลอดเวลา

ต่อมาเมื่อปี 2535 ศูนย์รวมพัฒนาชุมชน (ศชอ.) ได้ผลักดันให้มีการเจรจากับรัฐบาล นายกรัฐมนตรีนายอานันท์ ปุณณารชุน ให้อนุมัติงบประมาณตั้งกองทุนพัฒนาคนจนเมือง (โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองหรือ พชม. และภายหลังขยายมาทำงานชนบทจึงเปลี่ยนมาเป็นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ พอช.) ได้สำเร็จเพิ่มจากการเคหะแห่งชาติ ทำให้กองทุนนี้ได้เป็นช่องทางในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย ของชาวชุมชนแออัดและชนบททั่วประเทศ ชุมชนเมืองในจังหวัดอุบล เช่น ชุมชนลับแล ชุมชนเกตุแก้ว ชุมชนหนองสระ ชุมชนหาดสวนสุข ชุมชนคุรุมิตร ก็ได้ใช้กองทุนนี้สำหรับแรงงานเตาอิฐ ซึ่งเป็นแรงงานปั้นอิฐที่ไร้ที่ดิน

ความต้องการวิจัย แรงงานเตาอิฐเป็นแรงงานปั้นอิฐที่อยู่กับเตาแก๊สเตาอิฐมา 3-4 รุ่นอายุคนในฐานะแรงงานที่ถูกอุปถัมภ์ให้ทำงานที่ค่าแรงส่วนหนึ่งได้เป็นที่อยู่อาศัยอยู่ในที่ดินของเตาแก๊ส ซึ่งแทบทุกเตาจะครอบครองที่ดินริมมูล โดยจับจองไว้ตั้งแต่ยุคก่อตั้งเพื่อขุดดินขึ้นปั้นอิฐ ดังนั้นแรงงานปั้นอิฐ จะมีที่อยู่อาศัยอยู่ได้ตราบใดที่เป็นแรงงานปั้นอิฐ แต่เมื่อใดที่เปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่นก็จะไร้ที่อยู่อาศัยทันที ดังนั้นตลอดชีวิตที่เป็นแรงงานนั้น เขาแทบไม่มีทรัพย์สินใดๆ ที่จะเป็นหลักในอนาคต

แต่ในปี 2541-2542 ได้มีนักพัฒนาเอกชน จาก ศชอ. ได้เข้ามาจัดตั้งกลุ่มแรงงานปั้นอิฐ และได้สร้างกระบวนการกระจายที่ดินสู่คนไร้ที่ดิน โดยใช้เวลา 3 ปี ทำให้แรงงานปั้นอิฐ 60 ครัวเรือนได้มีที่ดินเป็นของตัวเอง เข้าถึงกองทุน ของสถาบันพัฒนาชุมชน (พอช.) มาใช้ในการพัฒนาจัดระบบสาธารณสุขไปทั่วโลก บ้านที่อยู่อาศัย

เราจึงจะทำการวิจัยให้เห็นถึงกระบวนการความมุ่งมั่นตั้งใจหาที่ดิน หาบ้านที่อยู่ที่มีมั่นคงของคนกลุ่มนี้ว่าเป็นมาอย่างไร เพื่อเป็นบทเรียนข้อมูลสำหรับผู้ไร้ที่ดินชนชั้นล่างอื่นๆศึกษาเป็นบทเรียนในโอกาสต่อไปโดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้

ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงาน

เรื่องที่ดินที่อยู่อาศัย/การศึกษา

ในระบบการสร้างบ้านแรงงานปั้นอิฐ ซึ่งมีการศึกษาต่ำและไม่ค่อยมีเครดิต มีปากเสียงในการตัดสินใจพัฒนาชุมชนหรือสอนแบบต่างๆ แต่ในโครงการบ้านมั่นคงถือเป็นครั้งแรกที่เปิดโอกาสให้แรงงาน ได้ลงมือทุกอย่างด้วยตัวเอง การทำออมทรัพย์ การถมที่แหล่งที่อยู่ใหม่เพื่อสร้างชุมชนใหม่ทุกจุดที่แรงงานเป็นผู้นำเตาแก๊สเป็นผู้ตาม

อย่างไรก็ตามหลังจากกระบวนการการสร้างบ้านมั่นคงของแรงงานอิฐผ่านไปที่ดินที่มีราคาแพงขึ้น พื้นที่นี้กลายเป็นทำเลทองของนักลงทุนที่ทำรีสอร์ท

สาเหตุทำไมต่อสู้เรื่องที่ดิน

- ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- อยากมีที่ดินเป็นของตัวเอง
- อยากมีที่ดินที่มั่นคง
- อยากมีสิทธิในที่ดินไว้จนชั่วลูกชั่วหลาน
- เพื่อป้องกันการบุกรุกที่ของรัฐ
- คนจนส่วนมากไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง
- เพื่อป้องกันการไล่รื้อของรัฐ

การต่อสู้

- การรวมตัวกันของสมาชิกผู้เดือดร้อนเรื่องที่ดิน ที่ไม่มีความมั่นคง
- ร่วมกันกับพี่น้องเครือข่ายฯ เข้าร่วมผลักดันนโยบายโฉนดชุมชน
- เข้าร่วมกับพีมูฟขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม
- ร่วมกันผลักดันนโยบายหลายเรื่อง ทั้งอยู่ลานพระรูปทรงม้าเป็นเวลา 23 วัน อยู่ข้างท่าเนียบรัฐบาล 18 วัน
- ร่วมกันกับพี่น้องเครือข่ายไปยื่นหนังสือ ข้อเสนอของชุมชนในวันที่อยู่อาศัยทุกปี

เป้าหมายในการต่อสู้เรื่องที่ดินที่อยู่อาศัย

- เพราะอยากมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง
- มีสิทธิในที่ดิน เพราะเราเป็นผู้บุกกรก เราไม่ใช่ผู้บุกกรก

ในด้านดี

- แรงงานได้บ้านได้ที่ดิน
- กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการชุมชน
- มีเงินหมุนเวียนในกลุ่ม
- มีแหล่งเงินกู้
- มีผู้นำกลุ่มย่อยในแต่ละกลุ่ม

ในด้านที่ไม่ดี

- มีที่ดินที่ไม่มั่นคง
- เป็นหนี้เพิ่ม
- มีทะเบียนบ้านชั่วคราว
- มีอาชีพไม่แน่นอน
- รายได้ไม่แน่นอน

ความสำเร็จ

- พวกแรงงานอิฐมีบ้านมีที่ดินเป็นของตัวเอง
- มีสิทธิเท่าเทียมกับเช่าแก่
- มีทะเบียนบ้านเป็นของตัวเอง
- มีระบบสาธารณูปโภคน้ำประปา ไฟฟ้า ถนนเป็นของตัวเอง
- มีกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เป็นการเชื่อมต่อชุมชนภายนอก

- มีเงินหมุนเวียนในกลุ่ม
- มีสวัสดิการครัวเรือนในชุมชน
- มีกองทุนสวัสดิการวันละบาทร่วมกับพี่น้องเครือข่าย
- มีกองทุนธนาคารที่ดินร่วมกับพี่น้องเครือข่าย
- รู้จักวิธีการแก้ไขปัญหาของตัวเอง และช่วยเหลือพี่น้องที่มีปัญหา
- จักสิทธิของตัวเอง
- เป็นที่ยอมรับของสังคม
- มีทุนการศึกษาของบุตรหลาน จากกองทุนสวัสดิการวันละบาทร่วมกับพี่น้องเครือข่าย

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชนหาดสวนสุข

ในปี พ.ศ. 2489 แม่ใหญ่น้อย ศรีชัย ปัจจุบันท่านอายุ 82ปี ท่านได้เล่าให้ฟังว่าในปี พ.ศ. 2489 ท่านและครอบครัวของท่านพากันเข้ามาทำมาหากินอยู่ในเมืองและได้เข้ามาอยู่ริมแม่น้ำมูลฝั่งวาริน บริเวณแม่น้ำมูลมีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ บิดาของท่านได้มาเป็นกรรมกรโรงสี และรับจ้างทุกอย่างอยู่ท่าเรือเพราะในสมัยนั้นการสัญจรไม่สะดวกสบายเหมือนทุกวันนี้ บริเวณท่าเรือมีกรรมกรหลายครอบครัวอาศัยอยู่ แต่ที่แน่ๆนั้นบริเวณท่าเรือ มีผู้คนเข้ามาอาศัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411 แต่ก็ยังไม่ได้เกิดหมู่บ้าน เพราะยังไม่มีอำเภอวารินข้าราชการผู้คนที่ไปมาๆอยู่ตลอดเวลา กรรมกรปลูกบ้านพอที่จะอาศัยอยู่ชั่วคราวเท่านั้น เจ้าของโรงสีชื่อว่า คุณหญิงตุ่น สามิของท่านชื่อนาย สกต้าย เป็นคนจีน แต่ปัจจุบันท่านได้เปลี่ยนชื่อเป็น ท่านวิชิต โกสารวิทย์ ท่านเป็นผู้ก่อตั้งโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ บริเวณโรงสีของท่านนั้น ส่วนหนึ่งเป็นป่าช้าและเป็นที่พักคนโทษคนเสียชีวิตก็นำมาเผาที่ป่าช้านั้น บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำมูลมีเนื้อที่ 1,375 ไร่ 2 งาน 91 ตารางวา มีเจ้าของมาจับจองไว้หลายคน เช่นพ่อขุนบัน และเจ้าคุณศรี แล้วต่อมาเจ้าคุณศรีได้แบ่งเนื้อที่ส่วนหนึ่งให้ชาวบ้านอยู่ และอีกส่วนได้ทำเป็นบ้านพักพวกขับรถ รสพ. ชาวบ้านที่ได้ที่ดินได้ปลูกกระต๊อบอยู่กับครอบครัว พ่อใหญ่อ่วมมีภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นผู้คิดค้นการทำอิฐ

พ่อใหญ่อ่วมโตมากับดิน มือสัมผัสกับดินมาตั้งแต่เกิด ผูกพันกับดินมาโดยตลอด จึงได้คิดค้นสิ่งเกี่ยวกับดินที่คุ้นเคย คือเครื่องปั้นอิฐเพื่อเป็นอาชีพทำอิฐแล้วใช้ชีวิตกับดินมาโดยตลอด

พ่อใหญ่อ่วม จันทะเส อายุ 77 ปี ผู้บุกเบิก แบ่งวิถีอาชีพปั้นอิฐ โดยพ่อใหญ่อ่วมได้เริ่มคิดค้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 ซึ่งใช้เวลานับปี จึงได้ไปจ้างให้ร้านทำเครื่องปั้นอิฐขึ้นมา แต่ก็ไม่สามารถใช้ได้ เสียเงินฟรี แต่พ่อใหญ่อ่วมก็ยังไม่ย่อท้อ จึงคิดที่จะคิดค้นเครื่องปั้นอิฐเอง โดยพ่อใหญ่อ่วมได้แนวคิดจากการทำเส้นขนมจีน ที่ต้องมีการบีบแ่งออกมาเป็นเส้นยาวๆ จากประสบการณ์ที่อยู่กับดินมาตั้งแต่เกิดจึงเกิดการสังเกตดินที่มีอยู่ในชุมชนว่าดินในชุมชนเหมือนแ่งขนมจีนที่สามารถบีบออกมาเป็นเส้นได้เหมือนกัน จึงนำวิธีการบีบเส้นขนมจีนมาดัดแปลงกับเครื่องปั้นอิฐ โดยให้เครื่องบีบดินออกมาเป็นเส้นยาวแล้วตัดให้เป็นก้อนอิฐ จึงได้เครื่องปั้นอิฐขึ้นมา

สมัยที่ยังไม่มีเครื่องปั่นอิฐ จะปั่นด้วยมือ ปั่น 10 คนจะได้ 500 – 6,000 ก้อนต่อวัน พอใช้เครื่องปั่นอิฐจะได้อิฐวันละ 20,000 ก้อนต่อวันต่อเครื่อง จึงทำให้ผลิตอิฐได้มากขึ้น แล้วเป็นอาชีพของชาวมุขชนหาดสวนสุขตลอดมา

แรงงานทำอิฐ

คุณพ่อกองใจ เทวีพันธ์ อายุ 62 ปี ความเป็นมาของพ่อกองใจ เทวีพันธ์ เกิดอยู่บ้านดงสว่าง อ. อำนาจเจริญ จ.อุบลราชธานี เกิดเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 อยู่บ้านเกิดมีอาชีพทำไร่นาเลี้ยงพ่อแม่เลี้ยงตัวเอง ต่อมาเริ่มเบื่องานทำไร่นา จึงชวนเพื่อนที่อยู่บ้านเดียวกันหนีไปทำงานต่างอำเภอ อายุ 16 ปี ได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่ บ้านคูยาง กงใจทำอิฐอยู่ที่ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2514 มาอยู่กับเจ้าแก้ว มาเป็นลูกจ้างรายเดือนละ 100 บาท ซึ่งในตอนนั้นเจ้าแก้วทำอิฐอยู่ที่บ้านคูยาง พ่อใหญ่กองใจเป็นลูกจ้างทำอิฐกับเจ้าแก้วได้ประมาณ 3 ปี ก็ย้ายมาอยู่หมู่บ้านหาดสวนสุขปี พ.ศ. 2517 มาเป็นลูกจ้างเจ้าแก้ว แก้ว แก้วทำอิฐเป็นรายวัน ได้ค่าจ้างวันละ 35 บาท การเป็นอยู่ดีขึ้นเรื่อยๆ จึงมีเงินพอที่จะส่งให้พ่อแม่ที่อยู่ต่างอำเภอ ทำอิฐอยู่กับเจ้าแก้วเรื่อยมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้เจอกับเตี้ย ทั้งสองได้พบรักกัน จึงแต่งงานอยู่กินด้วยกัน มีลูกหนึ่งคนทั้งสองสามีภรรยาทำอาชีพปั่นอิฐเลี้ยงครอบครัว เจ้าแก้วเห็นพ่อใหญ่กองใจทำงานขยันเป็นที่พึ่งพาอาศัยได้ จึงเพิ่มค่าแรงให้เป็นวันละ 50 บาท การครองชีพในสมัยนั้นไม่แพง จึงพอเลี้ยงครอบครัวได้ เลยไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพใหม่ จึงทำอาชีพปั่นอิฐเรื่อยมา

พ่อใหญ่แดง กานจนบุตร เกิดเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2492 เกิดอยู่ที่บ้านน้ำอ้อม อ. กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ ต่อมาได้มาแต่งงานกับคุณยายตาล สีลาจันทร์ เกิดวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 พ่อใหญ่แดงตอนนี้อายุ 65 ปี ยายตาลอายุ 60 ปี สองสามีภรรยามีลูก 4 คน ทำมาหากินอยู่ที่บ้าน พ่อใหญ่แดง มีอาชีพขายส้มตำไถ่อย่าง การค้าขายต้องมีการลงทุน บางวันก็ขายได้บ้างไม่ได้บ้าง ไม่ได้กำไรพออยู่กินไปวันๆ พ่อใหญ่แดงจึงต้องออกมาหางานทำใหม่ พ่อใหญ่แดงจึงได้ออกมาถีบ สามล้อในเมือง ส่วนยายตาลขายส้มตำไถ่อย่างอยู่บ้านกับลูก 4 คน พ่อใหญ่แดงถีบสามล้อมาได้ประมาณ 3 ปี ก็เริ่มมีรถสามล้อเครื่องเข้ามา จึงไม่ค่อยมีคนจ้างสามล้อถีบจึงขาดรายได้ ทำให้ไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว จนในปี พ.ศ. 2522 พ่อใหญ่แดงได้พาครอบครัวย้ายเข้ามาอยู่ที่อุบลราชธานี ได้มาเจอกับยายนุ่น ซึ่งกำลังหาคนงานมาทำอิฐ จึงได้ชวนพ่อใหญ่แดงไปทำงานด้วย ยายนุ่นจึงได้สร้างกระต๊อบให้ครอบครัวของพ่อใหญ่แดงอยู่ใกล้ๆที่ทำอิฐ ได้ค่าแรงวันละ 25-35 บาทต่อวัน จึงไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว จึงย้ายไปเป็นลูกจ้างทำอิฐกับแม่ใหญ่ชูศรี ในปี พ.ศ. 2542 ได้ค่าแรง ได้ค่าแรง 50-80 บาท ทำให้การเป็นอยู่ดีขึ้น จึงทำอาชีพปั่นอิฐเรื่อยมา

คุณยายติ่ม คำพงษ์ เกิดเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2499 เกิดอยู่บ้านคำกลาง ต.บึงไผ่

อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ต่อมาได้แต่งงานกับคุณพ่อณรงค์ ทองดวง เมื่อปี พ.ศ. 2515 คุณพ่อณรงค์ ทองดวง เกิดที่บ้านหนองหงอก ต.หนองหิน อ.เมือง จ.ยโสธร ตอนนี้อยู่คุณพ่อณรงค์ ทองดวง มีอายุ 63 ปี สองสามีภรรยาได้อาศัยอยู่บ้านของคุณยายติ่ม สองสามีภรรยาได้เล่าถึงการเป็นอยู่ในสมัยนั้น ให้ฟังว่า แต่ก่อนมีอาชีพเผาถ่าน ปลูกพืชผัก ปลูกถั่ว ปลูกแตง เป็นอาชีพหลักของครอบครัว ขายถ่านได้กระสอบละ 7 บาท ถั่วก็ขายได้กำละ 1 บาท ต่อมาจึงมีการปลูกพืชผักทำไร่ทำสวนทั้งหมดที่บ้าน ทำให้พืชผักล้นตลาด พืชผักไม่มีราคาจึงขาดรายได้มาเรื่อยๆจนครอบครัว จึงชวนกันออกมาหางานทำในเมือง จึงได้ไปเจอกับคุณนายนงค์เยาว์กำลังหาคนงานอยู่ สองสามีภรรยาจึงถามเรื่องงาน คุณนายนงค์เยาว์ จึงอธิบายให้ฟังว่าเป็นงานปั้นอิฐ ทั้งสองสามีภรรยาสนใจ ในปี พ.ศ.2524 จึงได้ย้ายมาทำอิฐกับคุณนายนงค์เยาว์ ได้ประมาณ 1 ปี คุณนายนงค์เยาว์ก็เสียชีวิต ในปี พ.ศ. 2525 คุณยายติ่มและครอบครัวได้ย้ายเข้ามาทำอิฐที่ชุมชนหาดสวนสุข ไปทำงานกับอยู่กับพ่อใหญ่อ้อด ทำงานเป็นลูกจ้างรายวัน วันละ 12 – 15 บาท แต่ค่าแรงที่ได้รับน้อยเกินไปไม่พอเลี้ยงครอบครัว จึงได้ย้ายไปเป็นลูกจ้างขายอิฐ สุขนา ได้ค่าแรงเพิ่มเป็น 25-35 บาท ทำให้การเป็นอยู่ดีขึ้น และได้อยู่กับขายอิฐ มาเรื่อยๆ ขายอิฐเห็นลูกจ้างทำงานดี ขยัน จึงเพิ่มค่าแรงให้เป็น 50 บาท ทำให้การเป็นอยู่ดีขึ้น จึงได้ทำอาชีพปั้นอิฐเรื่อยมา

พ่อใหญ่อ้อด ศรีวัฒนานนท์ (เจ้าแก้วเตาอิฐ) เริ่มทำอิฐในปี พ.ศ. 2518 แต่ก่อนทำกันเองในครอบครัว การเป็นอยู่ของพ่ออ้อดดีขึ้นเพราะอิฐกำลังขายดี จึงคิดหาคนมาเป็นลูกจ้าง มีคนงานมาจากต่างอำเภอ พ่อใหญ่อ้อดจึงชวนให้มาทำอิฐด้วย โดยจ้างค่าแรงเป็นเงินด้วย เดือนละ 100 บาท ทำกับข้าวให้ด้วย สร้างที่พักให้ด้วย มีคนงาน 4 คน คนงาน 4 คนทำอิฐได้วันละ 2,000 ก้อนต่อวัน ต่อมาตลาดการขายอิฐได้ขยายขึ้นมาก จึงทำให้การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ในปี พ.ศ. 2525 พ่ออ้อดได้ไปซื้อเครื่องปั้นอิฐเพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้ตามความต้องการของตลาด และพ่ออ้อดจึงมีคนงานเพิ่มขึ้น 5 ครอบครัว และสร้างที่พักให้ พ่ออ้อดจึงเพิ่มค่าแรงให้เป็นวันละ 120-150 บาท เพราะการทำอิฐในสมัยนั้นไม่ได้ลงทุนมากมาย เพราะมีวัสดุทำอิฐอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เช่นดิน ก็ขุดจากพื้นที่ของตนเอง แกลบก็รถหนึ่งแค่ 150 บาท ทำให้พ่อใหญ่อ้อดมีกำไรจากการขายอิฐมาก พ่อใหญ่อ้อดจึงยึดอาชีพทำอิฐเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ปัจจุบันค่าลงทุนจะเพิ่มขึ้น พ่อใหญ่อ้อดก็ยังทำอาชีพปั้นอิฐอยู่ เพราะเป็นอาชีพหลักของชุมชนหาดสวนสุข และยังเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมาก

(1.) แรงงานปั้นอิฐ 60 ครอบครัวที่ได้บ้านมั่นคง

1.นายศรยุทธ	เผาอิฐ
2.นายธีระพงษ์	ศิริมูล
3.นางวิไล	ศรีมนตรี
4.นางละมัย	ศรีมนตรี

5.นายวิชัย	ศรีมนตรี
6.นายใจ	ศรีมนตรี
7.นายสมพร	เหลืองทอง
8.นางทองคำ	มุกดาหาร
9.นายทองสอง	งอนไคร
10.นายสมัย	ไชยโกษ
11.นายแดง	เหลาทอง
12.นางวิไลพร	ศรีวัฒนานนท์
13.นายสุรศักดิ์	ศรีวัฒนานนท์
14.นางพิศพร	บัวจระ
15.นายอภิชาติ	เถาว์โท
16.นายสมาน	พวงเงิน
17.นางเพ็ชร	สันทัด
18.นางสู๋	สันทัด
19.นายหนูกาจัญ	พวงเงิน
20.นายวิถิ	คำแดง
21.นายปุ่น	สายสี
22.นางพิศมัย	ยื่นยั้ง
23.นางไพโร	พวงเงิน
24.นางสุอำพร	อุตรา
25.นางลัดดาวัลย์	ทองดวง
26.นางลัดดา	นีกชอบ
27.นางพนาวัลย์	สุขนา
28.นายสมแพง	ทองอ่อน
29.นางสมจิต	จ่ายประโคน
30.นางไมตรี	อาสาราช
31.นางสนมบ๊อง	เกษวัตร
32.นายเสรี	จ่ายประโคน
33.นางอรอุมา	อาสาราช
34.นางหนูตาล	สีลาจันทร์
35.นางรัตนา	สุขมี
36.นางสุภาภรณ์	สุขมี

37.นางลำอังก์	สุพรรณ
38.นาโสภา	บุญสงค์
39.นางวันนา	บุญสงค์
40.นายเพชร	แก้วรักษา
41.นางอำภา	กาญจนบุตร
42.นางอนงค์	สุวรรณคำ
43.นางสมจิตร	ปัสสาราช
44.นายสุนทร	กลิ่นหอม
45.นาวแดง	เรียมแสน
46.นายจำปา	เกษมสุข
47.นายบุญเลิศ	จัน โส
48.นายประพิศ	ดุจดา
49.นางกองการ	แสงกล้า
50.นายคำสอน	กลิ่นหอม
51.นายณรงค์ชัย	น้ำคำ
52.นายเฉลียว	จันทะแสง
53.นางละเอียด	จันทะเส
54.นางนุศรา	บุญจันทร์
55.นางสุคใจ	ธิโกศรี
56.นายอดุลย์	จันทะเส
57.นายประธาน	สายบุตร
58.นางศรัหวัน	จันทะเส
59.นางทับทวรรณ	ดุจดา
60.นายเกรียงไกร	บุญเย็น

(2.)ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงาน ที่อยู่/ที่ดิน/การศึกษา

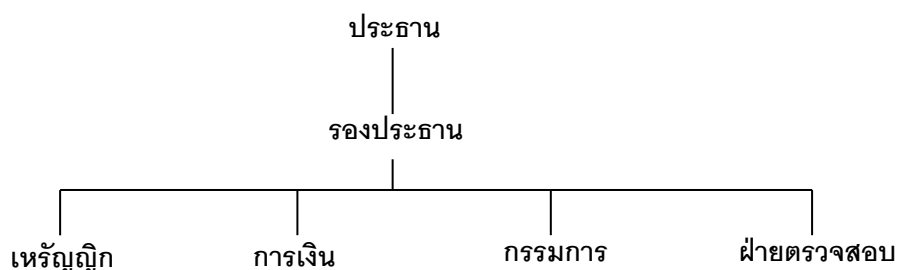
ในกระบวนการสร้างบ้านแรงงานป็นอิฐ ซึ่งมีการศึกษาต่ำและไม่ค่อยมีเครดิตเพราะยากจน ไม่ค่อยมีปากเสียในการตัดสินใจพัฒนาชุมชนหรือกิจกรรมต่างๆ แต่ในโครงการบ้านมั่นคงถือเป็นครั้งแรกที่มีโครงการ แรงงานเป็นผู้ทำ ถ้าแก่เป็นผู้ตาม อย่างไรก็ตามหลังจากกระบวนการสร้างบ้านมั่นคงของแรงงานอิฐผ่านไป ที่ดินมีราคาแพงขึ้น พื้นที่นี้กลายเป็นทำเลทองของนักลงทุน รีสอร์ท ห้องอาหาร มีโครงการพัฒนากำแพงทางเดินพักผ่อนริมมูลเกิดขึ้นและเป็นสาธารณูปโภค ทำให้เป็นพื้นที่พัฒนา นำเข้าแรงงานเตาอิฐ โชคดีที่มีโอกาสได้เป็นเจ้าของที่ดินที่อยู่อาศัย (45-60 ตร.ว.) ต่อหลังแต่ทั้งถ้าแก่และ

แรงงานต่างก็ไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ เพราะพื้นที่นี้ถูกประกาศเป็นที่อยู่ในการดูแลของ อบจ. แต่โครงการบ้านมั่นคง ทั้ง 5 จุด (จุดที่ 6 มีสิทธิ์เอกสารโฉนด) ได้เสนอทำโฉนดชุมชนตามนโยบายรัฐบาล (ปี 2553-2558)

(3.) ขั้นตอนการทำบ้านมั่นคง

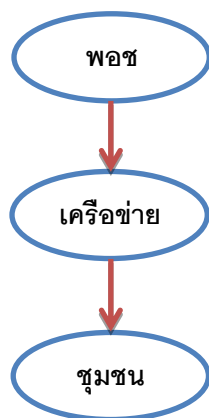
1. กลุ่มออมทรัพย์

โครงสร้างกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหาความสุข

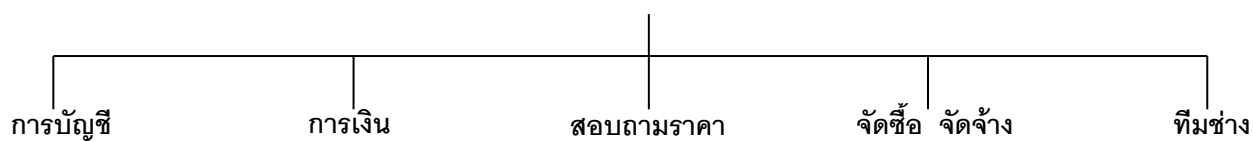
2. สํารวจข้อมูลที่ดิน โดยการพูดคุยกับเจ้าแ่ที่มีที่ดินเยอะ
3. ประชุมสมาชิกทำข้อมูล เวทีคุย ทดลองคุยกับเจ้าแ่
4. เสนอโครงการบ้านมั่นคง กู้2 แบบ กู้สร้างบ้าน กู้ซื้อที่ดิน
5. สร้างชุมชน สร้างโดยทีมช่างในชุมชนทีมช่างกลาง ทีมช่างในกลุ่มย่อย
6. ความสำเร็จพวกแรงงานอิฐ มีบ้านเป็นของตัวเอง ที่ดินเป็นของตัวเอง มีสิทธิ์เท่าเทียมกับเจ้าแ่
7. บ้านมั่นคงมีระบบสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า ถนน คลองระบายน้ำเสียตามกลุ่ม

การจัดงบประมาณสินเชื่อบ้านมั่นคง

การทำงานมีหัวหน้ากลุ่มย่อยทั้ง 6 กลุ่ม

หัวหน้ากลุ่มย่อย

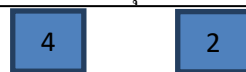
ถนนเลียบน้ำมูล

สมาชิกกลุ่ม

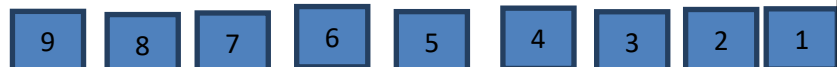
สมาชิกกลุ่ม 2

สมาชิกกลุ่ม 3

สมาชิกกลุ่ม 4

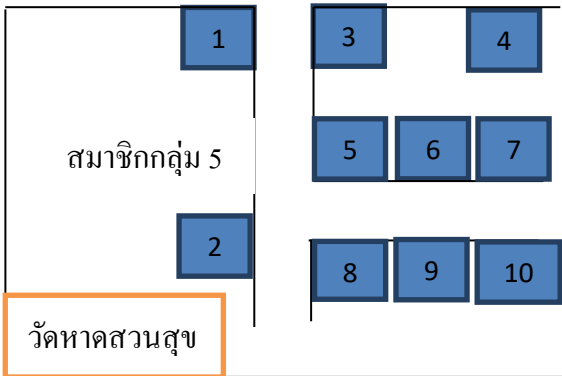

สมาชิกกลุ่ม 6

พื้นที่นายทุน

บ้านประชาชน

ชุมชนบ้านคูยาง

ศาลาอเนกประสงค์

ศาลเจ้า

อุบลวิสดู

ปั้มน้ำมัน

นครชัยแอร์

ถนนทางหลวงอุบล-วาริน

ถนนทางหลวงอุบล-วาริน

ดิมาร์

ยงสงวน

บริษัทเกียรติสุนนท์

ภาคผนวก จ
ภาพประกอบในการทำวิจัย

รูปภาพการประชุมคณะที่วิจัยในชุมชน

ทีมวิจัยทั้ง 2 ชุมชน ชุมชนหาดสวนสุขและชุมชนลับแล

ยื่นหนังสือศูนย์ดำรงธรรมคัดค้านขยายถนน ขอเปลี่ยนสีผังเมืองใหม่ และเสนอให้รัฐออกกฎหมายรับรอง
สิทธิชุมชน รูปโฉมชุมชน

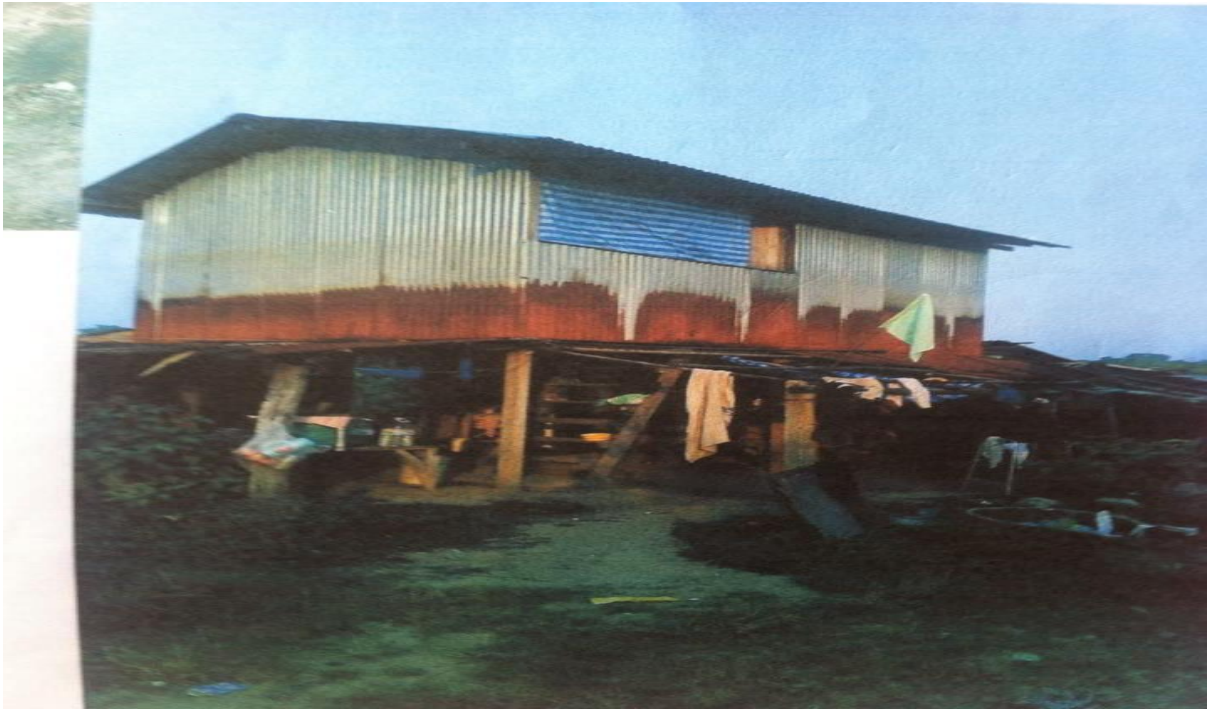
ประชุมทีมวิจัยสรุปข้อมูล

ภาพเก็บข้อมูลแรงงานอิฐ

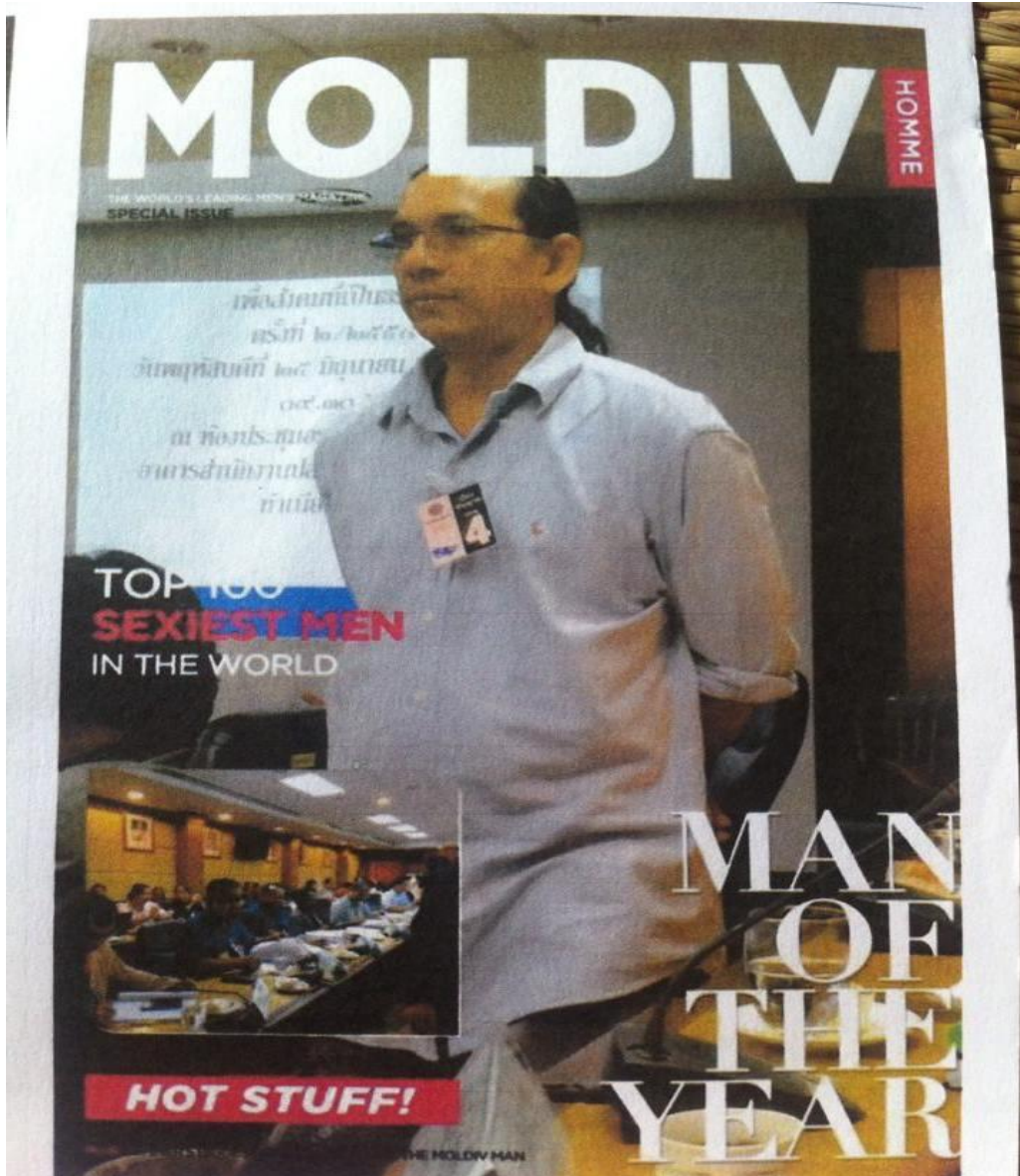

ลักษณะบ้านเก่าแก่เตาอิฐในปัจจุบัน

ลักษณะบ้านถ้ำแก่เตาอิฐในอดีต

นักพัฒนา ที่ปรึกษาของชุมชนหาดสวนสุข คุณ จำนงค์

สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน ศาลเจ้าผาแดง นางไอ่ เป็นศาลคู่บ้านคู่เมืองของชาวบ้านหาดสวนสุข 1 ปี จะมี
การบวงสรวงทุกปี ใน ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 ทุกปี